

Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Izvješće o finansijskoj stabilnosti **2021**

Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Izvješće o finansijskoj stabilnosti za 2021. godinu

IZDAVAČ

Centralna banka Bosne i Hercegovine
Maršala Tita 25, 71000 Sarajevo
tel. (387 33) 278 100
faks (387 33) 278 229
Internet: www.cbbh.ba
e-mail: contact@cbbh.ba

Za sve informacije kontaktirati:
Odjeljenje za finansijsku stabilnost

Uredništvo:

dr. Senad Softić
mr. Marko Vidaković
dr. Željko Marić
mr. Ernadina Bajrović
Vesna Papić
dr. Dejan Kovačević
dr. Belma Čolaković
mr. Amir Hadžiomeragić

Priprema za štampu:

Grafičar d.o.o.

Štampa:

Grafičar d.o.o.

Tiraž:

40 primjeraka

Publikovanje i umnožavanje u obrazovne i nekomercijalne svrhe je dozvoljeno uz obavezno navođenje izvora.

© Centralna banka Bosne i Hercegovine | sva prava zadržana

Kazalo:

UVOD	7
IZVRŠNI SAŽETAK	8
1. TRENDovi I RIZICI IZ MEĐUNARODNOG OKRUŽENJA	13
1.1 Trendovi u međunarodnom okruženju	13
1.2 Pregled glavnih rizika u EU i eurozoni	17
1.2.1 Efekti na bankarski sektor	17
1.2.2 Efekti na realni sektor	18
2. MAKROEKONOMSKI TENDOVI U BIH	23
3. KUĆANSTVA	35
4. PODUZEĆA	43
5. FINANCIJSKI POSREDNICI	51
5.1 Bankarski sektor	51
5.2 Nebankarski finansijski sektor	68
6. FINANCIJSKA INFRASTRUKTURA	73
6.1 Platni sustavi	73
6.2 Regulatorni okvir	75
Statistički dodatak	77

SPISAK GRAFIKONA

Grafikon 1.1: Godišnja stopa rasta BDP-a, po grupama zemalja.....	15
Grafikon 1.2: Kretanje referentnih kamatnih stopa vodećih središnjih banaka	16
Grafikon 1.3: Cijene hrane i nafte	16
Grafikon 1.4: Cijena zlata i tečaj EUR/USD	17
Grafikon 1.5: Kretanje cijena dionica banaka majki domaćih banaka	18
Grafikon 1.6: Promjene u javnom dugu izraženom u postocima BDP-a u 2021. godini	19
Grafikon 1.7: Prinosi desetogodišnjih državnih obveznica	19
Grafikon 1.8: Kretanje glavnih tržišnih indeksa	20
Grafikon 1.9: Stopa nezaposlenosti u EU	20
Grafikon 1.10: Izvoz BiH u zemlje glavne trgovinske partnerne	20
Grafikon 2.1: BDP BiH (godišnja promjena i doprinos rastu po kategorijama)	23
Grafikon 2.2: BDP, izvoz roba i industrijska proizvodnja (% godišnje promjene).....	25
Grafikon 2.3: Tržište rada na kraju 2021. godine	27
Grafikon 2.4: Neto plaće i inflacija	28
Grafikon 2.5: Struktura tekućeg računa BiH.....	28
Grafikon 2.6: Javni dug BiH i proračunski saldo (% BDP-a)	29
Grafikon 2.7: Devizne rezerve i vanjski dug	30
Grafikon 3.1: Zaduženost stanovništva prema finansijskim institucijama	35
Grafikon 3.2: Zaduženost stanovništva prema institucijama i tipu zaduženja, 2021. godina	35
Grafikon 3.3: Krediti stanovništvu po namjeni i kreditni rast	37
Grafikon 3.4: Novoodobreni krediti stanovništvu	37
Grafikon 3.5: Valutna struktura kredita stanovništvu	37
Grafikon 3.6: Nekvalitetni krediti po kategorijama	38
Grafikon 3.7: Nekvalitetni u ukupnim kreditima stanovništvu, po bankama	39
Grafikon 3.8: Novoodobreni krediti i prosječne ponderirane kamatne stope	39
Grafikon 3.9: Novoodobreni krediti prema razdoblju fiksacije kamatne stope	39
Grafikon 3.10: Depoziti stanovništva po ročnosti	40
Grafikon 3.11: Oročeni depoziti stanovništva i kamatne stope na depozite	40
Grafikon 4.1: Potraživanja od poduzeća prema tipu zaduženja na kraju 2021. godine	43
Grafikon 4.2: Potraživanja od poduzeća prema odabranim djelatnostima u 2021. godini	45
Grafikon 4.3: Prosječna zaduženost poduzeća po odabranim djelatnostima u 2020. i 2021. godini	45
Grafikon 4.4: Prosječno dospijeće po kreditima	46
Grafikon 4.5: Udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima poduzeća, po djelatnostima	46
Grafikon 4.6: Kamatne stope na kredite poduzećima, po bankama	47
Grafikon 4.7: Novoodobreni krediti prema razdoblju fiksacije kamatne stope	47
Grafikon 5.1: Aktiva i krediti u postocima BDP-a	52
Grafikon 5.2: Promjene najvažnijih stavki bilance bankarskog sektora	53
Grafikon 5.3: Aktiva bankarskog sektora	53
Grafikon 5.4: Izloženost ka sektoru vlade, po bankama, u 2021. godini	56
Grafikon 5.5: Strana aktiva i pasiva komercijalnih banaka	57
Grafikon 5.6: Tokovi strane pasive u bankarskom sektoru	57
Grafikon 5.7: Sektorska struktura depozita	59
Grafikon 5.8: Struktura ukupnih depozita po preostaloj ročnosti	60
Grafikon 5.9: Dijagram pokazatelja finansijskog zdravlja bankarskog sektora.....	60
Grafikon 5.10: Efekat smanjenja regulatornog kapitala na CAR, Q4 2021. godina	61
Grafikon 5.11: Kvaliteta kreditnog portfelja	62
Grafikon 5.12: Udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima, po bankama na kraju 2021. godine	62
Grafikon 5.13: Dobit bankarskog sektora	63
Grafikon 5.14: Pokazatelji profitabilnosti	63
Grafikon 5.15: Pokazatelji likvidnosti	63

SPISAK TABLICA

Tablica 1.1: Realni BDP, godišnja stopa rasta.....	14
Tablica 2.1: Potraživanja komercijalnih banaka od sektora vlade	30
Tablica 2.2: Pokazatelji rizika fiskalne održivosti	31
Tablica 3.1: Potraživanja od stanovništva, kartice.....	36
Tablica 3.2: Krediti stanovništvu, ročna i valutna struktura	38
Tablica 4.1: Poslovni prihodi poduzeća, po djelatnostima	44
Tablica 4.2: Krediti poduzećima, ročna i valutna struktura ostatka duga	46
Tablica 5.1: Vrijednost imovine finansijskih posrednika	51
Tablica 5.2: Pojednostavljena bilanca stanja mikrokreditnih organizacija	69
Tablica 6.1: Transakcije u međubankarskom platnom prometu.....	73
Tablica 6.2: Koncentracija transakcija u međubankarskom platnom prometu (HHI)	74

STATISTIČKI DODATAK

Tablica A1: Promjene suverenog rejtinga	79
Tablica A2: Indeks cijena nekretnina	82
Tablica A3: Pokazatelji finansijskog zdravlja	84
Tablica A4: Statusne promjene u bankama u razdoblju od 2001. do 2021. godine	85

Tekstni okvir:

Tekstni okvir 1: Ocjena glavnih makrofinansijskih rizika po finansijsku stabilnost	23
Tekstni okvir 2: Sektor građevinarstva i tržiste nekretnina	25
Tekstni okvir 3: Utjecaj rata u Ukrajini na bankarski sektor BiH	52
Tekstni okvir 4: Procjena finansijskog ciklusa	54
Tekstni okvir 5: Mrežna analiza prelijevanja sustavnih rizika	57
Tekstni okvir 6: Testovi na stres	64

Zemlje:

BG	Bugarska
CY	Cipar
ES	Španjolska
FR	Francuska
GR	Grčka
HR	Hrvatska
IE	Irska
IT	Italija
PT	Portugal
SK	Slovačka

SKRAĆENICE

ABRS	Agencija za bankarstvo Republike Srpske
BDP	Bruto domaći proizvod
BHAS	Agencija za statistiku BiH
BiH	Bosna i Hercegovina
BIS	Bank for International
BLSE	Banjalučka berza
CAR	Stopa adekvatnosti kapitala (Capital Adequacy Ratio)
CBBiH	Centralna banka Bosne i Hercegovine
CET 1	Osnovni kapital prvog reda (Common Equity Tier 1)
CHF	Švicarski franak
CRK	Centralni registar kredita
d.s.	Desna skala
ECB	Europska centralna banka
EU	Europska unija
EUR	Euro
FBA	Agencija za bankarstvo Federacije Bosne i Hercegovine
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
FED	Sustav federalnih rezervi
HHI	Herfindahl-Hirschman Indeks
JRTR	Jedinstveni registar transakcijskih računa
KM	Konvertibilna marka
I.s.	Lijeva skala
MFT BiH	Ministarstvo financija i trezora BiH
MKO	Mikrokreditne organizacije
MMF	Međunarodni monetarni fond
NPL	Nekvalitetni krediti (Nonperforming loans)
OPEC	Organizacija zemalja izvoznica nafte
ROAA	Povrat na prosječnu aktivu (Return on Average Assets)
ROAE	Povrat na prosječni kapital (Return on Average Equity)
RS	Republika Srpska
RTGS	Bruto poravnjanje u realnom vremenu (Real Time Gross Settlement)
S&P	Standard & Poor's
SAD	Sjedinjene Američke Države
SASE	Sarajevska burza
STO	Svjetska trgovinska organizacija
TLTRO 3	Targetirani dugoročni krediti za banke (Targeted longer-term refinancing operations III)
USD	Američki dolar
WEO	Svjetski ekonomski pregled (World Economic Outlook)

UVOD

Pod finansijskom stabilnošću CBBiH podrazumijeva stanje u kojem finansijski sustav može apsorbirati šokove bez značajnih poremećaja u svom trenutnom i budućem funkcioniranju i čije funkcioniranje nema negativne utjecaje na ekonomiju.

Mandat CBBiH za praćenje stabilnosti finansijskog sustava neizravno proizlazi iz Zakona o CBBiH. CBBiH ima aktivnu ulogu u razvoju i implementaciji politike stabilnosti i održivog ekonomskog rasta BiH, kroz osiguranje stabilnosti domaće valute i ukupne finansijske i ekonomske stabilnosti u zemlji. Jedna od osnovnih zadaća CBBiH je uspostava i održavanje odgovarajućih platnih i obračunskih sustava kao dijela finansijske infrastrukture. CBBiH doprinosi očuvanju finansijske stabilnosti kroz zakonom utvrđenu nadležnost koordinacije djelatnosti entitetskih agencija za bankarstvo. CBBiH, u skladu s odlukom Upravnog vijeća, sudjeluje u radu međunarodnih organizacija koje rade na učvršćivanju finansijske i ekonomske stabilnosti kroz međunarodnu monetarnu suradnju. Aktivnosti CBBiH na polju praćenja stabilnosti finansijskog sustava obuhvataju i specijaliziranu komunikaciju s relevantnim međunarodnim i domaćim institucijama kojom se osigurava kontinuitet procesa praćenja sustavnih rizika. Doprinos očuvanju finansijske stabilnosti CBBiH daje u okviru članstva u Stalom komitetu za finansijsku stabilnost BiH.

Publiciranjem Izvješća o finansijskoj stabilnosti CBBiH nastoji doprinijeti finansijskoj stabilnosti u BiH kroz:

- Unapređenje razumijevanja i poticanje dijaloga o rizicima za finansijske posrednike u makroekonomskom okruženju;;
- Upozoravanje finansijskih institucija i drugih sudionika na tržištu na mogući kolektivni utjecaj njihovih pojedinačnih akcija;
- Stvaranje konsenzusa o finansijskoj stabilnosti i poboljšanje finansijske infrastrukture

Iako je fokus ovog izvješća na događajima iz 2021. godine, njegov obuhvat je proširen i na najvažnija događanja iz prve polovine 2022. godine, u skladu s dostupnim podacima u vrijeme izrade. Izvješće o finansijskoj stabilnosti za 2021. godinu je organizirano po poglavljima kako slijedi. U izvršnom sažetku su naglašeni najvažniji rizici po stabilnost finansijskog sustava. U prvom poglavlju su predstavljeni glavni trendovi i rizici iz međunarodnog okruženja. U sklopu ovog poglavlja posebno su izdvojeni glavni rizici iz EU i eurozone, te su opisani njihovi efekti na bankarski sektor i realnu ekonomiju ovog geografskog područja, sa fokusom na rizike koji mogu imati utjecaj na bankarski sektor i realnu ekonomiju BiH. Drugo poglavlje daje pregled trendova i potencijalnih rizika iz domaćeg okruženja koji se odražavaju na funkcioniranje finansijskog sustava u BiH, uključujući i pregled glavnih trendova i rizika koji dolaze iz fiskalnog sektora. Treće poglavlje ilustrira efekte rizika identificirane u prethodnim poglavljima na potraživanja od stanovništva. Fokus četvrtog poglavlja su efekti identificiranih rizika na sektor pravnih osoba. U petom poglavlju se ocjenjuju efekti rizika na stabilnost finansijskog sektora, sa fokusom na bankarski sektor. Šesto poglavlje ilustrira osnovne trendove u finansijskoj infrastrukturi: platnim sustavima i regulatornom okviru. Izvješće o finansijskoj stabilnosti za 2021. godinu sadrži šest tekstnih okvira: Ocjena glavnih makrofinansijskih rizika po finansijsku stabilnost, Sektor građevinarstva i tržište nekretnina, Utjecaj rata u Ukrajini na bankarski sektor BiH, Procjena finansijskog ciklusa za BiH, Mrežna analiza prelijevanja sustavnih rizika i Testovi na stres.

Na kraju, potrebno je naglasiti da se ovo izvješće bavi isključivo pitanjima od značaja za sustavni rizik, jer je nadzor poslovanja finansijskih posrednika, u skladu s važećim zakonima u BiH, zadatak nadležnih supervizora za finansijski sektor. Njegov osnovni cilj je da ukaže na rizike koji dolaze iz finansijskog sustava, kao i makroekonomskog okruženja, te procijeni sposobnost sustava da apsorbira te šokove.

IZVRŠNI SAŽETAK

Osnovne karakteristike globalne ekonomije u 2021. godini su: oporavak ekonomske aktivnosti u svim zemljama svijeta nakon ukidanja restriktivnih mjera koje su za vrijeme trajanja pandemije koronavirusa dovele do zastoja ekonomskih i socijalnih aktivnosti na globalnoj razini, ubrzan i snažan rast inflacije u drugom dijelu godine potaknut rastom cijena energenata i hrane na svjetskoj razini uslijed povećane potražnje i kontinuiranih poremećaja u lancima opskrbe, rast javnog duga generiran opsežnim fiskalnim potporama te dalje provođenje ekspanzivne monetarne politike vodećih središnjih banaka. Krajem 2021. godine dolazi do jačanja geopolitičkih rizika zbog ponovnog zaoštravanja odnosa u rusko-ukrajinskoj krizi, koji su kulminirali već u veljači 2022. godine početkom rata u Ukrajini te doveli do daljnje jačanja globalnih inflatornih pritisaka i pesimizma u pogledu očekivanog ekonomskega rasta u narednim razdobljima. Zbog novog inflatornog šoka početkom 2022. godine, korigirana su i ranija očekivanja da bi inflacija mogla biti kratkotrajnog i prolaznog karaktera te dolazi do zaoštravanja monetarnih politika vodećih središnjih banaka i sukcesivnog povećanja referentnih kamatnih stopa. ECB je najduže odolijevala pritiscima, ali je sada već izvjesno da će doći do niza podizanja kamatnih stopa ove monetarne vlasti u drugom polugodištu 2022. godine.

Ključni rizici po finansijsku stabilnost eurozone su: visoka razina javnog duga, prezaduženost sektora nefinansijskih poduzeća i stanovništva, brzorastuće cijene nekretnina, visoke stope inflacije, koje uz očekivani rast kamatnih stopa naglašavaju rizik mogućnosti redovnog servisiranja obveza u dužem roku. Posljedično, može se očekivati rast kreditnog rizika u bankama i daljnji pritisak na njihovu kapitalizaciju i već nisku profitabilnost.

Rizici iz domaćeg makroekonomskog okruženja su oslabili tijekom 2021. godine, s obzirom da je oporavak ekonomske aktivnosti bio i snažniji od prvobitno očekivanog. Zabilježen je značajan rast industrijske proizvodnje i izvoza, a vidljiva su i poboljšanja na tržištu rada i jačanje aktivnosti na tržištu nekretnina. Pozitivne makroekonomske okolnosti su značajno ublažile fiskalni deficit sektora opće vlade i utjecale na poboljšanje platnobilančne pozicije zemlje. Međunarodne rejting agencije su zadržale dugoročni kreditni rejting BiH nepromijenjenim, naglašavajući da umjerena razina javnog duga i fiskalno ograničavanje posljednjih godina pruža fiskalni prostor koji može pružiti odgovore na ekonomske šokove. Očekuje se da će se posljedice negativnih trendova na svjetskim tržištima energenata, hrane i proizvodnih materijala, koji su uslijedili nakon početka rata u Ukrajini, dijelom prelit i na domaću ekonomiju te su i projekcije srednjoročnog rasta realnog BDP korigirane naniže.

Oporavak ekonomske aktivnosti je, uz poboljšane pokazatelje sa tržišta rada i povećane priljeve po osnovi doznaka iz inozemstva, ublažio rizike u sektoru kućanstava.

Povoljni uvjeti zaduženja kod banaka imali su pozitivan utjecaj na rast tražnje za kreditima i oporavak kreditne aktivnosti u ovom sektoru. Depoziti su bilježili snažan rast, ali je on uglavnom generiran rastom iznosa sredstava na transakcijskim računima i depozitima po viđenju. Nastavljen je trend poboljšanja kvalitete kreditnog portfelja u segmentu stanovništva, međutim u narednom razdoblju izvjesno je očekivati rast kreditnog rizika u ovom sektoru. Rast kamatnih stopa vršit će pritisak na povećanje obveza po osnovi postojećih kreditnih zaduženja, dok će istovremeno usporavanje ekonomskog rasta praćeno snažnim rastom inflacije vršiti pritisak na slabljenje raspoloživog dohotka građana.

Ukupna zaduženost sektora nefinansijskih poduzeća prema domaćim finansijskim posrednicima u 2021. godini je zabilježila tek blagi rast. Oporavak ekonomske aktivnosti u BiH nije bio praćen snažnjom kreditnom aktivnošću u sektoru nefinansijskih poduzeća. U financiranju poslovnih aktivnosti sektor poduzeća se, kao i prethodnih godina, najviše oslanjao na kreditnu podršku banaka. Prosječne kamatne stope na kredite zadržale su se na niskim razinama, što je omogućavalo zaduživanje poduzeća po relativno povoljnim uvjetima. Pozitivna kretanja u domaćem makroekonomskom okruženju, kao i mjere koje su bile na snazi cijelu 2021. godinu i koje su banke preuzimale prema klijentima u cilju ublažavanja negativnih posljedica pandemije, doprinose su očuvanju niske razine kreditnog rizika u sektoru nefinansijskih poduzeća. Međutim, sa usporavanjem ekonomskog oporavka krajem godine, primjetno je jačanje kreditnog rizika u sektoru poduzeća, koji se ogleda kroz blago pogoršanje kvalitete kreditnog portfelja u posljednjem tromjesečju. Nastavak slabljenja ekonomske aktivnosti, uz očekivani rast kamatnih stopa, u narednom razdoblju doprinosit će daljem rastu kreditnog rizika koji proizilazi iz sektora poduzeća.

Zahvaljujući dobrom finansijskom zdravlju, kao i mjerama regulatora za ublažavanje i oporavak od negativnih ekonomske posljedica pandemije, bankarski sektor je uspješno amortizirao rizike vezane uz pandemiju koronavirusa. Bankarski sektor BiH je u 2021. godini ostao adekvatno kapitaliziran, pokazatelji kvalitete aktive su poboljšani te je zabilježen značajan rast pokazatelja profitabilnosti i likvidnosti. Oporavak kreditne aktivnosti je usporen, na što ukazuju i vrijednosti pokazatelja finansijskog ciklusa. Nastavljen je dinamičan rast depozita domaćih rezidentnih sektora, ali je prolongirano razdoblje niskih kamatnih stopa, utjecalo na daljnje smanjenje prosječne ročnosti depozita te posljedično na rast rizika koji proizilaze iz ročne strukture izvora financiranja. Krizna situacija s početka 2022. godine, proizašla iz sankcija koje je EU provela nad bankama u ruskom vlasništvu, brzom i uspješnom intervencijom domaćih regulatora je prevaziđena, te je spriječen rizik od potencijalnog naglog i nekontroliranog

podizanja depozita građana iz banaka, koji je mogao dovesti do finansijske krize. Slijedom usporavanja ekonomskog oporavka, u narednom razdoblju može se očekivati jačanje rizika, i to upravo rizika koji je identificiran kao najznačajniji rizik u domaćem bankarskom sektoru, kreditnog rizika. Očekivani rast kamatnih stopa i negativni makroekonomski trendovi u određenoj mjeri će vršiti pritisak na sposobnost daljnog zaduženja i redovnog servisiranja obveza u oba ključna segmenta domaćeg privatnog sektora. Ipak, dobre kapitalne pozicije i visoka likvidnost bankarskog sektora ostavljaju bankama dovoljno prostora za apsorbaciju rizika, čemu u prilog govore i rezultati provedenog testiranja na stres koji ukazuju da je bankarski sektor u mogućnosti da amortizira veoma snažne makroekonomske šokove.

Centralna banka BiH je u 2021. godini izvršavala svoju zakonsku obvezu održavanja odgovarajućih platnih sustava. Platni promet se odvijao neometano kroz sustave žiroklirkinga i bruto poravnjanja u realnom vremenu (RTGS). Održavani su Središnji register kredita (SRK) i Jedinstveni register računa poslovnih subjekata (JRRPS), a realizacija transakcija putem međunarodnog kliringa plaćanja sa inozemstvom se odvijala neometano.

U 2021. godini domaće institucije su nastavile sa donošenjem novih podzakonskih akata, kojima je u značajnoj mjeri kompletiran ključni set regulatornih propisa u okviru entitetskih zakona o bankama. Formalno priznanje dugogodišnjeg rada na provođenju reformi u oblasti bankarske regulative i nadzora nad bankama konačno je krajem godine došlo u vidu odluke Europskog povjerenstva, kojom je potvrđena ekvivalentnost supervizorskog i regulatornog okvira u BiH sa odredbama EU. Institucionalni i regulatorni okvir za bankarski sustav u BiH su ocijenjeni naprednim, usklađenim i uređenim prema pravilima koja se primjenjuju i u EU. Tijekom prve polovine 2022. godine su donesene odluke kojima su ukinute privremene mjere za bankarski sektor, sektor lizinga i mikrokreditnih organizacija, koje su imale za cilj ublažavanje negativnih ekonomske posljedice uzrokovanih pojmom koronavirusa.

Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Trendovi i rizici iz međunarodnog okruženja

1. TREDOVI I RIZICI IZ MEĐUNARODNOG OKRUŽENJA

Osnovne karakteristike globalne ekonomije u 2021. godini su: oporavak ekonomske aktivnosti u svim zemljama svijeta, zahvaljujući ukidanju restriktivnih mjera ranije uvedenih s ciljem borbe protiv pandemije koronavirusa, te brz i značajan rast stopa inflacije u drugom dijelu godine uslijed rasta cijena energenata i hrane na svjetskoj razini. Kao rezultat opsežnih fiskalnih potpora, razina javnog duga širom svijeta je značajno porasla.

U 2021. godini dolazi do oporavka svjetske ekonomije od krize izazvane pandemijom koronavirusa, koja je dovela do snažnog pada ekonomske aktivnosti u 2020. godini. Oporavak globalne ekonomije, podržan snažnim mjerama fiskalne politike i ekspanzivne monetarne politike, napretkom u procesu cijepljenja, počeo je usporavati u trećem tromjesečju zbog sve izraženijih poremećaja u globalnim lancima opskrbe te ponovljenog razdoblja visokog broja zaraženih koronavirusom, nakon čega je uslijedilo ponovno uvođenje mjera zatvaranja pojedinih ekonomija u četvrtom tromjesečju 2021. godine. Financijski uvjeti su ostali povoljni, unatoč kontinuiranim tržišnim očekivanjima normalizacije monetarne politike uslijed jačanja inflacije. Krajem 2021. godine dolazi i do jačanja geopolitičkih rizika zbog ponovnog zaoštrevanja odnosa u rusko-ukrajinskoj krizi.

Početkom 2022. godine dolazi do izbijanja rata u Ukrajini, što je ubrzo izazvalo mnogostrukе negativne efekte na svjetsku, a posebno ekonomiju eurozone. Rat je naštetio globalnoj trgovini, opskrbi hranom te posljedično doveo do rasta cijena hrane, kao i cijena goriva i drugih roba, što je dovelo do smanjenja raspoloživog dohotka stanovništva. Stopa inflacije je već zabilježila rast tijekom 2021. godine kao rezultat povećane potražnje, uzrokovane oporavkom gospodarstva i kontinuiranim poremećajima u lancima opskrbe na strani ponude, ali ju je rat dodatno ubrzao. Porast inflacije, u pravilu, dovodi do značajnog povećanja kamatnih stopa od strane središnjih banaka i povećanja monetarnih uvjeta. Porast kamatnih stopa se događa u kontekstu povećanog vanjskog duga velikog broja zemalja kao rezultat fiskalnih mjera za ublažavanje pandemije. Na financijskim

tržištima dolazi do turbulencija koje se ogledaju u brzom padu cijena dionica te naglom jačanju tečaja američke valute koji dodatno povećava inflatorne pritiske u zemljama čija valuta deprecira. Zbog svega navedenog, MMF je u travnju 2022. godine značajno snizio prognoze ekonomskog rasta za 2022. i 2023. godinu u odnosu na prethodna razdoblja kada su vršene projekcije.

1.1. Trendovi u međunarodnom okruženju

Nakon što je u 2020. godini zabilježena snažna kontrakcija globalne ekonomske aktivnosti uzrokovana izbijanjem pandemije koronavirusa, u 2021. godini dolazi do ekonomskog oporavka. U 2021. godini na globalnoj razini je zabilježen rast ekonomske aktivnosti od 6,1%, pri čemu su razvijene zemlje bilježile rast od 5,2%, dok je u grupi zemalja u razvoju zabilježen nešto jači rast ekonomske aktivnosti koji je iznosio 6,8% (tablica 1.1). Najveći rast ekonomske aktivnosti u grupi razvijenih zemalja u 2021. godini imale su Velika Britanija, sa stopom rasta od 7%, zatim SAD sa stopom od 5,7% te zemlje eurozone sa stopom rasta od 5,3%. S druge strane, Indija je zabilježila najveći rast među zemljama u razvoju sa stopom od 8,9% te je slijedi Kina sa stopom rasta od 8,1%.

Prema projekcijama MMF-a iz travnja 2022. godine, u tekućoj i 2023. godini se očekuje rast globalne ekonomije od 3,6%. Travanjske projekcije ukazuju na očekivano usporavanje globalnog rasta koje je projicirano na stopu od 3,3% u srednjem roku. Projekcije su utemeljene na pretpostavkama da će rat u Ukrajini ostati ograničen samo na teritoriju Ukrajine te da buduće sankcije Rusiji neće uključivati energetski sektor, kao i da će ekonomski utjecaj pandemije koronavirusa opadati tijekom 2022. godine. Očekuje se da će globalni output i zaposlenost ostati ispod pretpandemijskih razina do 2026. godine u većini zemalja. Snažni inflatori pritisci će potrajati duže nego što je to prognozirano prije početka rata u Ukrajini.

Tablica 1.1: Realni BDP, godišnja stopa rasta

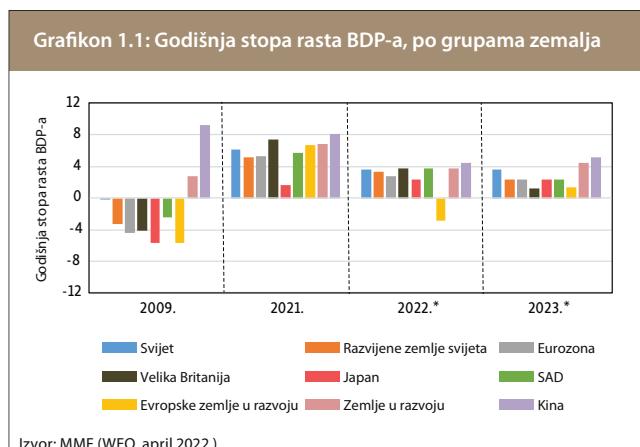
	Realni BDP, godišnja stopa rasta					Promjena u odnosu na projekciju iz listopada 2021.	
	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2021.	2022.
Svijet	2,9	-3,1	6,1	3,6	3,6	0,2	-1,3
Razvijene ekonomije	1,7	-4,5	5,2	3,3	2,4	0,0	-1,2
SAD	2,3	-3,4	5,7	3,7	2,3	-0,3	-1,5
EU	2,0	-5,9	5,4	2,9	2,5	0,3	-1,5
Eurozona	1,6	-6,4	5,3	2,8	2,3	0,3	-1,5
Velika Britanija	1,7	-9,3	7,4	3,7	1,2	0,6	-1,3
Japan	-0,2	-4,5	1,6	2,4	2,3	-0,8	-0,8
Zemlje u razvoju i tržištu nastajanju	3,7	-2,0	6,8	3,8	4,4	0,4	-1,3
Rusija	2,2	-2,7	4,7	-8,5	-2,3	0,0	-11,4
Kina	6,0	2,2	8,1	4,4	5,1	0,1	-1,2
Europske zemlje u razvoju i tržištu u nastajanju	2,5	-1,8	6,7	-2,9	1,3	0,7	-6,5
Glavni vanjskotrgovinski partneri							
Njemačka	1,1	-4,6	2,8	2,1	2,7	-0,3	-2,5
Hrvatska	3,5	-8,1	10,4	2,7	4,0	4,1	-3,1
Srbija	4,3	-1,0	7,4	3,5	4,0	0,9	-1,0
Italija	0,5	-9,0	6,6	2,3	1,7	0,8	-1,9
Slovenija	3,3	-4,2	8,1	3,7	3,0	1,8	-0,9
Austrija	1,5	-6,7	4,5	2,6	3,0	0,6	-1,9
Crna Gora	4,1	-15,3	12,4	3,8	4,2	5,4	-1,8

Izvor: World Economic Outlook, IMF, April 2022, kalkulacija CBBiH

Globalna ekonomija je zabilježila snažan oporavak u 2021. godini (grafikon 1.1), iako su primjetne razlike između brzine oporavka razvijenih zemalja i zemalja u razvoju. Očekivanja u pogledu nastavka oporavka u 2022. godini revidirana su naniže, uslijed ponovnog usporavanja ekonomske aktivnosti do kojeg je došlo nakon početka rata u Ukrajini. Kineska ekonomija se nastavila snažno oporavljati u prvoj polovini 2021. godine, te je u prvom tromjesečju zabilježen godišnji rast BDP-a od 18,3%, dok je u drugom tromjesečju ova stopa iznosila 7,9%. U drugoj polovini godine zabilježeno je znatno usporavanje ekonomske aktivnosti zbog problema u sektoru građevinarstva, ponovnih zatvaranja ekonomije zbog novog vala pandemije i pada potrošnje. Ipak, godišnji rast ekonomije Kine u 2021. godini dostigao je 8,1% i nadmašio je projicirani rast od 6% zahvaljujući znatnom rastu izvoza. Kina je ponovno u 2022. godini uvela mjere zatvaranja ekonomije u borbi protiv koronavirusa, što je dovelo do zabrinutosti zbog mogućih daljih prekida u isporukama robe, kao i do smanjenja potrošnje. Predviđa se da će navedene mjere rezultirati naglim usporavanjem kineske ekonomije u drugom tromjesečju 2022. godine, te da će doći do skromnog oporavka u drugoj polovini 2022. godine. Pored navedenog, očekuje se i da će vanjska potražnja, posebno iz eurozone oslabiti uslijed rata u Ukrajini.

Ekonomija SAD-u je u 2021. godini zabilježila najveći rast od 1984. godine, zahvaljujući snažnoj podršci vlade paketima pomoći u borbi protiv negativnih ekonomske efekata pandemije koronavirusa. Ekonomija SAD-a je ubrzano rasla u prvom tromjesečju 2021. godine, i to po stopi od 6,4% u odnosu na prvo tromjeseče prethodne godine te 4,3% u odnosu na četvrti tromjesečje 2020. godine, potaknuta dodatnim paketima fiskalne pomoći stanovništvu i poduzećima te otvaranju ekonomije uslijed velikog rasta broja procijepljenoj stanovništva i posljedičnog smanjenja broja zaraženih koronavirusom. Rast je nastavljen i u drugoj polovini godine te je u četvrtom tromjesečju zabilježena godišnja stopa rasta od 6,9%. Output je gotovo dosegao pretpandemijske razine, a stopa nezaposlenosti se vratila na razinu s kraja 2019. godine. U 2022. godini, snažan rast cijena predstavlja najveći rizik po ekonomiju SAD-a, a postoje i nove zabrinutosti povezane s ratom u Ukrajini i kineskim zatvaranjem ekonomije. Prioritet ekonomske politike SAD-a je učinkovito usporavanje rasta cijena bez izazivanja recesije, mjerama monetarne politike. Ipak, do podizanja referentne kamatne stope dolazi tek u prvom tromjesečju 2022. godine, u trenutku kada je zabilježena negativna godišnja stopa rasta realnog BDP od -1,5%. Prema preliminarnim podacima, ekonomski oporavak je izostao i u drugom tromjesečju 2022. godine, a evidentna je kontrakcija tržišta nekretnina, usporavanje tržišta rada te pad realnih plaća. Sve navedeno dovodi do zabrinutosti o mogućoj recesiji američke ekonomije.

Ekonomija eurozone se u 2021. godini oporavljala bržim tempom nego što je bilo očekivano i zabilježila je snažan rast od oko 5,2%, nakon značajnog pada zabilježenog u 2020. godini. Pobiljšanje epidemiološke situacije i ukidanje restriktivnih mjera je dovelo do porasta potrošnje i porasta BDP-a koji je u trećem tromjesečju dostigao pretpandemijsku razinu. Ipak, ponuda nije mogla pratiti povećanu potražnju: nedostatak radne snage i prekidi u lancima opskrbe su doveli do porasta cijena, kojem je doprinio i značajan rast cijena energenata, pogotovo prirodnog plina i električne energije. Pojavom novog vala pandemije koronavirusa u četvrtom tromjesečju 2021. godine, uzrokovanog novim sojem virusa omikron, dolazi do ponovnog zatvaranja ekonomija, te posljedično usporavanja rasta BDP-a. Početak 2022. godine je obilježen jačanjem ekonomske aktivnosti eurozone, uz poboljšanje potrošnje i investicija, ali već u prvom tromjesečju dolazi do novog šoka povezanog sa početkom rata u Ukrajini, koji dovodi do snažnog skoka cijena energenata i roba, te smanjenja trgovinske razmjene sa Rusijom iz koje zemlje eurozone uvoze najveći dio nafte i prirodnog plina. Posljedično, MMF-ove projekcije ekonomskog rasta eurozone revidirane su naniže u travnju 2022. godine.

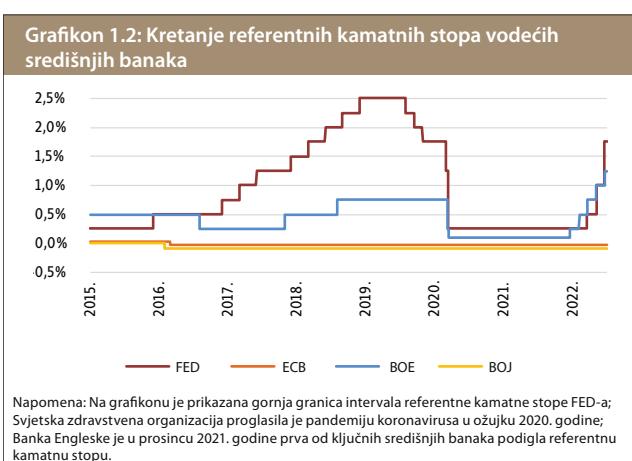

Monetarna politika vodećih središnjih banaka u 2021. godini je ostala stimulativna, uz povećane pritiske za početak normalizacije uslijed znatnog porasta inflacije, pri čemu su mnogi programi kvantitativnih olakšica smanjeni ili u potpunosti završeni. Početkom 2022. godine pojedine središnje banke otpočele su sa podizanjem referentnih kamatnih stopa te se, u skladu sa najavljenim politikama i mjerama, nastavak normalizacije monetarne politike vodećih središnjih banaka i nastavak povećanja referentnih kamatnih stopa može očekivati i u daljem tijeku 2022. godine. Banka Engleske je prva od vodećih svjetskih središnjih banaka povećala referentnu kamatnu stopu sa razine od 0,1% na 0,25% u prosincu 2021. godine, kada je okončala i svoj program kvantitativnih olakšica, nakon čega je uslijedilo još jedno povećanje na razinu od 0,5% u veljači 2022. godine. Referentna kamatna stopa je potom povećana na 0,75% u ožujku 2022. godine te na razinu od 1% u svibnju iste godine, kako bi se inflacija približila ciljanoj razini. Inflacija je u travnju dosegla 9%, što je najviša razina zabilježena u posljednjih četrdeset godina.

S druge strane, FED i ECB su zadržale referentne kamatne stope nepromijenjenim tijekom 2021. godine. Međutim, FED je već na sastanku u ožujku 2022. godine donio odluku o povećanju referentne kamatne stope za 25 baznih bodova (raspon 0,25%-0,50%) te o prestanku kupovine imovine u okviru programa kvantitativnih olakšica, zbog sve većeg rasta inflacije, daleko iznad ciljne razine. Na svibanjskoj sjednici je referentna kamatna stopa dodatno povećana za 50 baznih bodova (raspon 0,75%-1,00%) te je najavljen smanjenje bilance FED-a s početkom od 1. lipnja 2022. godine. Odluka FED-a na sastanku u lipnju da podigne referentnu kamatnu stopu za 75 baznih bodova (raspon 1,50%-1,75%) je donesena s ciljem zaustavljanja daljeg ubrzanog rasta inflacije, unatoč očekivanjima da će doći do usporavanja ekonomije i rasta nezaposlenosti u narednim mjesecima. FED je najavio i dalje povećanje ove stope na narednim sastancima, tako da se očekuje da će referentna kamatna stopa do kraja 2022. godine biti na razini od oko 3,4%.

U 2021. godini ECB je izvršila tri dodatne operacije dugoročnog refinanciranja banaka u sklopu programa (TLRTO III) uz još povoljnije uvjete financiranja te je u srpnju 2021. godine objavila reviziju svoje strategije i promijenila definiciju ciljane razine inflacije (s dosadašnje godišnje razine od „ispod, ali blizu 2%“, na ciljanu razinu inflacije od 2% u srednjem roku) kako bi povećala fleksibilnost za održavanje stimulativne monetarne politike u dužem vremenskom razdoblju. Na sastanku održanom u ožujku 2022. godine, ECB je zadržala glavne kamatne stope nepromijenjenima i objavila da krajem ožujka završava kupovinu obveznica u okviru pandemijskog PEPP programa. Također, ECB je objavila mjesечne iznose kupovine imovine nepandemijskog programa kvantitativnih olakšica, koje su se nastavile obavljati u smanjenom obujmu do kraja lipnja 2022. godine. Upravno vijeće ECB-a je na lipanskoj sjednici najavilo da od 1. srpnja 2022. više neće provoditi neto kupovine u sklopu programa kupovine obveznica, te da namjerava povećati referentne kamatne stope za 25 baznih bodova na sastanku koji će se održati u srpnju, nakon čega će uslijediti ponovno povećanje u rujnu. ECB očekuje da će u razdoblju nakon rujna nastaviti sa postupnim i kontinuiranim daljnijim povećanjem kamatnih stopa, u ovisnosti o novim podacima i procjenama kretanja inflacije u srednjem roku, a s ciljem postizanja razine inflacije od 2%.

Banka Japana je tijekom 2021. i prve polovine 2022. godine zadržala ekspanzivnu monetarnu politiku i referentnu kamatnu stopu nepromijenjenom, na razini od -0,1%, kao odgovor na slabu potražnju i naglasila da je na poskupljenje nekih roba, posebno energenata, poželjno odgovoriti mjerama koje nisu monetarne politike. Iako su osnovne potrošačke cijene rasle godišnjom stopom od 2,1% (u travnju 2022. godine), Banka Japana smatra da se inflacija neće održati oko ciljnih 2% u dužem roku i da su povećanja cijena uzrokovana višim troškovima energije i sirovina privremenog karaktera.

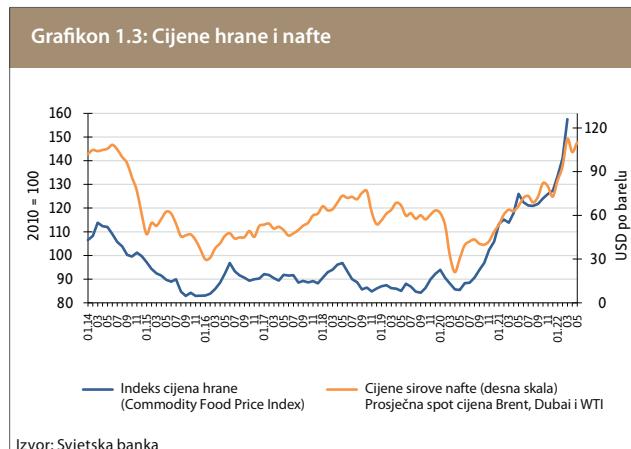

Cijena sirove nafte je zabilježila značajan porast u 2021. godini u odnosu na prethodnu godinu, s obzirom da je oporavak globalne ekonomije doveo do porasta potražnje koja je nadmašila ponudu. U prva tri mjeseca 2021. godine cijena nafte je zabilježila rast, te dostigla razinu od oko 63 USD po barelu, uglavnom zbog pojačanog optimizma oko cijepljenja, očekivanja da će stimulativne mjere u SAD pojačati tražnju za naftom, ali i zbog odluke velikih proizvođača članica OPEC-a da smanje obujam ponude tijekom 2021. godine kako bi potakle rast cijena nafte, nakon pada zabilježenog u prethodnoj godini. Globalna proizvodnja je rasla sporiye od porasta tražnje, što je uzrokovalo nastavak rasta cijena nafte i u drugom tromjesečju. Proizvodnja nafte nije mogla pratiti razinu potražnje, s obzirom da su od pada cijena nafte u 2014. godini, kao i tijekom pandemije, smanjivana ulaganja u ekstrakciju nafte, što je dodatno pojačano i procesom prelaska na obnovljive izvore energije. Navedeni nesrazmjer ponude i potražnje dovodi do znatnog skoka cijena nafte u trećem tromjesečju 2021. godine. Cijena sirove nafte je porasla za oko 50% tijekom 2021. godine u odnosu na prethodnu godinu. Prva polovina 2022. godine je donijela daljnji rast cijena nafte, uslijed izbijanja rata u Ukrajini, koji je doveo do prekida u proizvodnji i trgovini naftom, kao i sankcija na uvoz sirove nafte i određenih naftnih derivata iz Rusije koje su uvele zemlje EU. Iz navedenih sankcija je privremeno izuzet uvoz sirove nafte koja se isporučuje naftovodima u one države članice EU koje su zbog svog geografskog položaja posebno ovisne o ruskim zalihamama i nemaju održivu alternativu. Cijena sirove nafte je premašila 100 dolara po barelu prvi put u nekoliko godina. Već visoke cijene sirove nafte dodatno su porasle kada je Kina počela ublažavati ograničenja vezana za koronavirus krajem svibnja 2022. godine, dok je EU objavila planove da smanji uvoz ruske nafte za 90% do kraja godine.

Cijene prirodnog plina snažno su se oporavile u 2021. godini dostižući desetogodišnji maksimum u Sjevernoj Americi te rekordnu razinu u Aziji i Europi. Znatno povećanje cijena prirodnog plina rezultat je kombinacije više čimbenika: rast potražnje prirodnog plina u 2021. godini je bio veći nego što se očekivalo, uslijed snažnog ekonomskog oporavka i hladnijih vremenskih prilika, dok je opskrba prirodnim

plinom bila otežana uslijed nekoliko planiranih i neplaniranih neslašica duž cijelog lanca opskrbe. Rat u Ukrajini je izazvao krizu u opskrbi energijom, pa su visoke cijene i problemi iz druge polovine 2021. godine dodatno intenzivirani. Cijene prirodnog plina sredinom 2022. godine bilježile su skok od gotovo 50% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine.

Cijene ostalih sirovina bez energije su također zabilježile rast, prvobitno pod utjecajem ukidanja mjera za sprečavanje širenja pandemije koronavirusa. Cijene hrane bilježe konstantan rast od lipnja 2020. godine, te su u ožujku 2021. godine dosegle do tada najveću razinu u gotovo sedam godina. Najveće povećanje cijena hrane u 2021. godini je bilo u grupi biljnih ulja, mesa i mliječnih proizvoda, što je odraz povećane tražnje, a naročito povećanja uvoza Kine. Rat u Ukrajini, koja je jedan od najvećih izvoznika pšenice i drugih žitarica, je doveo do izrazitog rasta cijena hrane. Svjetska banka predviđa da će cijene pšenice porasti za više od 40%, dostižući rekordnu razinu u 2022. godini, što će stvoriti pritisak na ekonomije u razvoju koje se oslanjaju na uvoz pšenice, posebno iz Rusije i Ukrajine. Također je predviđeno da će cijene metala porasti za 16% u 2022. godini, prije nego što dođe do ublažavanja rasta cijena metala u 2023. godini, koje će ipak ostati na povišenim razinama. Također, porast cijena pojedinih intermedijarnih dobara dovodi do lančanog porasta cijena drugih roba za čiju se proizvodnju ona upotrebljavaju (npr. više cijene prirodnog plina podižu cijene proizvodnje vještačkog đubriva, što vrši pritisak na cijene poljoprivrednih proizvoda).

Kretanja na svjetskim deviznim tržištima u 2021. godini također su obilježena utjecajem rastuće inflacije, povezanim najavama promjene monetarne politike vodećih središnjih banaka te nepovoljnim kretanjima u međunarodnom okruženju krajem 2021. i početkom 2022. godine. Euro je zabilježio slabljenje u 2021. godini u odnosu na američki dolar uslijed jačeg rasta ekonomije SAD-a, uključujući i brži porast stope inflacije nego što je to bio slučaj u eurozoni, te ranijem zaoštravanju monetarne politike FED-a u odnosu na ECB. U 2022. godini, dolar je nastavio jačati pod utjecajem rastuće inflacije i niza povećanja referentne kamatne stope od strane FED-a, uz očekivana daljnja povećanja na svakoj narednoj sjednici u 2022. godini (grafikon 1.4).

Nakon značajnog rasta u 2020. godini, cijena zlata se u 2021. godini zadržala na relativno visokoj razini. Uz povremeno variranje cijene uslijed volatilnosti tražnje za sigurnim vidovima imovine tijekom godine, prosječna cijena zlata je u 2021. godini zabilježila blagi rast. Prosječna cijena zlata u 2021. godini iznosila je 1.799,6 USD za uncu, što je za 1,7% više u odnosu na prosječnu cijenu zlata u 2020. godini. Početkom 2021. godine, zahvaljujući napretku procesa cijepljenja, investicijska klima se počela normalizirati, što je dovelo do postupnog pada cijene zlata. Međutim, pad cijene zlata je zaustavljen pod utjecajem neizvjesnosti vezanih uz pojavu novih sojeva koronavirusa, sve naglašenijim rizicima rasta inflacije i jačanjem potrošačke potražnje za zlatom. Početkom 2022. godine cijena zlata je zabilježila značajan rast, uslijed rasta tražnje za sigurnijim vidovima imovine, koji korespondira sa početkom rata u Ukrajini. Koliko je snažan utjecaj tečaja dolara i monetarne politike američke središnje banke na cijenu zlata, najbolje ilustrira situacija u svibnju kada je tečaj dolara dostigao dvadesetogodišnji maksimum, cijena zlata je pala na tromjesečni minimum. Početkom lipnja dolazi do ponovnog rasta cijene zlata, da bi potom cijena zabilježila pad uslijed očekivanja daljnog povećanja referentne kamatne stope FED-a od 75 baznih bodova.

1.2. Pregled glavnih rizika u EU i eurozoni

Najznačajniji rizik u 2021. godini je predstavljala rastuća inflacija, odnosno mogućnost da problemi u lancima opskrbe i rast cijena energenata potraju duže nego što je očekivano te, shodno tome, efekti potencijalnog ranijeg povećanja referentnih kamatnih stopa na ekonomije eurozone. Ovaj rizik je dodatno snažno porastao nakon izbijanja rata u Ukrajini, zbog čega se ECB odlučila na normalizaciju monetarne politike ranije nego što je to bilo očekivano. Također, iako je proces imunizacije doveo do suzbijanja pandemije i oporavka svjetske ekonomije, novi sojevi koronavirusa i novi valovi pandemije su predstavljali rizik za ekonomiju EU i eurozone tijekom 2021. godine.

Ključni rizici po finansijsku stabilnost su: visoka razina duga poduzeća i povećan javni dug, brzorastuće cijene nekretnina, prezaduženost sektora nefinansijskih poduzeća i stanovništva i pojačan rizik u pogledu redovnog servisiranja obveza u dužem roku uslijed rasta kamatnih stopa i ukidanja mjera podrške vlade, visoke stope inflacije i visoka inflatorna očekivanja, kao i niska profitabilnost banaka.

1.2.1. Efekti na bankarski sektor

Bankarski sektor je pokazao otpornost tijekom krize izazvane pandemijom koronavirusa, zahvaljujući dobrim kapitalnim pozicijama izgrađenim nakon finansijske krize 2008. godine. Ublažavanju negativnih utjecaja pandemije na bankarski sektor značajno je doprinijelo donošenje paketa mjera Europskog povjerenstva za olakšanje poslovanja banaka u pandemiji, kao i snažna podrška vlada poduzećima. Banke eurozone su bile adekvatno kapitalizirane, a stopa redovnog osnovnog kapitala (CET1) za sustavno važne institucije na kraju četvrtog tromjesečja 2021. godine iznosila je 15,2%. Na pokazatelje kapitalizacije pozitivan utjecaj imala su zadržana dobit i niži prosječni ponderi rizika. Na temelju analiza koje je provela ECB, kreirajući nekoliko scenarija vezanih za rat u Ukrajini, procijenjeno je da će bankarski sektor eurozone ostati otporan i u ekstremnom scenariju koji je baziran na pretpostavkama nastavka rata u Ukrajini te sa njim povezanih negativnih makroekonomskih efekata.

Profitabilnost banaka eurozone se oporavila u 2021. godini zahvaljujući nižim troškovima rezerviranja za očekivane kreditne gubitke i većim operativnim prihodima, ali i dalje ovisi o nastavku ukupnog ekonomskog oporavka. Ukupni povrat na dionički kapital (ROE) sustavnih banaka eurozone iznosi 6,6% i bilježi značajan porast u odnosu na prethodnu godinu kada je iznosio 1,7%. Pretpandemijski strukturalni izazovi, poput niske troškovne efikasnosti i ograničene diverzifikacije izvora prihoda su i dalje prisutni. Banke eurozone su također suočene sa rastućom potrebom da se izvrši digitalna transformacija te da upravljaju implikacijama tranzicije na zelenu ekonomiju. Iako je bankarski sustav eurozone pokazao otpornost u pogoršanim makroekonomskim uvjetima izazvanim ratom u Ukrajini, neizravni efekti rata, poput poremećaja u lancima opskrbe i porasta cijena, bi se mogli negativno odraziti na poslovanje poduzeća i raspoloživi dohodak kućanstva, što bi povećalo kreditni rizik za banke. Također, porast kamatnih stopa bi mogao izložiti banke povećanom kreditnom riziku iz nefinansijskog sektora. Dakle, najznačajniji rizik po poslovanje banaka predstavlja mogući pad profitabilnosti u uvjetima pojačanog kreditnog rizika. Dodatno, snažan rast cijena stambenih nekretnina u EU, uslijed snažne potražnje za stambenim hipotekarnim kreditima, osobito u pojedinim članicama EU, može dovesti do jačanja kreditnog rizika ukoliko dođe do nagle korekcije cijena nekretnina naniže u narednom razdoblju.

Kvaliteta aktive banaka je poboljšana u 2021. godini, prvenstveno pod utjecajem poboljšanja kvalitete kreditnog portfelja. U četvrtom tromjesečju udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima pao je na 2,1%, zahvaljujući prodaji i sekuritizaciji kreditnih portfelja.

Oporavak kvalitete kredita je zabilježen u većini industrija u sektoru nefinansijskih poduzeća, kao i u sektoru kućanstava. Rizici povezani sa završetkom pandemijske podrške poduzećima se nisu materijalizirali, iako je većina moratorija istekla. Ipak, poduzeća iz pojedinih industrija koje su bile posebno pogodene pandemijom su zabilježila značajan pad profitabilnosti. Uz postojeće ranjivosti, usporavanje ekonomske aktivnosti i nastavak inflatornih pritisaka dovode do jačanja rizika po kvalitetu aktive bankarskog sektora zemalja EU i eurozone.

Kreditni rejtinzi bankarskih grupacija koje posluju u BiH su tijekom 2021. godine potvrđeni, dok su izgledi poboljšani sa negativnih na stabilne i pozitivne.

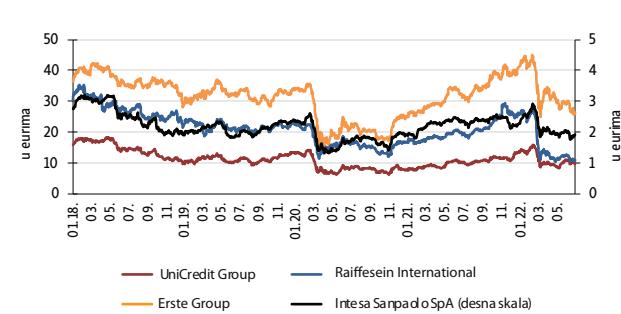
Rejting agencija S&P je dva puta tijekom godine revidirala outlook Intesa Sanpaolo i UniCredit S.p.A sa negativnog na stabilne, a zatim na pozitivne, uz obrazloženje da se ekonomski rizici po talijanske banke smanjuju zahvaljujući poboljšanim ekonomskim uvjetima i projekcijama rasta za naredne dvije godine. Rejting agencija Moody's je u svibnju 2021. potvrdila kreditni rejting UniCredit Bank sa stabilnim izgledima, kao i rejting Intesa Sanpaolo banke čiji su izgledi promijenjeni sa negativnog na stabilan. Moody's je u rujnu 2021. podigla dugoročni kreditni rejting Raiffeisen banke na A2 sa A3, uz ocjenu da se finansijska snaga i otpornost ove grupacije popravila, te da je zadržana kreditna kvaliteta i dobra kapitalizacija grupacije, a samim tim je zaštićena profitabilnost u izazovnim uvjetima poslovanja. Rejting agencija S&P je krajem godine revidirala za jednu stepenicu naviše kreditni rejting Erste grupe, na A+ sa A sa stabilnim izgledima, kao rezultat promjena u svojoj metodologiji i ocjene da ova bankarska grupacija ima izgrađene solidne dodatne kapacitete za apsorpciju gubitaka. Kreditni rejtinzi drugih bankarskih grupacija su ostali nepromijenjeni. Rejting agencija S&P je u svibnju 2022. godine potvrdila kreditni rejting Raiffeisen banke A-i zadržala njen negativan outlook, unatoč utjecaju rata u Ukrajini na ovu banku, jer procjenjuje da će Raiffeisen banka uspješno apsorbirati ekonomske efekte rata i povezanih političkih intervencija. Profit ove grupe u Rusiji je činio 18% njenog ukupnog profita u 2021. godini, a kreditiranje je činilo 4% ukupnog kreditiranja. Ekonomска kriza i efekti sankcija u Rusiji će, po procjeni ove rejting agencije, dovesti do pada profitabilnosti i pogoršanja kvalitete aktive Raiffeisen grupacije. Rejting agencija Moody's je također potvrdila rejting Raiffeisen banke na razini A2 sa stabilnim izgledima.

Cijene dionica banaka eurozone su se u 2021. godini vratile na pretpandemijske razine. Rezultati poslovanja su bili bolji od očekivanih, što je rezultiralo vraćanjem povjerenja investitora i formiranjem mišljenja da je bankarski sektor uspješno prevazišao inicijalne izazove vezane uz pandemiju koronavirusa. Također, dodatni motiv za

investiranje predstavlja i ukidanje preporuka za obustavu isplate dividendi, koju je ECB donijela u listopadu 2021. godine.

Kada je riječ o bankarskim grupacijama koje posluju u BiH, najveći rast vrijednosti dionica bilježila je UniCredit S.p.A i to 77% u odnosu na prethodnu godinu, zatim Erste Group i Raiffeisen Bank International AG od 66% i 55% respektivno, dok je Intesa Sanpaolo S.p.A bilježila porast vrijednosti dionica od 19%. Nakon izbijanja rata u Ukrajini, početkom 2022. godine, bankarski sektor eurozone se našao pod novim pritiskom, te su cijene dionica bankarskih grupacija zabilježile značajan pad. Ipak, cijene dionica su se ubrzano oporavile, s obzirom da je samo nekoliko banaka imalo značajne izloženosti prema Rusiji i Ukrajini. Međutim, cijene dionica bankarskih grupacija ostale su na nešto nižim razinama, uslijed povećanih rizika povezanih sa ratom u Ukrajini.

Grafikon 1.5: Kretanje cijena dionica banaka majki domaćih banaka

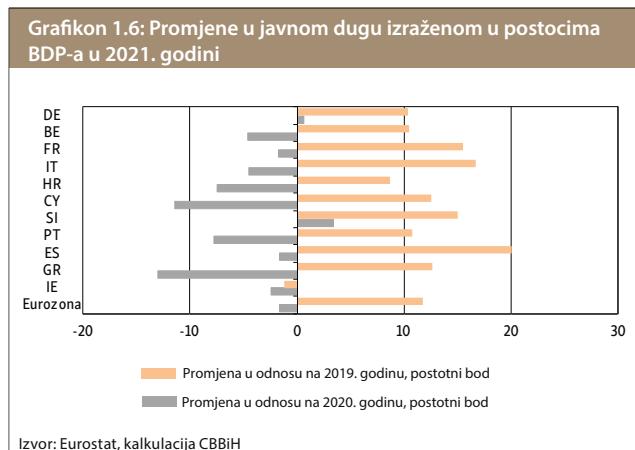
Izvor: Bloomberg

1.2.2. Efekti na realni sektor

Jedan od najvećih rizika sa kojima se eurozona suočila u 2021. godini i koji obilježava i 2022. godinu je rizik znatnog porasta inflacije. Nakon dugog niza godina kada su zabilježene niske stope inflacije i deflatornih pritisaka u posljednjim godinama, u eurozoni je od sredine 2021. godine zabilježen brz i neočekivan rast cijena, pogotovo energije, usluga, hrane i industrijskih proizvoda, uzrokovani brzim porastom tražnje s jedne i uskim grlima u lancima opskrbe s druge strane. Oporavak eurozone je usporen u 2022. godini nakon izbijanja rata u Ukrajini i uslijed nastavka rasta stopa inflacije, što je dovelo do jačanja zabrinutosti zbog mogućeg izbijanja recesije.

Fiskalne mjere podrške koje su zemlje članice eurozone provodile kako bi podržale svoje ekonome u pandemijskim uvjetima su u većoj mjeri povučene tijekom 2021. godine sa slabljenjem pandemije i ponovnim pokretanjem ekonomske aktivnosti. Proračunski deficit zemalja eurozone je u četvrtom tromjesečju 2021. godine iznosio 3,6% BDP-a, što predstavlja značajno smanjenje u odnosu na prethodnu godinu kada je iznosio 7,5% BDP-a. Omjer proračunskog deficita i

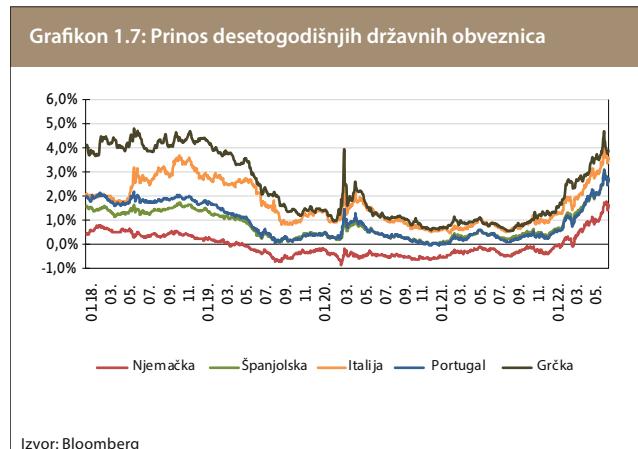
BDP-a je smanjen zbog većeg porasta prihoda u odnosu na rast proračunskih rashoda, kao i većeg ostvarenog rasta BDP-a u usporedbi sa prethodnim razdobljem. Javni dug zemalja članica eurozone je smanjen sa 97,2% koliko je iznosio u 2020. godini, na 95,6% na kraju 2021. godine, zahvaljujući snažnom porastu BDP-a. Međutim, normalizacija monetarne politike i porast kamatnih stopa vršit će pritisak na fiskalnu poziciju u narednom razdoblju, s obzirom da pojedine zemlje eurozone imaju potrebe za refinanciranjem duga u naredne dvije godine.

Oporavak se odrazio i na uvjete na tržištu imovine sa fiksним prinosima. Prinosi na državne obveznice većine zemalja eurozone su zabilježili rast, međutim ponovo je naglašeno jačanje rizika fragmentacije tržišnih prinosa i snažniji rast prinosa perifernih zemalja eurozone u odnosu na prinose baznih zemalja. Prinosi na njemačke 10-godišnje državne obveznice su na kraju 2021. godine porasli za 387 baznih bodova u odnosu na kraj 2020. godine na razinu od -0,182%. Istovremeno, prinosi na italijanske obveznice su povećani za 627 baznih bodova u odnosu na kraj prethodne godine i iznosili su 1,17%. Prinosi desetogodišnjih obveznica Grčke, Španjolske i Portugalije također su bilježili snažan rast u istom razdoblju (grafikon 1.7). Prvu polovinu godine je obilježio početak ekonomskog oporavka, nakon pronalaska cjepiva protiv koronavirusa, koje je potaknulo apetit investitora za rizičnjom aktivom, međutim, u drugoj polovini godine, inflatori pritisci su utjecali i na finansijska tržišta eurozone. Inflacija, očekivanja vezana za dinamiku rasta i brzinu normalizacije monetarne politike su utjecala na rast prinosa na obveznice zemalja eurozone.

Neposredno nakon početka rata u Ukrajini, povećana je volatilnost na finansijskim tržištima, a investitori su tražili sigurnija ulaganja, što je dovelo do kratkotrajnog porasta cijena obveznica, tj. pada prinosa. Ipak, ubrzo je došlo do snažnog rasta prinosa na obveznice zemalja eurozone nakon što je ECB signalizirala niz povećanja kamatnih stopa počevši od srpnja s ciljem obuzdavanja rekordno visoke inflacije. Znatan skok prinosa je zabilježen na obveznice perifernih zemalja eurozone, što je dovelo do zabrinutosti zbog rastuće razlike između prinosa na obveznice južnoeuropskih zemalja i Njemačke i u vezi s tim povezanih rizika finansijske

fragmentacije. Rizik fragmentacije je rizik neravnomerne transmisije normalizacije monetarne politike ECB-a u zemljama koje čine eurozonu. Kao odgovor na rastuće rizike, ECB je u lipnju 2022. godine najavila kreiranje novog instrumenta za suzbijanje divergencija u troškovima pozajmljivanja, kako bi se smanjila razlika u prinosima obveznica baznih i perifernih zemalja eurozone.

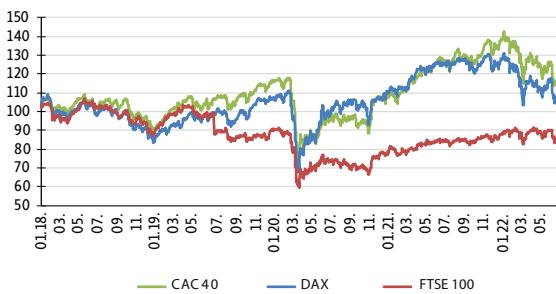

Tijekom 2021. godine rejting agencije su potvrdile kreditne rejtinge većine zemalja eurozone te revidirale izglede kreditnog rejtinga naviše. Agencija S&P je tijekom 2021. godine revidirala izglede za kreditni rejting Cipra, Estonije, Grčke i Italije na pozitivne. Agencija S&P je povećala dugoročni kreditni rejting Grčke sa BB- na BB sa pozitivnim izgledima, kao rezultat očekivanja da će vlast svojim politikama ubrzati strukturne reforme i konsolidaciju proračuna, potpomognuta značajnim sredstvima iz EU fonda za oporavak od krize u vidu grantova i pozajmica. Agencija Fitch je u prosincu 2021. godine povećala kreditni rejting Italije za jednu razinu na BBB a stabilnim izgledima, na osnovi bržeg rasta italijanske ekonomije u 2021. godini nego što se ranije očekivalo, stopama rasta koje su bile više od stopa rasta eurozone.

Rejting agencija Fitch je početkom 2022. godine povećala izglede kreditnog rejtinga Grčke sa stabilnih na pozitivne. U prvoj polovini 2022. godine rejting agencija S&P je povećala izglede kreditnog rejtinga Austrije sa stabilnih na pozitivne, Španjolske sa negativnih na stabilne te je povećala dugoročni kreditni rejting Grčke sa BB na BB+ sa stabilnim izgledima.

Burzovni indeksi su tijekom 2021. godine zabilježili rast na pretpandemijske vrijednosti. (grafikon 1.8). Zahvaljujući snažnom oporavku ekonomске aktivnosti u 2021. godini, došlo je i do postupnog oporavka vrijednosti glavnih burzovnih indeksa eurozone. Izbijanje rata u Ukrajini je dovelo do porasta volatilnosti na tržištima te pada vrijednosti burzovnih indeksa. Ipak, ova reakcija je bila kratkotrajna, s obzirom da su se vrijednosti indeksa oporavile već u ožujku 2022. godine. Međutim, uslijed zabrinutosti zbog mogućeg scenarija smanjenog rasta ekonomске aktivnosti i povećanja stope inflacije te odgovora središnjih banaka, u travnju i svibnju ponovo dolazi do pada vrijednosti rizičnije aktive.

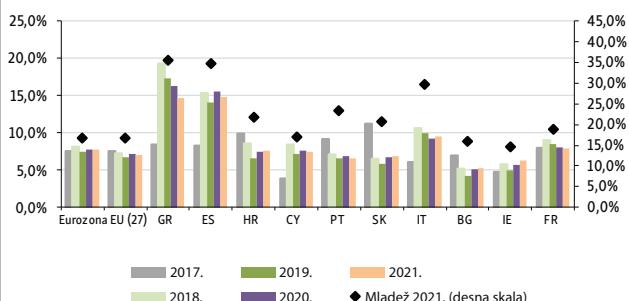
Grafikon 1.8: Kretanje glavnih tržišnih indeksa

Izvor: Bloomberg, kalkulacija CBBiH, prosječna vrijednost tržišnih indeksa u 2017. = 100

Oporavak ekonomске aktivnosti u zemljama eurozone je doveo do pada stope nezaposlenosti, koja je u trećem tromjesečju 2021. godine dostigla pretpandemijsku razinu. Stopa nezaposlenosti u zemljama eurozone je na kraju 2021. godine iznosila 7% i smanjena je za 1,2 postotna boda u odnosu na prethodnu godinu. Stopa nezaposlenosti mlađih, koji su bili posebno pogodjeni pandemijom, je također značajno pala, na povijesno najnižu razinu od 14,9%. Zahvaljujući brzoj i značajnoj reakciji kako na razini EU tako i na nacionalnim razinama, povećanje nezaposlenosti tijekom pandemije nije bilo srazmjerno velikom padu u outputu. Tržište rada se veoma brzo oporavilo u 2021. godini, zahvaljujući cijepljenju koje je omogućilo povećanje mobilnosti, a potražnja za radnom snagom je doživjela snažan skok, te je ubrzo došlo do pojave nedostatka radne snage u brojnim industrijama, što može biti posljedica neusklađenosti kvalifikacija radnika i zahtjeva poslova koje obavljaju, potaknute pandemijom i mogućih promjena u preferencijama radnika, kao i produženoj upotrebi pomoći za nezaposlenost koja može potaći na odlaganje traženja posla.

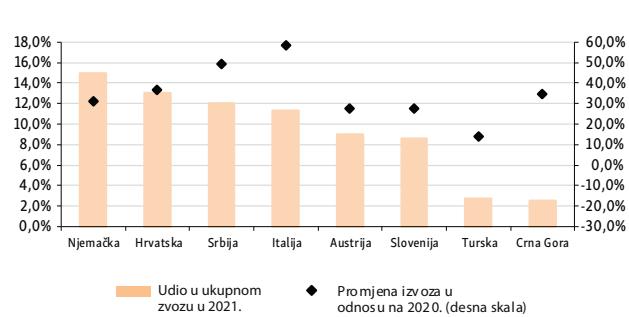
Grafikon 1.9: Stopa nezaposlenosti u EU

Izvor: Eurostat

Tijekom 2021. godine je došlo i do snažnog oporavka svjetske trgovine, a samim tim i vanjskotrgovinske razmjene BiH. U 2021. godini ukupan izvoz iz BiH iznosio je 14,3 milijarde KM i bilježi porast od 35,7% u odnosu na prethodnu godinu, dok je ukupan uvoz iznosio 21,6 milijardi KM, što je za 27,9% više u odnosu na prethodnu godinu. Pokrivenost uvoza izvozom povećana je u odnosu na prethodnu godinu i iznosila je 66,1%, dok je vanjskotrgovinski robni deficit iznosio 7,3 milijarde KM u usporedbi sa 6,4 milijardama u 2020. godini. Ukupan izvoz u zemlje EU povećan je za 36,4% u odnosu na 2020. godinu i iznosi 10,4 milijarde KM. Izvoz je povećan u sve zemlje glavne vanjskotrgovinske partnerne BiH. Izravni efekti rata u Ukrajini na trgovinsku razmjenu BiH su mali, s obzirom da razmjena sa Ukrajinom ima veoma mali udio u ukupnoj trgovinskoj razmjeni BiH, dok je u trgovinskoj razmjeni s Rusijom BiH neto uvoznik, a najveći dio uvoza iz Rusije (80%) se odnosi na uvoz nafte i plina. Ipak, neizravni efekti su značajniji, putem uvoza iz Hrvatske i Srbije, posebno nafte i plina, koji čine značajan udio u ukupnom uvozu BiH.

Grafikon 1.10: Izvoz BiH u zemlje glavne trgovinske partnerne

Izvor: BHAS, kalkulacija CBBiH

Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

МАКРОЕКОНОМСКИ TRENDОVI I RIZICI U BIH

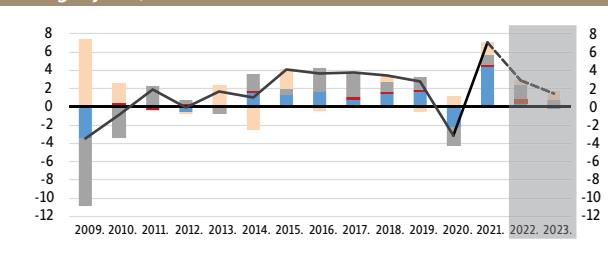
2. MAKROEKONOMSKI TRENDovi I RIZICI U BIH

Nakon snažne recesije u prethodnoj godini, u svim segmentima bh. ekonomije zabilježena su pozitivna kretanja u 2021. godini koja se ogledaju u značajnom oporavku ekonomske aktivnosti, rastu industrijske proizvodnje i izvoza, umjerenom porastu zaposlenosti i prosječnih plaća, oporavku tržišta nekretnina, rekordnom povećanju prihoda od poreza te poboljšanju fiskalne pozicije zemlje. Povećana ekonomska aktivnost odražila se i na poboljšanje platnobilansne pozicije te na ublažavanje vanjskih ranjivosti zemlje. S druge strane, uz oporavak ekonomske aktivnosti, drugi dio 2021. godine obilježio je i ubrzan rast potrošačkih cijena, uslijed poremećaja u lancima opskrbe na globalnoj razini, a inflatorni pritisci u BiH su dodatno povećani u 2022. godini nakon izbijanja rata u Ukrajini. Snažan rast inflacije predstavlja ključni rizik po mnoge segmente bh. ekonomije, zbog čega se u narednoj godini očekuje usporavanje ekonomske aktivnosti, prvenstveno kao posljedica smanjenja raspoloživog dohotka i osobne potrošnje, te utjecaj na finansijsku stabilnost, kroz rast kreditnog rizika u bankarskom sektoru.

Postpandemijsku 2021. godinu obilježio je oporavak ekonomske aktivnosti u BiH, a zabilježeni ekonomski rast od 7,1% je znatno premašio prvobitne projekcije.

Postupno ukidanje restriktivnih mjera zbog poboljšanja epidemiološke situacije i povećani potrošački optimizam doveli su do rekordnog rasta ekonomske aktivnosti u drugom tromjesečju (11,6% na godišnjoj razini), a ostvaren rast je bio za 30 b.b. viši od realnog ekonomskog rasta zabilježenog tijekom prvog tromjesečja 2007. godine (11,3%), koji se do sada smatrao rekordnim. Većina vodećih ekonomija također je zabilježila dvoznamenkaste stope rasta tijekom drugog tromjesečja, sa nastavkom oporavka i u drugom dijelu godine, ali nešto slabijim intenzitetom. Ono što je zajedničko za sve zemlje jeste da je rekordno visok rast BDP-a dominantno rezultat izuzetno niske statističke baze iz prethodne godine, odnosno rekordno niske razine ekonomske aktivnosti u razdoblju koje je bilo obilježeno velikim restrikcijama kako bi se suzbilo nekontrolirano širenje koronavirusa. Kao rezultat slabljenja utjecaja baznog efekta i jačanja inflatornih pritisaka, rast realnog BDP-a u BiH počeo je usporavati u drugom dijelu 2021. godine. Vrijedi istaći da su oporavku ekonomske aktivnosti pridonijele sve komponente BDP-a, pri čemu je privatna potrošnja dala najveći doprinos ekonomskom rastu u 2021. godini (doprinos od 4,3 postotnih bodova). Pod utjecajem oporavaka vanjske potražnje u 2021. godini ostvarena je rekordna izvozna aktivnost, ali zbog istovremeno snažnog rasta uvoza roba i usluga, neto trgovinska bilanca roba i usluga nije imala izraženiji pozitivan doprinos BDP-u (1,5 postotnih bodova). Oporavak domaće potražnje u najvećoj mjeri bio je odraz ranije odgođene potražnje stanovništva iz akumulirane štednje i iz priljeva po osnovi doznaka iz inozemstva nakon ublažavanja restriktivnih mjera. Bruto investicije zabilježile su oporavak nakon snažnjeg pada u prethodnoj godini, ali je njihov doprinos ekonomskom rastu i dalje ostao skroman (grafikon 2.1).

Grafikon 2.1: BDP BiH (godišnja promjena i doprinos rastu po kategorijama)

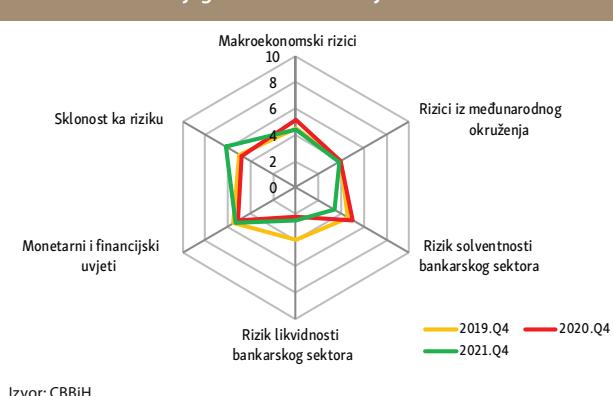
Izvor: BHAS, CBBiH

* Za 2022. i 2023. projekcije CBBiH

Tekstni okvir 1: Ocjena glavnih makrofinancijskih rizika po finansijsku stabilnost

Ocjena glavnih makrofinancijskih rizika koji mogu nastati u realnom, fiskalnom, vanjskom ili finansijskom sektoru ili kao rezultat njihove međusobne povezanosti, kao i procjena monetarnih i finansijskih uvjeta i sklonosti ka riziku urađena je na osnovi kvantitativnog alata (eng. Dashboard), a prvi put je publicirana u Izvješću o finansijskoj stabilnosti za 2017. godinu. Procjena rizika utemeljena je na pojednostavljenoj standardizaciji i rangiranju pozicija sveobuhvatnog seta pokazatelja koji predstavljaju osnovu za kvantifikaciju sintetičke ocjene stupnja rizika iz različitih segmenata sustava. Ocjena u rasponu od 1 do 5 predstavlja izrazito nizak do blago umjeren stupanj izloženosti rizicima; ocjena u rasponu od 5 do 8 umjeren do blago visok stupanj izloženosti rizicima; ocjena u rasponu od 8 do 10 predstavlja visok stupanj izloženosti rizicima. Rangiranje ocjena za monetarne i finansijske uvjete i sklonosti ka riziku kreće se u suprotnom smjeru, odnosno povećanje udaljenosti od središta grafikona predstavlja poboljšanje monetarnih i finansijskih uvjeta, tj. povećanje sklonosti investitora ka preuzimanju rizika.

Grafikon TO 1.1: Dijagram makrofinancijskih rizika

Izvor: CBBiH

Ukupna izloženost finansijskog sustava makrofinancijskim rizicima u 2021. godini smanjila se pod utjecajem opravka globalne i domaće ekonomije nakon ukidanja restriktivnih mjera i postupne normalizacije poslovanja u svim sferama gospodarske aktivnosti. Na smanjenje makroekonomskih rizika pozitivno je djelovao snažan rast domaće ekonomске aktivnosti, praćen oporavkom tržišta rada i blagim povećanjem zaposlenosti i smanjenjem rizika povezanih sa fiskalnim sektorom koji se ogledaju u rekordnom rastu prihoda i nižoj razini proračunskog deficitu u odnosu na prethodnu godinu. Dodatno, povoljniji saldo tekućeg računa platne bilance je djelovao na smanjenje makroekonomskih rizika. S druge strane, rast inflacije koji je ubrzan od druge polovine 2021. i snižene projekcije ekonomskog rasta za naredne dvije godine ukazuju na značajan rast rizika koji će se nepovoljno odraziti na mnoge segmente bh. ekonomije u narednom razdoblju.

Sintetička ocjena utjecaja rizika preljevanja šokova iz međunarodnog okruženja na domaću ekonomiju dobiva se na temelju pokazatelja koji mjeri trgovinske i finansijske veze u ekonomiji. Ukupni rizici koji dolaze iz međunarodnog okruženja blago su ublaženi, što je odraz ekonomskog oporavka glavnih trgovinskih partnera BiH i povećanja razine deviznih rezervi zemlje. Istovremeno, jače trgovinske veze koje se ogledaju u značajnjem povećanju obujma vanjskotrgovinske razmjene u 2021. godini povećale su rizike iz međunarodnog okruženja u smislu preljevanja na domaću ekonomiju, imajući u vidu očekivano smanjenje vanjske potražnje u narednom razdoblju. Rizik solventnosti bankarskog sektora koji se mjeri pokazateljima finansijskog zdravlja i razinom zaduženosti korporativnog sektora i stanovništva značajno je smanjen u 2021. godini. Svi pokazatelji finansijskog zdravlja u 2021. godini nalaze se na zadovoljavajućoj razini, pri čemu je zabilježeno poboljšanje kapitalnih pozicija banaka, značajan oporavak profitabilnosti bankarskog sektora i smanjenje izloženosti deviznom riziku. Istovremeno razina zaduženosti sektora stanovništva i nefinansijskih poduzeća koja se promatra u odnosu na BDP je značajno smanjena, što je dovelo do poboljšanja sveukupne ocjene u segmentu solventnosti.

Rizik likvidnosti i dalje je izuzetno nizak i odražava visoku likvidnost bankarskog sektora. Rast pokazatelja likvidnosti koji je nastavljen u 2021. godini prije svega je uzrokovan nastavkom trenda povećanja depozita na transakcijskim računima i depozita po viđenju. Međutim, postoji zabrinutost da izrazito nepovoljna ročna struktura izvora sredstva u određenom smislu utječe na ograničen kreditni rast u BiH, osobito kada se uzmu u obzir izrazito povoljni monetarni i finansijski uvjeti, koji su dodatno poboljšani u ovoj godini. Kamatne stope u BiH su se nalazile na povijesnim minimumima u 2021. godini, što je uz rastuću inflaciju dovelo do dodatnog smanjenja realnih kamatnih stopa. I pored toga, nije zabilježen značajniji rast kredita privatnom sektoru, a na ispodprosječnu kreditnu aktivnost ukazuje i vrijednost pokazatelja jaz omjera kredita i BDP-a (eng. Private credit to GDP gap) koja se nalazi duboko u negativnom teritoriju (Detaljnije opisano u Tekstnom okviru 3 – Procjena finansijskog ciklusa za BiH).

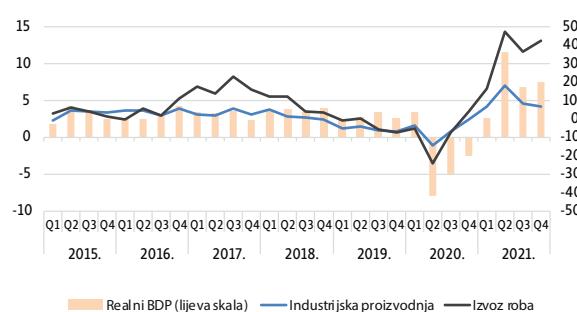
Poboljšane makroekonomске prilike u 2021., uz već pomenute rekordno niske kamatne stope i ograničenost alternativnih vidova investiranja utjecale su na povećanu sklonost investitora

ka riziku. Zabilježen je rast obujma prometa i cijena na tržištu nekretnina, a vrijednosti burzovnih indeksa su se oporavile, unatoč smanjenom obujmu prometa na obje bh. burze. Povećani priljevi od izravnih stranih i portfeljnih investicija, u odnosu na BDP također odražavaju povećanu sklonost investitora ka preuzimanju rizika u 2021. godini.

U 2021. godini najveći rast obujma ekonomске aktivnosti ostvarile su djelatnosti koje su u koronakrizi zbog restriktivnih mjera radile u smanjenom kapacitetu (Trgovina na veliko i malo, Prijevoz i skladištenje te djelatnosti Hotelijerstva i ugostiteljstva)¹. S aspekta finansijske stabilnosti bitno je istaći da u ovim djelatnostima nije došlo do rasta kreditnog rizika i pogoršanja kvaliteta kreditnog portfelja zahvaljujući mjerama entitetskih vlada i regulatora koje su primjenjivane za oporavak od negativnih ekonomskih posljedica pandemije tijekom cijele 2021. godine. Nadalje, snažan rast realne ekonomске aktivnosti u 2021. godini bilježile su prerađivačka industrija i finansijski sektor, dok se realni rast u sektoru građevinarstva usporio u odnosu na prethodnu godinu (vidi Tekstni okvir 2). Oporavak industrijske proizvodnje koji je započeo u posljednjem tromjesečju 2020. godine bio je praćen snažnim rastom izvoza roba tijekom cijele godine (grafikon 2.2). Međutim, u prvom tromjesečju 2022. godine došlo je do usporavanja rasta industrijske proizvodnje s obzirom da prekidi u lancima opskrbe gotovih proizvoda i repromaterijala, koji su započeli još prije koronakrise te pojačani inflatori pritisci prisutni od polovine 2021. godine, opterećuju poslovanje većeg broja industrija. Poremećaji na globalnim tržištima sirovina i energenata kao izravna posljedica rata u Ukrajini preljevaju se kako na zemlje EU, glavne vanjskotrgovinske partnerne BiH, tako i na našu zemlju kroz širok spektar kanala. U takvim okolnostima, prema projekcijama CBBiH predviđa se smanjenje vanjske i domaće potražnje, kao i usporavanja ekonomskog rasta u 2022. godini. Kontrakcija industrijske proizvodnje koja je u najvećoj mjeri izvozno orijentirana, uz prepostavljeno smanjenje vanjske potražnje, će dovesti do usporavanja dinamike rasta izvoza u narednoj godini. Međutim, zbog snažnijeg pada uvoza očekuje se da će neto izvoz imati blagi pozitivan doprinos ekonomskom rastu u 2022. godini. Očekivano smanjenje privatne potrošnje, kao ključne kategorije koja će utjecati na usporavanje rasta ekonomске aktivnosti u 2022. godini uzrokovano je padom životnog standarda uslijed snažnog porasta troškova života te uslijed usporavanja dinamike priljeva doznaka iz inozemstva. Rastući rizici u vanjskom i domaćem makroekonomskom okruženju, uz već prisutne probleme s kojima su suočene brojne proizvodne djelatnosti, već se preljevaju na stanje u bankarskom sektoru u vidu pojačanog kreditnog rizika koji bi u narednom razdoblju mogao dovesti do značajnijeg pogoršanja kvalitete kreditnog portfelja.

¹ Detaljnije opisano u Poglavlju 4. Poduzeća

Grafikon 2.2: BDP, izvoz roba i industrijska proizvodnja (% godišnje promjene)

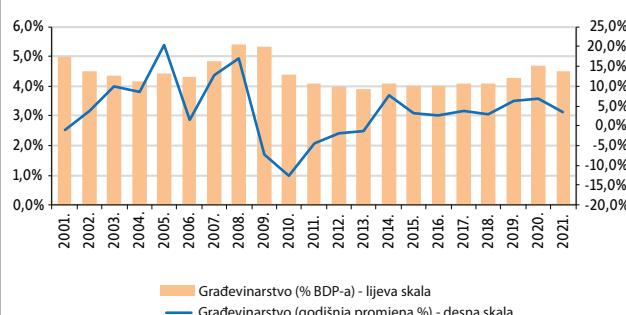
Izvor: BHAS, CBBIH

Restrikcije nastale s ciljem prevencije širenja koronavirusa koje su uvedene tijekom 2020. godine, kratkotrajno su zaustavile ekspanzivni trend na tržištu nekretnina iz prethodnih godina, čiji je vrhunac bio u 2019. godini. To se prije svega odnosi na broj završenih i broj prodanih stanova, dok s druge strane cijene nekretnina su nastavile trend rasta, bilo da se radi o starogradnji bilo novogradnji. Razlog tome leži u činjenici da je pad broja završenih i prodanih stanova bio rezultat izvanrednih okolnosti, a ne odraz narušene ekonomске ravnoteže koja se ogleda kroz pad potražnje za nekretninama. Stoga na strani ponude nije došlo do negativne korekcije cijena stanova, jer se radilo samo o privremeno odgođenoj potražnji. Već u momentu kada su restriktivne mjere ublažene, tržište nekretnina se najprije stabiliziralo, a nakon toga nastavilo bilježiti ponovni rast, približavajući se vrijednostima dosegnutim tijekom rekordne 2019. godine. Iako nije dostigao pretpandemijsku razinu, broj završenih stanova u 2021. je porastao za 8,2%, dok je ukupna novoizgrađena površina veća za 12% (grafikon TO 2.2). Zabilježen je i rast obujma kupoprodaje nekretnina nove gradnje, pri čemu je prodano 18,3% više stambenih jedinica, dok je površina prodanog stambenog prostora veća za 14,6% u odnosu na 2020. godinu.

Tekstni okvir 2: Sektor građevinarstva i tržište nekretnina

Građevinarstvo predstavlja jednu od važnijih grana bh. ekonomije. U razdoblju od 2001. do 2008. građevinarstvo je bilježilo značajne godišnje stope rasta, imajući u vidu da su tek početkom 2000-ih pokrenute značajnije aktivnosti u ovom sektoru. U ovom razdoblju aktivnost sektora građevinarstva je udvostručena, te je zaključno sa 2008. godinom udio građevinarstva u BDP-u dosegao razinu od 5,4%. Nakon 2008. godine, uslijedio je razdoblje petogodišnje recesije za građevinarstvo (2009.-2013.) te posljedično pada udjela u BDP-u, koji je na kraju 2013. iznosio svega 3,9%. Nakon ovog razdoblja, aktivnosti u sektoru građevinarstva postupno su se oporavljale, te ovaj sektor već niz godina predstavlja stabilnu komponentu ekonomskog rasta sa prosječnim udjelom oko 4% u BDP-u (grafikon TO 2.1).

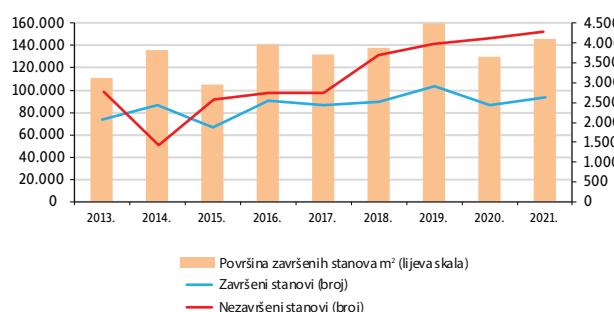
Grafikon TO2.1: Struktura i godišnje promjene građevinarstva u sklopu BDP-a

Izvor: BHAS

Nakon nešto značajnijih stopa rasta sektora građevinarstva u 2019. i 2020. godini, u 2021. godini došlo je do usporavanja ekonomskе aktivnosti u ovom sektoru. Potrebno je istaći da se u oblasti visokogradnje raspolaže sa većim brojem podataka u odnosu na oblast niskogradnje, te je stoga osvrt na sektor građevinarstva usmjeren upravo na oblast visokogradnje odnosno tržišta nekretnina stambene namjene. Svakako treba imati na umu da je oblast visokogradnje prema podacima Agencije za statistiku (podaci proizvodnje u građevinarstvu) manji dio građevinarskog sektora, na koji se odnosi oko 40% ukupnog sektora.

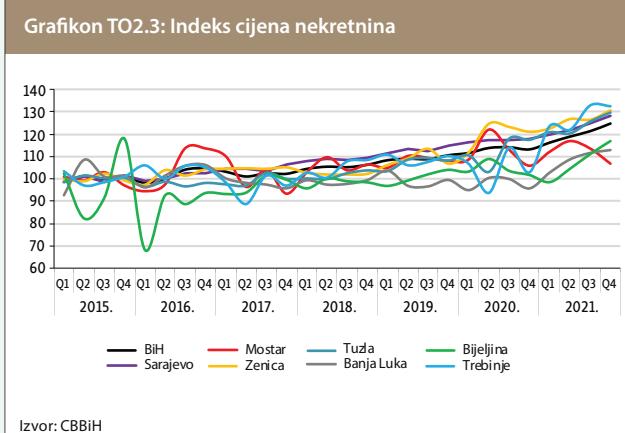
Grafikon TO2.2: Statistički pokazatelji u oblasti stanogradnje

Izvor: BHAS

Slična kretanja se bilježe i vezano za postojeće stambene gradnje, s tim što su prema dostupnim podacima zabilježene nešto manje stope rasta. Naime, obujam prometa nekretnina stare gradnje, mjerjen površinom prodanog stambenog prostora u uzorku od sedam bh. gradova za koje su dostupni podaci, zabilježio je nešto skromniji rast od 2,2%, prema čemu nije dostignuta razina obujma kupoprodaje iz razdoblja od 2016. do 2019. godine. U pet gradova iz uzorka je evidentiran povećan obujam kupoprodaje nekretnina stare gradnje u odnosu na 2020. godinu. Zanimljivo je istaći da je, osim u Trebinju, nešto manji obujam kupoprodaje prema površini prodanih nekretnina u odnosu na 2020. godinu, zabilježen još u Sarajevu, što je u najvećoj mjeri posljedica kretanja u jednoj sarajevskoj općini. Naime, u Općini Centar je u 2020. godini ostvaren rekordno veliki obujam prometa i to je jedina općina u kojoj je u vrijeme pandemije zabilježen veći promet nekretnina, kako po broju stambenih jedinica tako i po površini prodanog stambenog prostora. Iako je i u 2021. godini obujam ostvarenog prometa nekretnina u ovoj općini veći u odnosu na razdoblje prije pandemije, nije dostignuta razina iz 2020. te je i pored rasta obujma prometa u drugim sarajevskim općinama u 2021.

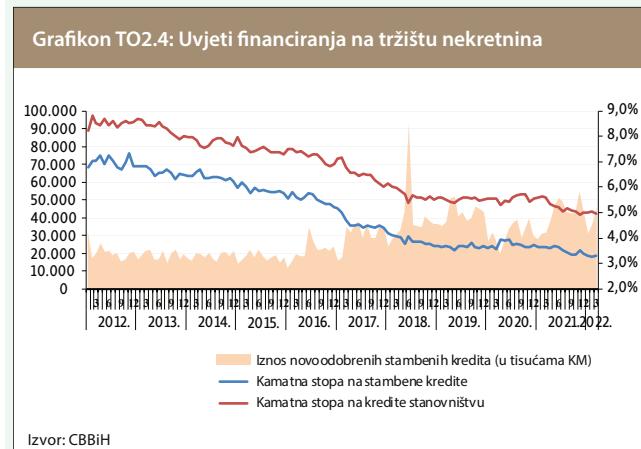
godini, cjelokupan obujam prometa u Gradu Sarajevo bio manji za 1,7%. Potražnja za nekretninama nije se smanjila ni u razdoblju pandemije koronavirusa. Štoviše, i u kriznom razdoblju ulaganje u nekretnine se pokazalo primamljivom investicijom u pogledu sigurnosti dugoročnog ulaganja. Samim tim ni cijene nekretnina nisu pokazale osjetljivost na šokove u kratkom roku. Usljed veće potražnje od ponude stambenih nekretnina, cijene nekretnina kako nove tako i stare gradnje u 2021. godini su nastavile rastući trend. Cijene nekretnina stare stambene gradnje u 2021. godini su porasle u svim gradovima za koje su podaci uključeni u kreiranje indeksa cijena nekretnina², izuzev Mostara, u kojem su cijene nekretnina stagnirale na godišnjoj razini, dok podaci na tromjesečnoj razini pokazuju najveće oscilacije i pad, kako cijena tako i obujma kupoprodaje u drugom dijelu 2021. godine (grafikon TO 2.3). Prosječna cijena četvornog metra u novoj gradnji prema zvaničnim podacima Agencije za statistiku BiH u četvrtom tromjesečju 2021. godine dosegla je rekordnu razinu od 1.905 KM i za 10,5% je viša od prosječne cijene metra četvornog iz četvrtog tromjesečja 2020.

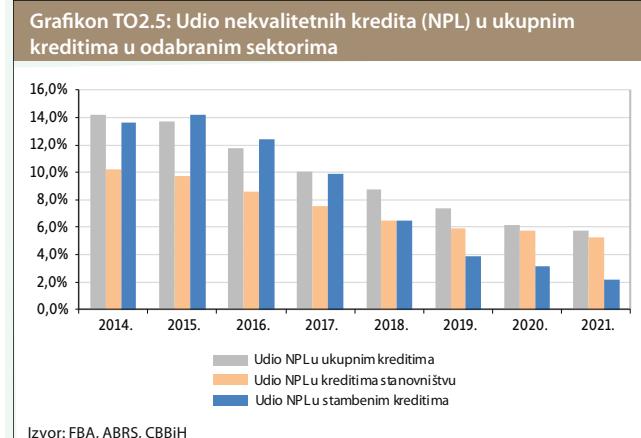
Pozitivna kretanja na tržištu nekretnina u BiH, u smislu kontinuirano snažne ponude i potražnje, što podiže i cjenovnu razinu nekretnina, na prvi pogled djeluju nekonzistentna s ukupnim ekonomskim kretanjima u BiH. To se prije svega odnosi na činjenicu, da snažan porast cijena nekretnina nije praćen snažnim jačanjem bh. ekonomije, a prije svega pokazateljima tržišta rada (nezaposlenost i prosječne plaće), pa samim tim i kupovne moći bh. građana. Stoga treba razmotriti široki spektar čimbenika koji s jedne strane dolaze iz okruženja, dok s druge strane proizlaze iz jedinstvenih karakteristika bh. ekonomije, a koji čine tržište nekretnina u BiH specifičnim te objašnjavaju njegova pozitivna kretanja. Kada je riječ o globalnim čimbenicima, trebalo bi uzeti u obzir da su se monetarni uvjeti iz EU, koji su se u posljednjih godina ogledali u niskim ili negativnim kamatnim stopama, kroz bankarski sektor koji

² Geografski obuhvat za izračun indeksa cijena nekretnina je od 2021. godine proširen za tri nova grada: Banja Luka, Bijeljina i Trebinje. Podaci za ove gradove su dostupni od početka 2015. godine. Indeks cijena nekretnina je kreiran samo za nekretnine u zgradama stambene namjene (privatne kuće nisu obuhvaćene) iz postojećeg stambenog fonda. Za kreiranje Fisherovog indeksa korišteni su podaci iz Rješenja o procjenjenoj vrijednosti nekretnina na temelju kog se obračunava porez na promet nekretnina. Kao bazno razdoblje uzeta je 2015. godina. Indeks cijena nekretnina za Grad Sarajevo ne obuhvata Općinu Stari Grad koja se od 2008. nije odazvala pozivu za dostavu podataka.

je dominantno sačinjen od bankarskih grupacija iz zemalja članica EU, prelili na finansijski sektor BiH (smanjenje aktivnih i pasivnih kamatnih stopa). Pad kamatnih stopa na kredite rezultirao je povećanom tražnjom za stambenim kreditima u posljednjih nekoliko godina, te posljedično jačanju aktivnosti u ovom segmentu kredita stanovništву (grafikon TO 2.4).

Na stanovištu banaka, tržište nekretnina je u pogledu kvaliteta kreditnog portfelja postalo jedno od najsigurnijih oblasti za kreditne plasmane. Naime, razina nekvalitetnih kredita u ukupnim stambenim kreditima je daleko ispod prosječne razine nekvalitetnih kredita u sektoru stanovništva kao i ukupnih nekvalitetnih kredita za bh. bankarski sektor (grafikon TO 2.5).

Specifičnost bh. ekonomije se također ogleda i u činjenici da uslijed nedovoljne razvijenosti tržišta kapitala i investicijskih prilika, ulaganje u nekretnine se i dalje smatra jednim od najsigurnijih dugoročnih ulaganja. Ova dva čimbenika su od ključnog značaja za razumijevanje konstantno visoke potražnje za nekretninama u BiH, te zašto je teško očekivati obrat trenda u kratkom roku. Osim toga, ekomska praksa pokazuje da cijene na tržištu nekretnina reagiraju sa znatnim zakašnjenjem u odnosu na druge ekomske segmente, pa je potrebno znatno duže razdoblje ekomske nestabilnosti da bi došlo do negativne korekcije na tržištu nekretnina. Uzimajući u obzir gore navedene čimbenike, postoji racionalno objašnjenje zašto pokazatelji tržišta nekretnina rastu brže od većine ostalih segmenta bh. ekonomije. Ipak, u tim čimbenicima kriju se i potencijalni rizici kako za tržište nekretnina tako i za ukupnu finansijsku stabilitet u BiH. Kao prvo, era labave monetarne politike je na izmaku, što će dovesti do većih kamatnih stopa i

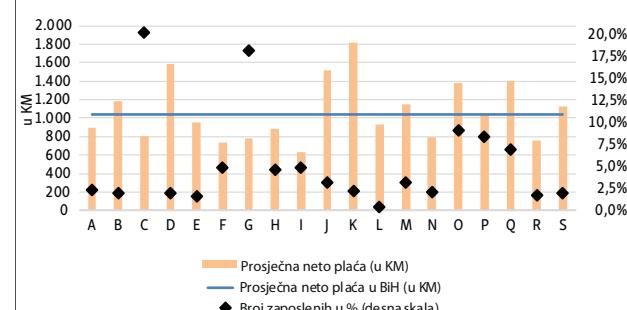
mogućeg smanjenja potražnje za tom vrstom kredita. Stambeni krediti koji čine 11% ukupnih kredita i 23% kredita stanovništvu mogli bi se naći pod izvjesnim pritiskom i smanjenim iznosom plasmana. S druge strane, očekivanja vezana za inflatorna kretanja, a koja se odnose na sve sektore, pa tako i na oblast građevinskog materijala i građevinskog zemljišta, držat će cijene nekretnina na rastućoj krivulji bez obzira na pomjeranje krivulje potražnje u negativnom pravcu. Eventualno dugo razdoblje takvog ekonomskog scenarija (smanjena potražnja uz visoku razinu cijena), zasigurno ne bi bilo održivo pa bi došlo do ekonomskih pomjeranja i traženja nove ravnoteže između ove dvije varijable. U tom kontekstu, moguće bi bilo očekivati ili korekciju cijena ili smanjenje ponude na istom tržištu, čime bi se prekinuo višegodišnji kontinuirani rast. Ipak, da bi se ovaj scenario realizirao potrebna je materijalizacija širokog spektra negativnih čimbenika koji bi zajedno doveli do drastičnog smanjenja potražnje na ovom tržištu.

Oporavak ekonomске aktivnosti povoljno je djelovao na tržište rada, tako da je u 2021. godini zabilježen rast prosječnih plaća i blagi rast zaposlenih gotovo u svim djelatnostima. Prosječna nominalna plaća na kraju prosinca 2021. godine bila je veća za 5,5% u odnosu na kraj prethodne godine, a početkom trećeg tromjesečja prvi put je prešla iznos od 1.000 KM. Broj ukupno zaposlenih osoba na kraju godine bio je veći za 2,6% u odnosu na kraj prethodne godine, a najizraženiji rast zaposlenih osoba bilježile su industrijske djelatnosti te ostale djelatnosti. Oporavak tržišta rada vidljiv je i po broju novozaposlenih osoba, koji je u 2021. godini bio znatno veći u odnosu na pretpandemijsku 2019. godinu.

Unatoč pozitivnim kretanjima, tržište rada u BiH još uvijek je opterećeno strukturnim problemima, zbog čega predstavlja izvor potencijalno brojnih rizika kako po ekonomsku aktivnost kroz kanal raspoloživog dohotka i osobne potrošnje tako i po finansijsku stabilnost, kroz utjecaj na rast rizika u bankarskom sektoru. Ključni strukturni problem na tržištu rada je činjenica da i dalje preko polovine ukupno zaposlenih osoba radi u ekonomskim sektorima gdje je prosječna neto plaća ispod ukupnog prosjeka (grafikon 2.3). Ovaj rizik dodatno je pojačan u 2021. godini, s obzirom da se zbog snažnog rasta inflacije usporio rast realnih plaća u drugom dijelu godine, te je u mnogim djelatnostima zabilježen pad realnih plaća na godišnjoj razini. Kupovna moć stanovništva i dalje u značajnoj mjeri ovisi o priljevu doznaka iz inozemstva. Na kraju 2021. godine priljevi po osnovi personalnih transfera iznosili su 3,04 milijarde KM ili 8,2% BDP-a, što je za 79 b.b. više u odnosu na prethodnu godinu, kada je zabilježen rekordno nizak iznos personalnih transfera u odnosu na BDP. Priljevima po osnovi personalnih transfera, rizici vezani za smanjenje raspoloživog dohotka uslijed povećanih inflatornih pritisaka u određenoj mjeri bili su ublaženi. Međutim, rastuća inflacija koja je nastavljena u prvom dijelu 2022. godine, i pored rasta nominalnih plaća (godišnji rast prosječne nominalne plaće u travnju 2022. godine iznosio je 9,9%), nepovoljno utječe na realne dohotke, što se s jedne strane preljeva na smanjenje domaće

potrošnje i usporavanje ekonomskog rasta u BiH, a s druge strane na bankarski sektor u vidu potencijalno otežane sposobnosti otplate kredita i smanjenja štednje.

Grafikon 2.3: Tržište rada na kraju 2021. godine

Izvor: BHAS, CBBiH

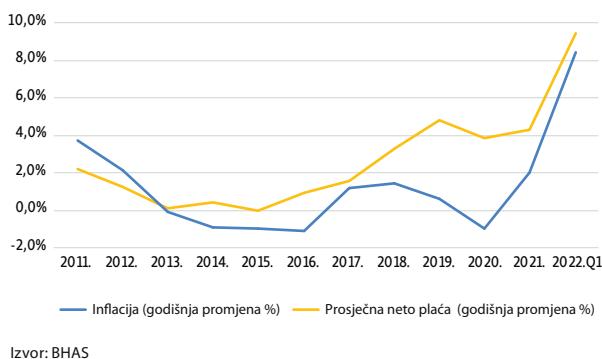
Legenda:

- A - Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov
- B - Vadenje ruda i kamena
- C - Prerađivačka industrija
- D - Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija
- E - Snabdijevanje vodom; uklanjanje otpadnih voda, upravljanje otpadom, te djelatnosti sanacije okoliša
- F - Građevinarstvo
- G - Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala
- H - Prijevoz i skladištenje
- I - Djelatnosti pružanja smještaja, te pripreme i usluživanja hrane
- J - Informacijske i komunikacijske
- K - Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja
- L - Poslovanje nekretninama
- M - Stručne, naučne i tehničke djelatnosti
- N - Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti
- O - Javna uprava i obrana, obvezno socijalno osiguranje
- P - Obrazovanje
- Q - Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite
- R - Umjetnost, zabava i rekreacija
- S - Ostale uslužne djelatnosti

Potrošačke cijene u BiH u prvoj polovini 2021. godine bile su u deflatornom teritoriju, da bi inflatorni šok u drugom polugodištu neutralizirao deflaciiju iz prvog dijela godine, te je na godišnjoj razini zabilježen najveći rast prosječnih cijena još od 2012. godine (grafikon 2.4). Prosječan rast potrošačkih cijena u 2021. godini je iznosio 2%, a inflatorni pritisci su intenzivirani u prvom dijelu 2022. godine. Rast potrošačkih cijena bio je široko rasprostranjen gotovo među svim kategorijama indeksa potrošačkih cijena, pri čemu se posebno izdvaja rast cijena prijevoza te hrane i pića. Izuzetak su odjeljci Obuće i odjeće i Komunikacije koju su deflatorno djelovali na prosječne cijene u 2021. godini. U prvom tromjesečju 2022. godine prosječena stopa inflacije u odnosu isto razdoblje 2021. godine iznosila je 8,4%, te je u najvećoj mjeri uzrokovana poremećajima na globalnim tržištima sirovina i energenata nakon izbjivanja rata u Ukrajini, kao i zastojima u lancima opskrbe i nedostatkom određenih intermedijarnih dobara. U nadolazećem razdoblju prevladavaju negativni rizici vezani za dužinu trajanja inflacije, prvenstveno iz razloga što je nemoguće predvidjeti dužinu i tijek trajanja rata u Ukrajini, kao ni efekte na strani ponude i potražnje na globalnim tržištima. Pored vanjskih čimbenika koji utječu na inflacijske pritiske, neizvjesnosti u pogledu kretanja inflacije u BiH u velikoj mjeri pridonosi

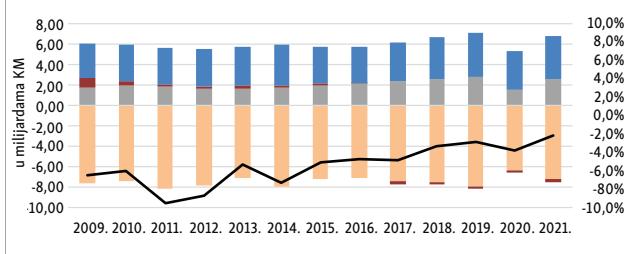
pritisak na rast troškova proizvodnje i brojni strukturni problemi u energetskom sektoru koji mogu uzrokovati značajniji rast cijena električne energije na domaćem tržištu³, što dodatno povećava zabrinutost u pogledu budućeg raspoloživog dohotka koji je već snažno pogodjen inflacijskim udarom i nalazi se na vrlo niskim razinama.

Grafikon 2.4: Neto plaće i inflacija

Povoljna makroekonomска kretanja tijekom 2021. godine odrazila su se na poboljšanje platnobilančne pozicije BiH. Deficit tekućeg računa na kraju 2021. godine iznosio je 801,8 milijuna KM (2,15% BDP-a) i manji je za 484,1 milijun KM, a izraženo prema BDP je niži za 1,6 postotnih bodova u odnosu na prethodnu godinu. Promatrajući strukturu tekućeg računa, zabilježeno je produbljivanje robnog deficitita, kao posljedica snažnijeg rasta uvoza u odnosu na rast izvoza roba, ali je zahvaljujući oporavku ključnih suficitarnih kategorija, prije svega usluga i sekundarnog dohotka, ostvaren niži deficit tekućeg računa u odnosu na prethodnu godinu. U 2021. godini priljevi po osnovi usluga veći su čak za 71,4% u odnosu na prethodnu godinu, što je u najvećoj mjeri bio odraz poboljšane epidemiološke situacije i ublažavanja restriktivnih mjer u pogledu ograničenog kretanja, što je dovelo do povećanja priljeva u sektoru turizma i transportnih usluga koje su imala ključan utjecaj na rast usluga. Također, zabilježen je snažan rast priljeva po osnovi doznaka iz inozemstva u okviru sekundarnog dohotka (3,04 milijarde KM) te je, promatrano na godišnjoj razini, ostvaren iznos priljeva po osnovi personalnih transfera premašio razinu iz pretpandemijske 2019. godine (grafikon 2.5).

Grafikon 2.5: Struktura tekućeg računa BiH

Izvor: BHAS, CBBiH, kalkulacija CBBiH

Sa stanovišta finansijske stabilnosti posebno su bitni izvori financiranja deficitita tekućeg računa, koji i dalje značajno premašuju ostvareni deficit na tekućem računu. Uz zabilježeni rast priljeva po osnovi izravnih stranih investicija koje su u 2021. godini iznosile 869,9 milijuna KM, pritisak na financiranje deficitita tekućeg računa u 2021. godini dodatno je bio ublažen sredstvima po osnovi alokacije SDR u iznosu od oko 600 milijuna KM koja su doznačena u trećem tromjesečju⁴. Posljedično, alokacija SDR sredstava imala je pozitivan učinak na rast rezervne aktive odnosno deviznih rezervi CBBiH, dok je neto strano zaduženje sektora vlade koje se koristi za pokrivanje deficitita tekućeg računa bilo znatno niže u odnosu na prethodnu godinu i pored nove entitetske emisije euroobveznica na međunarodnom tržištu kapitala.

Imajući u vidu rastuće rizike u makroekonomskom okruženju u narednom razdoblju može se očekivati produbljivanje deficitita tekućega računa, posebice ukoliko zbog povećanih vanjskih ranjivosti u okolnostima novonastale krize dođe do pogoršanja ključnih suficitarnih platnobilančnih kategorija. U tom kontekstu može se očekivati pritisak na strani finansijski računa kroz smanjenje izravnih stranih investicija pa se mogu očekivati i nova zaduženja i rast javnog duga u 2022. godini.

Oporavak bh. ekonomije povoljno je djelovao na fiskalne pokazatelje u 2021. godini, te je zahvaljujući rekordnom rastu prihoda sektora generalne vlade ostvaren znatno niži fiskalni deficit na razini BiH u odnosu na prethodnu godinu. Međutim, rast vanjske zaduženosti sektora vlade u 2021. godini ukazuje na određene ranjivosti fiskalnoga sektora u BiH. Ipak, imajući u vidu da BiH spada u red srednje zaduženih zemalja, rizik po stabilnost javnih financija je ocijenjen kao umjeren u srednjem roku. Kao odraz poboljšanih ekonomskih prilika i oporavka privatne potrošnje sektor generalne vlade u 2021. godini prikupio je rekordan iznos

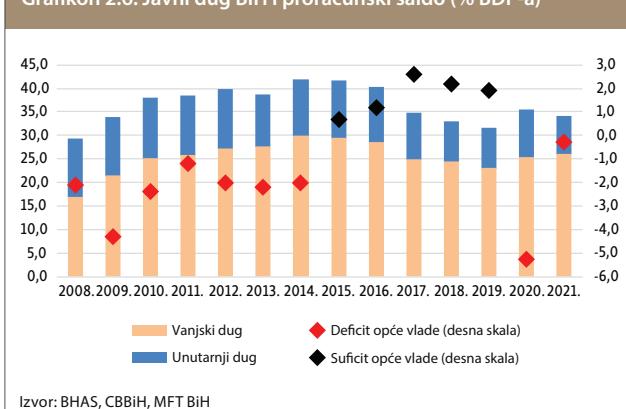
³ Detaljnije opisno u Godišnjem izvješću CBBiH za 2021. godinu (<https://www.cbbh.ba/Content/Archive/36/>).

⁴ Odbor guvernera MMF-a je u kolovozu 2021. godine donio odluku o alokaciji SDR svim zemljama članicama u skladu sa njihovim udjelom u kapitalu kao pomoć u prevazilaženju krize uzrokovane pandemijom COVID-19. Ukupna vrijednost alokacije sredstva svim zemljama iznosila je oko 456 milijardi SDR, što je ekvivalent od oko 650 milijardi USD. BiH je alociran iznos od 254,2 milijuna SDR što predstavlja 0,06% kvote BiH u ukupnom iznosu kapitala MMF-a.

prihoda, na što je dominantno utjecao rast prihoda po osnovi neizravnih poreza. Ukupni prihodi sektora generalne vlade u 2021. godini iznosili su 16,06 milijardi KM i povećali su se za 1,62 milijarde KM (11,3%) u odnosu na prethodnu godinu. Pored snažnog oporavka privatne potrošnje i uslužnog sektora, značajan rast inflacije koji je utjecao na povećanje porezne osnovice u drugom dijelu 2021. godine doprinio je rastu ostvarenih prihoda u proračunima entitetskih vlada. Prihodi od neizravnih poreza na kraju 2021. godine iznose rekordnih 6,94 milijarde KM, što predstavlja rast od 1,01 milijardu KM ili 17,2% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. Uz rast prihoda od neizravnih poreza, zabilježen je i rast prihoda od izravnih poreza, kao i rast ostalih kategorija na prihodovnoj strani. Istovremeno, ukupni rashodi sektora generalne vlade BiH na kraju godine iznosili su 14,8 milijardi KM, te je ostvaren umjeren rast rashoda u iznosu od 322,1 milijuna KM ili 2,2%. Uz investicije u fiksnu aktivu (neto nabava nefinansijskih sredstava) koje su iznosile 1,37 milijardi KM, sektor generalne vlade BiH je na kraju 2021. zabilježio fiskalni deficit u iznosu od 110,6 milijuna KM ili 0,3% BDP-a.

U trećem tromjesečju 2021. doznačena su sredstva MMF-a kao pomoć u prevazilaženju krize uzrokovane pandemijom COVID-19, što je smanjilo potrebe entitetskih vlada za zaduživanjem na domaćim tržištima. Dodatno, u prvoj polovini 2021. godine Vlada Republike Srpske se zadužila na međunarodnom tržištu kapitala tako da je na kraju godine zabilježeno smanjenje unutarnjeg duga u BiH. Rast javne zaduženosti bio je uzrokovan rastom vanjske zaduženosti, ali je i pored zabilježenog rasta javnog duga, snažan ekonomski oporavak smanjio omjer javnog duga i BDP-a u 2021. godini (grafikon 2.6).

Grafikon 2.6: Javni dug BiH i proračunski saldo (% BDP-a)

Izvor: BHAS, CBBiH, MFT BiH

Ukupan javni dug BiH na kraju 2021. godine iznosio je 12,82 milijarde KM ili 34,3% BDP-a. Porast javnog duga u 2021. godini bio je rezultat povećanja vanjske zaduženosti u BiH u iznosu od 999,5 milijuna KM (11,5%), dok se unutarnji dug smanjio za 376,5 milijuna KM (10,8%). Od ukupno angažiranih sredstva u 2021. godini, najvažnije vanjsko zaduženje se odnosi na emisiju euroobveznica vlade RS na Londonskoj burzi (u iznosu od oko 600 milijuna KM) te na sredstva I tranše Europskog povjerenstva s ciljem pružanja makrofinansijske pomoći zemljama u okviru proširenja i susjedstva, a kao podrška ekonomskoj stabilizaciji i programu reformi (u iznosu od 242,4 milijuna KM). Na domaćem tržištu, tijekom 2021. godine dva bh. entiteta su ukupno emitirala 350,2 milijuna KM dužničkih vrijednosnih papira, što je niža vrijednost emisija na lokalnom tržištu kapitala nego u pretpandemijskoj 2019. godini⁵. S obzirom na to da su entitetske vlade do sada bili glavni pokretači aktivnosti na domaćim tržištima kapitala, smanjenje primarnog tržišta javnog duga odrazilo se i na pad prometa na bh. burzama, koji je u 2021. godini bio skoro prepolovljen.

Bankarski sektor je ostao jedan od najvećih kreditora sektora vlade, s tim da se ukupna izloženost bankarskog sektora prema svim razinama vlasti u 2021. godini tek blago povećala u odnosu na prethodnu godinu. Izloženost prema vladinim vrijednosnim papirima u 2021. godini povećala se za 55 milijuna KM i predstavlja 5% ukupne aktive, dok komercijalni krediti banaka plasirani sektoru vlade bilježe sasvim blagi rast u posljednjoj godini i čine 2,8% ukupne aktive bh. bankarskog sektora. U prvom tromjesečju 2022. godine vlade su nastavile bilježiti snažan rast prihoda u proračunima, zbog čega imaju i niže potrebe za zaduživanjem, te se izloženost bakarskog sektora prema sektoru vlade blago smanjila (tablica 2.1).

Iako nisu izravno primjenjivi, niti su podaci nužno potpuno uporedivi, na temelju kriterija iz Maastrichta u pogledu javne zaduženosti, BiH spada u red umjerenog zaduženih zemalja. Zahvaljujući oporavku ekonomske aktivnosti u 2021. godini udio duga u BDP-u je smanjen za 1,3 postotna boda u odnosu na prethodnu godinu (sa razine od 35,6% na kraju 2020. na razinu od 34,3% na kraju 2021.).

⁵ U iznosu su uključene vrijednosti emisije obveznica i trezorskih zapisa FBiH i RS na domaćim tržištima kapitala.

Tablica 2.1: Potraživanja komercijalnih banaka od sektora vlade

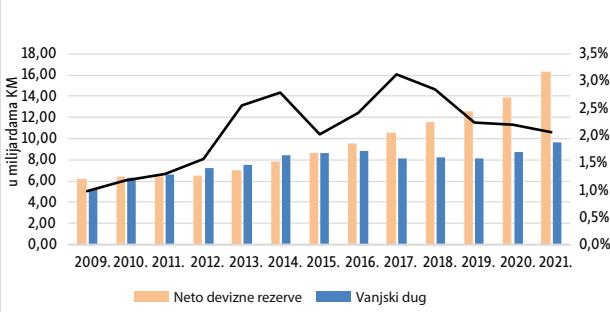
Potraživanja	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	03.2022.
Središnja vlada	0,2	0,1	0,1	0,1	11,6	16,1	13,2
Krediti	0,0	0,0	0,0	0,0	11,6	16,1	13,2
Vrijednosni papiri	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0
Vlada na razini entiteta	1.633,3	1.624,8	1.735,3	2.006,8	2.439,4	2.474,8	2.457,1
Krediti	424,6	410,0	517,3	580,1	605,7	584,6	555,6
Vrijednosni papiri	1.208,7	1.214,9	1.218,0	1.426,6	1.833,7	1.890,1	1.901,5
Vlada kantona	218,2	206,2	160,5	127,2	90,0	134,8	122,5
Krediti	218,2	200,2	154,5	114,5	80,9	125,7	120,1
Vrijednosni papiri	0,0	6,0	6,0	12,7	9,1	9,1	2,5
Vlada na razini općina	282,2	293,1	295,6	308,7	350,7	332,1	332,7
Krediti	280,2	291,0	285,7	297,7	341,0	323,8	324,4
Vrijednosni papiri	2,0	2,1	9,9	11,0	9,8	8,4	8,4
UKUPNO	2.133,9	2.124,2	2.191,5	2.442,7	2.891,7	2.957,8	2.925,6
Krediti	923,2	901,2	957,5	992,3	1.039,2	1.050,2	1.013,2
Vrijednosni papiri	1.210,7	1.223,0	1.234,0	1.450,4	1.852,6	1.907,6	1.912,4

Rast zaduženja kod međunarodnih finansijskih kreditora između ostalog je bio jedan od generatora rasta deviznih rezervi zajedno sa doznačenim sredstvima MMF-a po osnovi alokacije SDR, a koja nemaju tretman vanjskog duga. Na kraju 2021. godine devizne rezerve CBBiH dostigle su rekordnu nominalnu vrijednost od 16,35 milijardi KM ili 43,8% BDP-a, što je također povijesno najviši udio deviznih rezervi u BDP-u.

rejting agencija Standard and Poor's (S&P) potvrdila je kreditni rejting BiH „B“ sa stabilnim izgledima početkom veljače 2022. godine, a međunarodna rejting agencija Moody's Investor Service također je potvrdila da kreditni rejting BiH ostaje „B3“ sa stabilnim izgledima. Stabilni izgledi odražavaju balans između rizika koje je donijela negativna politička situacija s jedne strane i ekonomskog oporavka, poboljšanja vanjske pozicije i otpornosti bankarskog sektora s druge strane. Rejting agencija S&P smatra da do snižavanja kreditnog rejtinga BiH može doći ukoliko dođe do pogoršanja političke situacije u BiH, što bi negativno utjecalo i na uspostavljenе mehanizme servisiranja duga i ekonomске politike i rast. S druge strane, analitičari između ostalog navode da niska razina duga opće vlade i fiskalno ograničavanje posljednjih godina pružaju fiskalni prostor da odgovore na ekonomski šokove.

Pokazatelji fiskalne stabilnosti u 2021. godini upućuju na smanjenje rizika, što je u potpunosti očekivano, imajući u vidu smanjenje ukupnih makroekonomskih rizika. Prema kalkulaciji rizika fiskalne održivosti, svi pokazatelji rizika u 2021. godini se nalaze u sigurnom području prema definiranim referentnim razinama, s primjetnim poboljšanjem vrijednosti pokazatelja u odnosu na 2020. godinu (tablica 2.2). Izuzetak od sigurnog područja predstavlja ciklično prilagođen primarni saldo (% potencijalnog BDP-a), koji je

Grafikon 2.7: Devizne rezerve i vanjski dug

Izvor: BHAS, CBBiH

Unatoč oporavku ekonomskog aktivnosti i smanjenju rizika koji dolaze iz domaćega makroekonomskog okruženja, međunarodne kreditne agencije zadržale su kreditni rejting BiH na istoj razini kao i prethodne godine. Međunarodna

u prethodnoj godini zabilježio drastično pogoršanje kao rezultat ostvarenog fiskalnog deficit-a i snažnog pada BDP-a. U 2021. godini vrijednost ovog pokazatelja se značajno poboljšala i primakla granici sigurnog područja imajući u vidu da je sektor generalne vlade ostvario znatno niži fiskalni deficit, te se može očekivati ulazak pokazatelja u sigurno područje s obzirom na to da je ostvaren rast realnog BDP-a bio znatno veći od prvobitno projiciranog⁶.

Kao rezultat nižeg ostvarenog fiskalnog deficit-a, zabilježeno je smanjenje potreba za financiranjem sektora opće vlade. Oporavak ekonomske aktivnosti utjecao je na poboljšanje pokazatelja javni dug u postocima BDP-a, koji je niži u odnosu na prethodnu godinu. S obzirom na to da je rast javnog duga u 2021. godini bio rezultat povećane vanjske zaduženosti kod međunarodnih finansijskih institucija (krediti sa dugoročnim rokom otplate), smanjen je iznos kratkoročnog duga kao postotak deviznih rezervi. Pored toga, poboljšanju pokazatelja doprinio je značajan rast deviznih rezervi u 2021. godini.

Tablica 2.2: Pokazatelji rizika fiskalne održivosti

Pokazatelj	Sigurno područje	Referentna razina	Razina u BiH	Promjene u odnosu na prethodnu godinu
r-g1	<	1,1	-2,18	0,48
Javni dug sektora generalne Vlade (% BDP-a)	<	42,8%	34,3%	-1,3%
Ciklički prilagođen primarni saldo (% potencijalnog BDP-a) ²	>	-0,50%	-0,7%	2,4%
Potrebe za financiranjem (% BDP-a)	<	20,6%	4,3%	-5,1%
Udio kratkoročnog duga u ukupnom dugu, preostala ročnost	<	44,0%	11,7%	0,2%
Dug denominiran u inozemnoj valuti (osim eura) ³	<	40,3%	27,4%	-2,1%
Prosječno dospijeće javnog duga (godine)	>	2,3	6,0	-0,31
Kratkoročni inozemni javni dug (% deviznih rezervi), preostala ročnost	<	61,8%	4,4%	-0,6%

⁶ Vrijednost pokazatelja za 2021. godinu je projekcija MMF-a.

Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

KUĆANSTVA

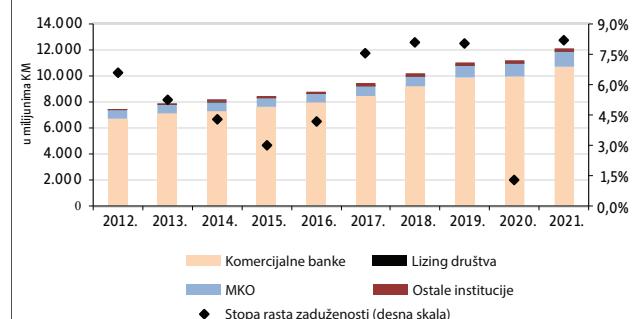
3. KUĆANSTVA

Pozitivna kretanja koja su zabilježena u gotovo svim segmentima domaće ekonomije ublažila su ranjivosti sektora kućanstava u 2021. godini. Oporavak ekonomske aktivnosti nakon ukidanja restriktivnih mjera povećao je sklonost stanovništva ka potrošnji, što je zajedno sa poboljšanim pokazateljima sa tržista rada i povećanim priljevima po osnovi doznaka iz inozemstva doprinijelo rastu osobne potrošnje. Rast zaduženosti kućanstava u najvećoj mjeri je bio posljedica rasta zaduženosti po kreditima od banaka. Povoljni uvjeti financiranja i nastavak trenda niskih aktivnih kamatnih stopa imali su pozitivan utjecaj na rast tražnje za kreditima, iako kreditna aktivnost u sektoru kućanstva još uvijek nije dostigla pretpandemijsku razinu. Nastavljen je trend poboljšanja kvalitete kreditnog portfelja u segmentu stanovništva kao rezultat trajnog i računovodstvenog otpisa nekvalitetnih potraživanja koje su banke provodile tijekom godine. Pored toga, dobra kvaliteta kreditnog portfelja sektora kućanstava je očuvana zahvaljujući mjerama regulatora koje su banke provodile za oporavak od negativnih posljedica pandemije, a koje su bile na snazi tijekom cijele 2021. godine. Nakon usporavanja rasta depozita stanovništva u prethodnoj godini, u 2021. godini depoziti stanovništva ponovo bilježe snažan rast koji je u najvećoj mjeri determiniran rastom iznosa sredstava na transakcijskim računima i depozitima po viđenju. Kućanstva su se uslijed neizvjesnosti koje je donijela pandemija u znatno manjoj mjeri odlučivala na oraćavanje novih depozita ili više nisu bila u prilici da štede zbog pada svojih prihoda, što je uz povijesno niske pasivne kamatne stope utjecalo na pad oročenih depozita. U narednom razdoblju može se očekivati rast kreditnog rizika u sektoru stanovništva uslijed očekivanog rasta kamatnih stopa te slabljenja raspoloživog dohotka uslijed snažnih inflatornih pritisaka.

Nakon šoka izazvanog pandemijom koronavirusa koji je utjecao na smanjenje potrošnje i zaduženosti stanovništva u prethodnoj godini, u 2021. godini zabilježen je rast zaduženosti sektora kućanstava, koji je bio potaknut porastom potrošnje u ovom sektoru i povoljnijim uvjetima na tržištu rada uslijed oporavka ekonomske aktivnosti. Ukupna zaduženost stanovništva na kraju 2021. godine, prema podacima iz SRK, iznosila je 12,08 milijardi KM i u odnosu na kraj prethodne godine porasla je za 8,2%. Tradicionalno, najveći dio zaduženosti stanovništva se odnosi na zaduženost po kreditima u komercijalnim bankama, koja je u 2021. godini zabilježila rast od 7,7% u odnosu na prethodnu godinu. Zaduženost kod ovih finansijskih institucija u ukupnoj zaduženosti sudjeluje sa 88,8%, što i dalje daje najveći doprinos rastu ukupne zaduženosti stanovništva. Zaduženost kućanstava kod mikrokreditnih organizacija je također porasla, te je prema podacima iz SRK u odnosu na prethodnu godinu veća za 13,6%. Šestogodišnji trend rasta zaduženosti kod mikrokreditnih organizacija ukazuje na to da i dalje postoji značajan broj kućanstava koja nisu u mogućnosti da ispune uvjete za odobravanje kredita u komercijalnim

bankama, već su prinuđena da se zadužuju po znatno nepovoljnijim uvjetima i daleko višim kamatnim stopama kod mikrokreditnih organizacija, koje imaju fleksibilnije politike odobravanja kredita. Zaduženost kućanstava prema lizing kompanijama u 2021. godini je također nešto viša, međutim ove institucije u ukupnoj zaduženosti kućanstava imaju zanemarivo mali udio od svega 0,3% (grafikon 3.1).

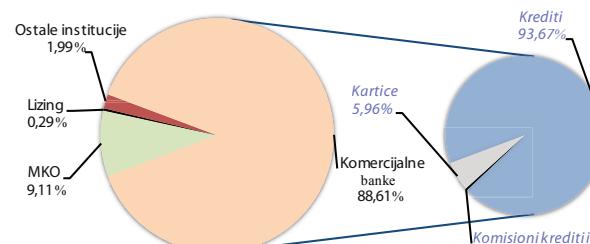
Grafikon 3.1: Zaduženost stanovništva prema finansijskim institucijama

Izvor: SRK, kalkulacija CBBiH

Struktura zaduženosti stanovništva u komercijalnim bankama prema tipu zaduženja u proteklom razdoblju nije se značajnije mijenjala, s tim da je u 2021. godini registrirano povećanje kod svih tipova potraživanja, osim kod komisionih kredita i garancija. Rast ukupnih potraživanja od stanovništva najvećim dijelom je rezultat porasta zaduženosti stanovništva po klasičnim kreditima kod komercijalnih banaka. Ova potraživanja su u odnosu na prethodnu godinu zabilježila porast od 6,1%, čime je nastavljen njihov dugogodišnji rastući trend. Udio zaduženosti po klasičnim kreditima u ukupnoj zaduženosti stanovništva i dalje je daleko najveći i iznosi 93,67%, s tim da je udio klasičnih kredita u ukupnoj zaduženosti stanovništva u 2021. godini neznatno smanjen, uslijed nešto bržeg rasta ostalih tipova potraživanja od kućanstava (grafikon 3.2).

Grafikon 3.2: Zaduženost stanovništva prema institucijama i tipu zaduženja, 2021. godina

Izvor: SRK, kalkulacija CBBiH

U 2021. godini zabilježeno je blago smanjenje aktivnog broja platnih kartica. Međutim, kao odraz poboljšanih makroekonomskih prilika i povećane sklonosti stanovništva ka potrošnji evidentirano je povećanje ukupnog iskorištenog dijela limita po karticama, odobrenog iznosa limita, kao i prosječne zaduženosti stanovništva po platnoj kartici. Broj evidentiranih platnih kartica u 2021. godini nešto je manji (0,8%), u odnosu na prethodnu godinu, što je najvećim dijelom posljedica smanjenja broja debitnih kartica sa dozvoljenim prekoračenjem, odnosno odobrenim limitom. Iako je odobreni limit po kreditnim karticama blago smanjen (0,3%), ukupan iznos odobrenog limita svih aktivnih kartica, zabilježio je blagi rast od 0,4%, dok je iskorišteni dio limita veći za 10,7% (tablica 3.1)⁷. Višegodišnji trend smanjenja prosječne zaduženosti stanovništva po kreditnim karticama

zaustavljen je u 2021. godini, kada je prosječna zaduženost po kreditnoj kartici porasla za 28%. I pored visokih troškova koje sa sobom nosi ovaj vid zaduživanja, opredjeljenje stanovništva na povećanu potrošnju u 2021. godini rezultiralo je značajnim povećanjem iznosa zaduženja po osnovi kreditnih kartica i kartica sa odgođenim plaćanjem, dok je zaduženost po debitnim karticama neznatno smanjena u odnosu na prethodnu godinu. Najveći porast iznosa zaduženja registriran je kod kartica sa odgođenim plaćanjem (30,3%). S obzirom da je limit po debitnim karticama najčešće određen visinom prosječnih mjesecnih primanja, iskorišteni dio limita po kartici može se koristiti kao pokazatelj potrošnje stanovništva u odnosu na visinu svojih primanja. Prosječno zaduženje po debitnim karticama na kraju 2021. godine iznosilo je 515 KM, što predstavlja 50,3% prosječne neto plaće u 2021. godini.

Tablica 3.1: Potraživanja od stanovništva, kartice

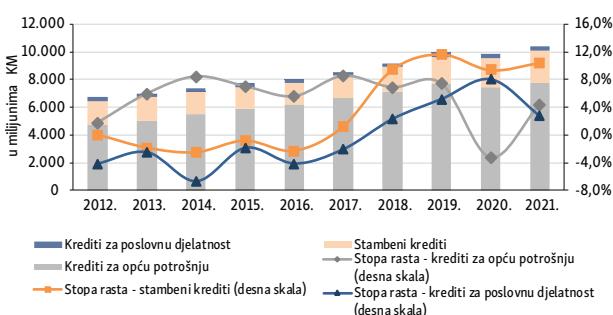
	Broj aktivnih kartica		Odobreni iznos		Iskorišteni iznos		Zaduženje po kartici	
	2021.	Godišnja promjena	2021.	Godišnja promjena	2021.	Godišnja promjena	2021.	Godišnja promjena
Debitne kartice	703.624	-2,1%	861.888.630	0,2%	362.185.085	-0,2%	515	1,9%
Kreditne kartice	265.430	1,5%	357.015.022	-0,3%	219.980.572	29,9%	829	28,0%
Kartice sa odgođenim plaćanjem	147.350	1,3%	162.803.908	2,7%	48.031.150	30,3%	326	28,6%
UKUPNO	1.116.404	0,7%	1.381.707.560	2,6%	630.196.807	10,7%	1.669	58,5%

Promatrajući strukturu potraživanja od stanovništva, u 2021. godini registriran je rast zaduženosti po svim tipovima kredita prema namjeni. Kao i prethodnih godina, u strukturi potraživanja od stanovništva dominiraju krediti za opću potrošnju, u koje su uključena i potraživanja po svim tipovima kartica. Pored toga, nastavljen je dinamičan rast kredita za stambenu izgradnju, tako da ovi krediti već četvrtu godinu zaredom bilježe povećanje udjela u ukupnim kreditima stanovništva. Ekonomski oporavak od recesije izazvane pandemijom koronavirusa rezultirao je porastom potražnje stanovništva za stambenim kreditima. Stambeni krediti su tijekom 2021. godini zabilježili rast od 10,4% u odnosu na prethodnu godinu, a njihov udio u ukupnim kreditima stanovništva nastavio je rasti već četvrtu godinu zaredom i na kraju godine iznosio je 22,7%. Opisana kretanja na tržištu nekretnina (vidjeti Tekstni okvir 2) i pad kamatnih stopa na stambene kredite u posljednjih nekoliko godina utječu na rast potražnje za stambenim kreditima. Pored toga, krediti za opću potrošnju se u posljednje vrijeme u znatno manjoj mjeri koriste za financiranje stambenih potreba, što

je dovelo do promijene trenda u potražnji, odnosno jačanja potražnje za stambenim kreditima. Naime, u prethodnim godinama kada nisu postojala ograničenja u dužini trajanja i visini iznosa nemajenskih i zamajenskih kredita, ovi krediti su se zbog povoljnijih uvjeta, odnosno činjenice da nisu morali biti kolateralizirani, u velikoj mjeri koristili za financiranje stambenih potreba. Nakon što je u prethodnoj godini zaustavljen višegodišnji trend rasta zaduženosti stanovništva po osnovi opće potrošnje, krediti za ovu namjenu, u 2021. godini rasli su po stopi od 4,3%, uslijed poboljšanja ekonomskih prilika i oporavaka osobne potrošnje. Međutim, rast kredita za opću potrošnju se može samo djelomično pripisati poboljšanim makroekonomskim prilikama, te je potrebno istaći da veliki broj kućanstava svoje tekuće životne potrebe financira uz pomoć ovih kredita, odobrenih prekoračenja po karticama, nemajenskim ili potrošačkim kreditima. Zaduženost stanovništva po osnovi kredita za poslovnu djelatnost u 2021. godini i dalje bilježi skroman udio u ukupnoj zaduženosti stanovništva i iznosi 2,7%.

⁷ Prilikom analize u obzir nisu uzete debitne kartice bez odobrenog iznosa dozvoljenog prekoračenja i po kojima ne postoji zaduženost stanovništva, a koje su banke evidentirale u SRK.

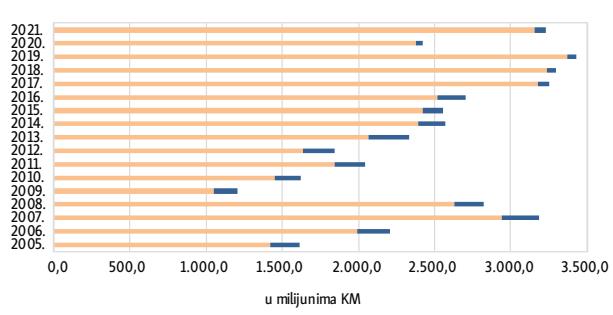
Grafikon 3.3: Krediti stanovništvu po namjeni i kreditni rast

Izvor: FBA i ABRS, kalkulacija CBBiH

Iako je uslijed poboljšanja ekonomskih prilika u zemlji nakon koronakrise došlo do značajnijeg povećanja potražnje za kreditima, intenzitet kreditne aktivnosti u sektoru stanovništva još uvijek je slabiji u usporedbi sa pretpandemijskom 2019. godinom. Prema podacima CBBiH u 2021. godini evidentirano je 3,23 milijarde KM novoodobrenih kredita stanovništvu, što predstavlja povećanje od 33,4% u odnosu na prethodnu godinu, ali je u odnosu na 2019. godinu iznos novoodobrenih kredita manji za 5,9%. U evidenciji pod novoodobrenim kreditima vode se i ranije odobreni reprogramirani krediti, kao i odobreni zamjenski krediti, dok se krediti pod moratorijima nisu evidentirali kao novoodobreni krediti. U 2021. godini sektoru stanovništva odobreno je ili reprogramirano 809,9 milijuna KM kredita više u odnosu na 2020. godinu, pri čemu se porast bilježi isključivo u segmentu dugoročnih kredita (grafikon 3.4). Iako je oporavak osobne potrošnje doveo do oporavaka kreditne aktivnosti u sektoru stanovništva, u narednom razdoblju očekuje se usporavanje kreditne aktivnosti u ovom sektoru i pored optimističnih očekivanja banaka u pogledu potražnje za kreditima u kratkom roku. Snažni inflatori pritisci i slabljenje raspoloživog dohotka stanovništva, kao i očekivani rast kamatnih stopa u narednom razdoblju, ponovo će umanjiti sklonost ka potrošnji i potražnju za kreditima. U takvim okolnostima očekuje se i rast rizika u sektoru kućanstava. Kod kredita s ugovorenom varijabilnom kamatnom stopom doći će do korekcije kamatnih stopa naviše. Iako se inicialno ne očekuje značajnije povećanje iznosa porasta otplate duga, zbog smanjenja raspoloživog dohotka stanovništva može doći do smanjene sposobnosti urednog servisiranja obveza stanovništva, a samim tim i do rasta kreditnog rizika.

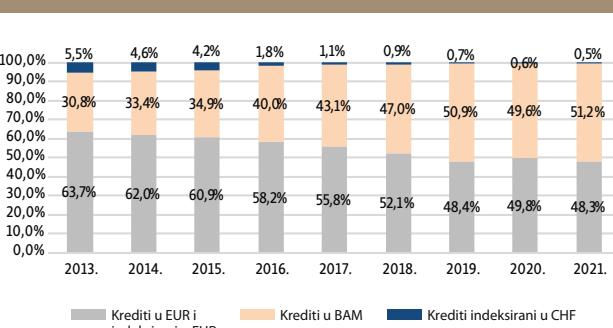
Grafikon 3.4: Novoodobreni krediti stanovništvu

Izvor: CBBiH, kalkulacija CBBiH

U valutnoj strukturi kredita stanovništva nastavljeno je postupno smanjenje udjela kredita sa valutnom klauzulom u euru u ukupnim kreditima. Uzimajući u obzir postojeći režim valutnog odbora u BiH i opredjeljenost da se isti zadrži i u narednom razdoblju, ove zaduženosti ne predstavljaju razlog za zabrinutost zbog izloženosti valutnom riziku. Posljednjih godina, izuzimajući prethodnu recesiju godinu, primjetan je trend smanjenja udjela kredita u stranoj valuti i indeksiranih kredita u ukupnim kreditima stanovništvu, koji je nastavljen i u 2021. godini, što ovaj rizik dodatno umanjuje. Prema podacima iz SRK, krediti u EUR valuti i krediti sa valutnom klauzulom u EUR, u 2021. godini su rasli po godišnjoj stopi od 2,9%, dok su krediti u KM zabilježili porast od 9,5%. Udio kredita stanovništvu u stranim valutama i sa valutnom klauzulom smanjen je sa 49,8% na kraju 2020. godine na 48,3% ukupnih kredita stanovništvu na kraju 2021. godine (grafikon 3.5).

Grafikon 3.5: Valutna struktura kredita stanovništvu

Izvor: SRK

U 2021. godini zabilježen je blagi pad kratkoročnih kredita, dok su dugoročni krediti zabilježili povećanje u svim kategorijama ročnosti, osim kategorije od 3 do 5 godina. U odnosu na kraj 2020. godine zaduženost stanovništva u EUR i sa valutnom klauzulom u EUR rasla je po stopi od 2,9%, dok je zaduženost po kreditima u BAM, nakon smanjenja u prethodnoj godini, zabilježila rast od 9,5%. Promatrajući ročnu strukturu, stanovništvo je najviše zaduženo po kreditima ugovorene ročnosti preko deset godina, a zatim po kreditima ročnosti od pet do deset godina, što se može dovesti u vezu i sa porastom kredita stambene namjene. Preostala zaduženost po kreditima do jedne godine manja je za 0,4% u odnosu na kraj prethodne godine. Kratkoročni i dugoročni krediti stanovništvu u domaćoj valuti do pet godina i ove godine bilježe pad (tablica 3.2).

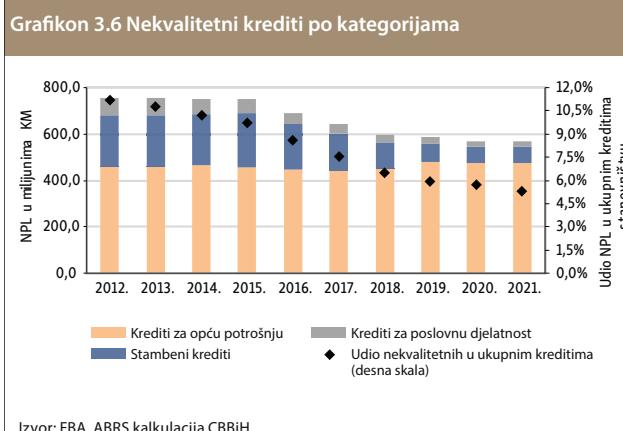
Tablica 3.2: Krediti stanovništvu, ročna i valutna struktura

Ostatak duga i dospjela nenačaćena glavnica, u tisućama KM

Ročnost / Valuta	BAM	Krediti u stranoj valuti i krediti s valutnom klauzulom				UKUPNO	
		EUR		Ostali krediti u stranoj valuti			
	2021.	Godišnja promjena	2021.	Godišnja promjena	2021.	Godišnja promjena	2021.
do 1 godine	57.325	-0,2%	4.783	-3,0%	0	0,0%	62.109
1-3 godine	198.585	-1,1%	59.515	6,7%	3.396	2,6%	261.496
3-5 godina	498.968	-2,5%	101.544	5,6%	26.980	3,9%	627.492
5-10 godina	1.967.673	6,5%	938.534	-8,9%	16.473	-13,5%	2.922.680
preko 10 godina	2.346.143	16,6%	3.683.409	6,3%	2.381	-54,3%	6.031.933
UKUPNO	5.068.694	9,5%	4.787.785	2,9%	49.230	-8,0%	9.905.710
							6,1%

Razina nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima sektora kućanstva nastavila je smanjivati i u 2021. godini, devetu godinu uzastopno. Udio nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima na kraju 2021. godine smanjen je u odnosu na prethodnu godinu za 47 b.b. i iznosi 5,3%. U 2021. godini je došlo do porasta kreditnih plasmana stanovništvu, što je, uz zadržavanje postojeće klasifikacije kredita pod privremenim mjerama i smanjenje iznosa nekvalitetnih kredita, doprinijelo poboljšanju pokazatelja nekvalitetni prema ukupnim kreditima (grafikon 3.6). Poboljšanje kvalitete kreditnog portfelja u sektoru kućanstava u proteklim godinama bilo je rezultat aktivnosti koje su provodile banke, poput računovodstvenog i trajnog otpisa nekvalitetnih kredita i efikasnijeg upravljanja kreditnim rizikom.

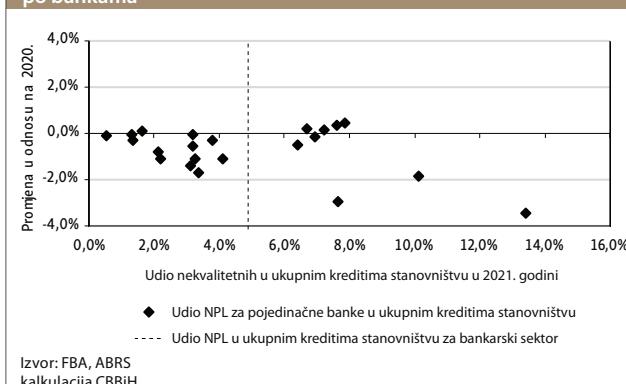
Ukoliko se posmatra kretanje nekvalitetnih kredita, jedino su u kategoriji kredita za opću potrošnju nekvalitetni krediti zabilježili blagi rast (975,6 tisuća KM ili 0,2%) u odnosu na kraj prethodne godine. U kategoriji kredita za stambenu izgradnju nekvalitetni krediti su nastavili trend pada i u posmatranom razdoblju su bili manji za 16,1 milijuna KM ili 23,9%, dok su u kategoriji kredita za obavljanje poslovne djelatnosti nekvalitetni krediti smanjeni za 2,3 milijuna KM ili 9,8%.

Izvor: FBA, ABRS kalkulacija CBBiH

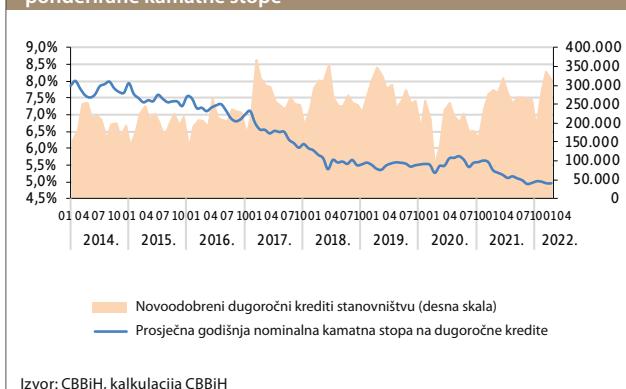
Promatrajući kvalitetu kreditnog portfelja u segmentu stanovništva po pojedinačnim bankama, može se uočiti da se udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima stanovništva u 2021. godini smanjio kod većine banaka u sektoru, uključujući i banke sa najvećom koncentracijom nekvalitetnih kredita (grafikon 3.7). Međutim, pojedine banke su zabilježile rast nekvalitetnih kredita u kategoriji opće potrošnje, čime je došlo do materijalizacije ranije akumuliranog kreditnog rizika u bankama koje su u proteklim godinama odobravale nemajanske i zamjenske kredite uz blaže kriterije. Prekomjerno zaduživanje jednog dijela kućanstava bilo je neodrživo s aspekta prihoda koje ostvaruju. Najavljeni povećanje referentne kamatne stope ECB, utjecat će i na porast EURIBOR stope koja je sastavni dio kamatne stope na kredite ugovorene uz varijabilnu kamatnu stopu, te shodno tome i porast kamatnih stopa u bankarskom sektoru BiH. Rast kamatnih stopa dodatno povećava rizik od nemogućnosti servisiranja poduzetih obveza stanovništva, te je u narednom razdoblju moguće očekivati pogoršanje kvalitete portfelja kredita sektora kućanstva.

Grafikon 3.7: Nekvalitetni u ukupnim kreditima stanovništvo, po bankama

Uvjjeti financiranja stanovništva u 2021. godini ostali su povoljni, te su kamatne stope na kredite stanovništву bilježile pad tijekom godine, a isti trend je nastavljen i u prvom tromjesečju 2022. godine. Prosječna nominalna kamatna stopa na dugoročne kredite u 2021. godini je iznosila 5,22% i manja je za 34 bazna boda u odnosu na prethodnu godinu. Tijekom prva tri mjeseca 2022. prosječna ponderirana kamatna stopa na dugoročne kredite je zabilježila dodatni pad na razinu od 4,97% (grafikon 3.8). Povoljniji uvjeti zaduživanja stanovništva u prethodnih nekoliko godina jednim dijelom su dali doprinos rastu tražnje za kreditima koja je uslijed negativnih efekata pandemije koronavirusa u 2020. godini značajno smanjena, ali se i pored rasta osobne potrošnje u 2021. još uvijek nije u potpunosti oporavila.

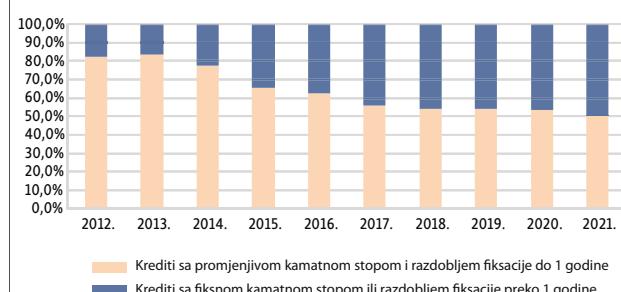
Grafikon 3.8: Novoodobreni dugoročni krediti i prosječne ponderirane kamatne stope

S obzirom da je ECB najavila povećanje referentnih kamatnih stopa u 2022. godini, može se očekivati rast kamatnih stopa, kako u eurozoni tako i u BiH. Izloženost kućanstava riziku promjene kamatnih stopa je značajna, s obzirom da krediti odobreni sa varijabilnom kamatnom stopom ili s razdobljem fiksacije kamatne stope do jedne godine preovladavaju u ukupnim kreditima stanovništva. S obzirom na pad raspoloživog dohotka stanovništva, rast kamatnih stopa bi zajedan dio kućanstava predstavljao značajno opterećenje i dodatno bi otežao otplate kreditnih obveza. Kamatni rizik zajmoprimeca u sektoru stanovništva djelomično se ublažava povećanjem obujmom kreditiranja uz fiksnu

kamatnu stopu ili produžavanjem razdoblja fiksacije kamatne stope. Također, prilikom reprogramiranja ranije odobrenih kredita često se zaključuju ugovori sa povoljnijim uvjetima po klijenta, među kojima je i fiksiranje kamatne stope koja je do tada bila promjenjiva. Trend smanjivanja udjela kredita sa varijabilnom kamatnom stopom ili razdobljem fiksacije do jedne godine u novoodobrenim kreditima stanovništva nastavljen je i u 2021. godini, što ukazuje da i građani imaju percepciju trenutno niskih kamatnih stopa, te u narednom razdoblju očekuju njihov rast. Ovi krediti su u 2021. godini činili 50,2% ukupnih novoodobrenih kredita stanovništvu, što je za 3,5 postotna boda manje u odnosu na kraj 2020. godine, dok je u usporedbi sa pretpandemijskom 2019. godinom udio ovih kredita manji za 3,9 postotnih bodova (grafikon 3.9).

Grafikon 3.9: Novoodobreni krediti prema razdoblju fiksacije kamatne stope

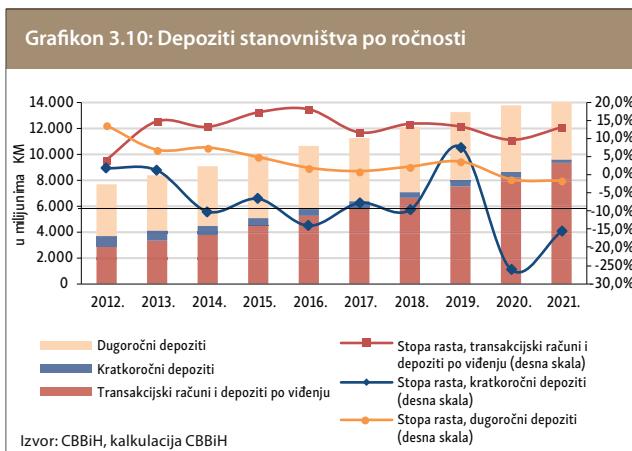

Izvor: CBBiH, kalkulacija CBBiH

U 2021. godini zabilježeno je smanjenje kratkoročnih i dugoročnih oročenih depozita stanovništva, ali su ukupni depoziti stanovništva nastavili svoj trend rasta uslijed povećanja sredstava na transakcijskim računima i rasta depozita po viđenju. Prema podacima CBBiH, depoziti stanovništva su na kraju godine iznosili 14,7 milijardi KM, što je za 6,8% više u odnosu na iznos depozita stanovništva na kraju 2020. godine. Najveći doprinos rastu ukupnih depozita stanovništva, kako u apsolutnom tako i u relativnom iznosu, daje rast sredstava na transakcijskim računima, koja su zabilježila porast od 19,4%, kao i rast depozita po viđenju, koji su rasli po stopi od 5,2%. Kućanstva se uslijed neizvjesnosti koje je donijela pandemija u znatno manjoj mjeri odlučivala na zaključivanje novih depozitnih ugovora ili više nisu bila u prilici da štede zbog pada svojih prihoda, tako da su dospjela oročena sredstva jednim dijelom držala kao depozite po viđenju ili su ih preusmjeravala u potrošnju. To je dovelo do pada kratkoročnih, ali i dugoročnih oročenih depozita stanovništva. Osobito je bio izražen pad kratkoročnih oročenih depozita na razdoblje do jedne godine koji su u 2021. godini zabilježili pad od 15,5%. Također, dugoročni depoziti s rokom oročenja preko jedne godine bili su niži za 1,7% u odnosu na 2020. godinu (grafikon 3.11).

Prema podacima Agencije za osiguranje depozita BiH za 2021. godinu u kategorijama depozita koji premašuju iznos

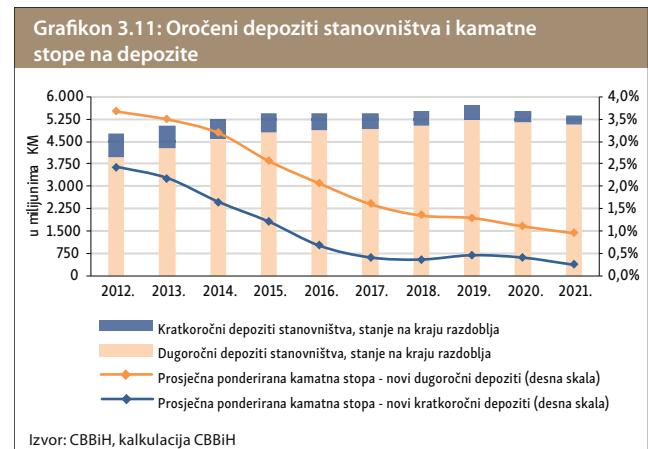
osiguranog štednog uloga od 50 tisuća KM bilježi se znatno veći rast u odnosu na kategoriju depozita do 50.000 KM. Depoziti u kategoriji preko 50 tisuća KM su u promatranom razdoblju ostvarili rast u odnosu na 2020. godinu kako i pogledu broja zaključenih depozitnih ugovora (7,4%) tako i prema iznosu oročenja (7,4%). S druge strane, iako nije došlo do pada ukupne vrijednosti depozita do 50 tisuća KM, od početka pandemije zabilježeno je smanjenje broja depozita u ovoj kategoriji za čak 21,1%, što ukazuje da je značajan dio stanovništva koji je raspolagao sa depozitima nižih iznosa bio primoran da ih iskoristi za podmirenje tekućih troškova u izvanrednim okolnostima. Ako se u obzir uzme i činjenica da se od ukupnog broja depozitnih računa svega 2,4% odnosi na depozite preko 50 tisuća KM, te da među depozitnim računima do 50 tisuća KM, u koje su uključeni i svi tekući računi stanovništva, preovladavaju depozitni računi sa nižim iznosima sredstava⁸, može se zaključiti da samo manji dio stanovništva raspolaže značajnim viškom likvidnih sredstava, koja uslijed odgođene potrošnje i investicija drži na računima u bankama.

Depoziti stanovništva su zabilježili značajan pad u prvom tromjesečju 2022. godine, kada je došlo do povlačenja

sredstava iz banaka, nakon izbijanja rata u Ukrajini i problema sa kojima se suočila ruska grupacija Sberbank (vidjeti Tekstni okvir 3: Utjecaj rata u Ukrajini na bankarski sektor BiH). Ukupni depoziti stanovništva su u veljači smanjeni za 1,6% u odnosu na prethodni mjesec. Ovaj trend je nastavljen i u ožujku, kada je pad depozita stanovništva u odnosu na siječanj 2022. godine iznosio 963,6 milijuna KM ili 6,5%. U promatranom razdoblju je zabilježen značajan pad svih vrsta depozita stanovništva (transakcijskih računa, depozita po viđenju, kratkoročnih i dugoročnih depozita). Međutim, već tijekom travnja došlo je do stabilizacije razine depozita stanovništva, čija se vrijednost zadržala na razini s kraja prvog tromjesečja 2022. godine.

Pasivne kamatne stope na depozite stanovništva, koje su posljednjih pet godina na izrazito niskim razinama, nastavile su blago padati tijekom godine, te su se na kraju 2021. godine nalazile na povijesnim minimumima. Prosječna ponderirana kamatna stopa na depozite stanovništva sa dogovorenim dospijećem (oročeni depoziti) u 2021. godini je iznosila 0,86%, dok su prosječne ponderirane kamatne stope na dugoročne i kratkoročne depozite stanovništva niže za 15 odnosno za 16 baznih bodova (grafikon 3.11).

⁸ Prosječni iznos sredstava na depozitnim računima u kategoriji depozita do 50 tisuća KM na kraju 2021. godine je iznosio 3.081,8 KM.

Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

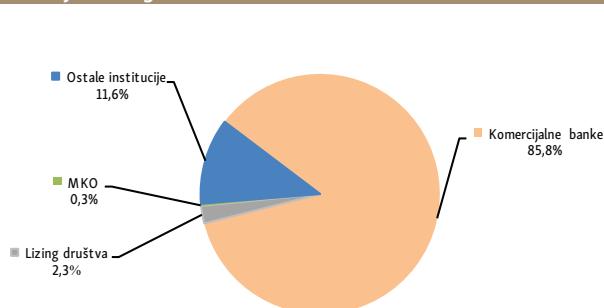
PODUZEĆA

4. Poduzeća

Ukupna zaduženost sektora nefinansijskih poduzeća prema domaćim finansijskim posrednicima u 2021. godini je tek blago porasla unatoč snažnom jačanju izvozne aktivnosti domaćih gospodarskih subjekata te rastu obujma industrijske proizvodnje. Kao rezultat postupnog normaliziranja poslovanja poduzeća nakon pandemije izazvane koronavirusom, zabilježen je rast njihovih poslovnih prihoda. Oporavak ekonomске aktivnosti u BiH nije bio praćen snažnjom kreditnom aktivnošću u sektoru nefinansijskih poduzeća. U financiranju poslovnih aktivnosti sektor poduzeća se, kao i prethodnih godina, najviše oslanja na kreditnu podršku banaka. Prosječne kamatne stope na kredite zadržale su se na niskim razinama, što je omogućavalo zaduzivanje poduzeća po relativno povoljnim uvjetima. Pozitivna kretanja u domaćem makroekonomskom okruženju, kao i privremene mjere regulatora koje su bile na snazi cijelu 2021. godinu, doprinisile su očuvanju niske razine kreditnog rizika u bankama. Međutim, uslijed usporavanja ekonomskog oporavka i jačanja inflatornih pritisaka, krajem godine dolazi do rasta rizika u sektoru poduzeća, koji se u posljednjem tromjesečju 2021. godine, počeo ogledati kroz blago pogoršanje kvalitete kreditnog portfelja. Očekivani rast kamatnih stopa mogao bi dati dodatni doprinos rastu kreditnog rizika u sektoru poduzeća u narednom razdoblju.

Ukupna zaduženost sektora nefinansijskih poduzeća prema domaćim finansijskim posrednicima u 2021. godini je blago porasla. Prema podacima iz SRK, ukupna zaduženost pravnih osoba prema svim grupama finansijskih posrednika na kraju 2021. godine iznosi 13,7 milijardi KM i veća je za skromnih 2,5% u odnosu na prethodnu godinu. Mjereno udjelom u BDP-u, ukupna zaduženost poduzeća prema svim grupama finansijskih posrednika iznosi 36,9% BDP-a. Tradicionalno, zaduženost sektora poduzeća na domaćem finansijskom tržištu, najvećim dijelom se odnosi na zaduženost prema bankarskom sektoru, dok je zaduzivanje na tržištu kapitala i dalje neznatno. Zaduženost pravnih osoba u bankarskom sektoru čini 85,8% ukupnog duga prema svim finansijskim posrednicima u BiH (grafikon 4.1).

Grafikon 4.1: Potraživanja od poduzeća prema tipu zaduženja na kraju 2021. godine

Izvor: CRK

Prema podacima iz SRK-a ukupan dug pravnih osoba prema bankama u BiH na kraju 2021. godine iznosi 11,8 milijardi KM ili 31,9% BDP-a. Udio duga pravnih osoba prema

mikrokreditnim organizacijama i lizing društвima je i dalje zanemarivo u ukupnom dugu.

Oporavak ekonomске aktivnosti u BiH nije bio praćen intenzivnjom kreditnom aktivnošću u sektoru nefinansijskih poduzeća. Tijekom 2021. godine sektoru nefinansijskih privatnih poduzeća od strane komercijalnih banaka u BiH odobreno je 3,29 milijardi KM novih kredita, što je za 5,1% manje u odnosu na prethodnu godinu. Neizvjesnost i ugroženost poslovanja zbog posljедica pandemije, velikim dijelom su utjecale na strukturu i obujam kreditne aktivnosti. Sudeći prema kreditnoj aktivnosti, može se zaključiti da je oporavak ekonomске aktivnosti ostvaren pretežno upošljavanjem postojećih kapaciteta i ponovnim pokretanjem poslovnih aktivnosti poduzeća. Kreditna aktivnost je bila nešto intenzivnija u segmentu kratkoročnih kredita manjih iznosa (do 0,25 milijuna EUR) i u segmentu dugoročnih kredita iznosa od 0,25 do 1 milijun KM. Financiranje većih investicijskih projekata u sektoru nefinansijskih poduzeća ostalo je skromno, a iznos novoodobrenih dugoročnih plasmana u kategoriji preko 1 milijun eura u 2021. godini je primjetno manji u odnosu na 2020. godinu. Prigušen rast kreditne aktivnosti u sektoru nefinansijskih poduzeća, moguće je dijelom pripisati i pooštrenim uvjetima za kreditiranje nefinansijskih poduzeća tijekom 2021. godine, izuzimajući posljednje tromjesečje⁹. Također, nepovoljna ročna struktura domaćih izvora financiranja u bankama, u određenoj mjeri predstavlja ograničavajući čimbenik intenzivnije kreditne aktivnosti.

Kao rezultat postupnoga normaliziranja poslovanja poduzeća nakon pandemije izazvane koronavirusom, poslovni prihodi poduzeća porasli su tijekom 2021. godine. U ukupni prihodi poduzeća BiH, prema podacima Bisnode – kompanije koja se bavi pružanjem poslovnih i bonitetnih informacija, u 2021. godini iznose 80,24 milijarde KM i veći su za 16,4 milijarde KM, odnosno za 25,6% poredeći sa prethodnom godinom, dok poredeći sa pretpandemijskom 2019. godinom poslovni prihodi porasli su za 12,9 milijardi KM, odnosno za 19,2% (tablica 4.1). Snažan šok za poslovanje poduzeća izazvan restriktivnim mjerama tijekom 2020. godine rezultirao je padom poslovnih prihoda poduzeća u skoro svim djelatnostima. Očekivano, djelatnost Hotelijerstvo i ugostiteljstvo u 2020. godini bilježila je najveći pad prihoda od 27%, da bi u 2021. godini, nakon postupnoga poboljšana epidemiološke situacije i ukidanja restriktivnih mjera došlo do ponovnog povećanja poslovnih prihoda poduzeća iz ove djelatnosti (34%). Vrijedi istaći, da su u 2021. godini prihodi poduzeća iz skoro svih djelatnosti premašili razinu iz pretpandemijske 2019. godine. Oporavak industrijske proizvodnje koji je započeo u posljednjem tromjesečju 2020. i koji je nastavljen tijekom cijele 2021. godine bio je praćen snažnim rastom poslovnih

⁹Centralna banka BiH tromjesečno provodi Anketu o kreditnoj aktivnosti banaka u BiH, koja je dostupna na web stranici CBBiH (<https://cbbh.ba/Home/GetTableAttachment?contentId=19ee7d89-ff86-4784-855d-ae872f0dbe8f&lang=bs>).

prihoda poduzeća iz Prerađivačke industrije. Poduzeća iz ove djelatnosti ostvarila su rast poslovnih prihoda koji je bio veći čak za 33,4% u odnosu na prethodnu godinu te za 25,9% u usporedbi sa pretpandemijskom 2019. godinom. Ekonomski oporavak potaknuo je rast cijena energije i ostalih sirovina koji se sredinom 2021. godine počeo prelivjeti u rast proizvođačkih cijena. Poremećaji u lancima opskrbe gotovih proizvoda i repromaterijala, koji su započeli još prije koronakrise, zajedno sa snažnim inflatornim pritiscima opterećuju poslovanje mnogih poduzeća, zbog čega je u prvom tromjesečju 2022. godine došlo do usporavanja

rasta industrijske proizvodnje. Rizici za poslovanje mnogih nefinansijskih poduzeća su dodatno pojačani uslijed rasta globalnih rizika povezanih sa početkom rata u Ukrajini, pri čemu dominira rizik snažnog i nekontroliranog rasta cijena energetika i sirovina.

Poseban pritisak se očekuje u poslovanju poduzeća iz prerađivačke industrije, zbog poremećaja u dostupnosti pojedinih sirovina i intermedijarnih proizvoda, što će se svakako odraziti i na smanjenje njihovih poslovnih prihoda.

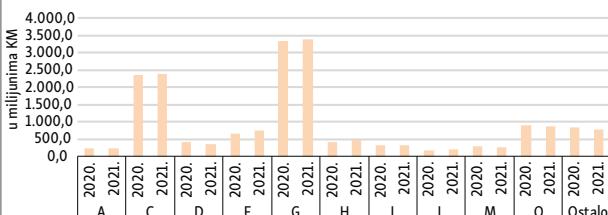
Tablica 4.1 : Poslovni prihodi poduzeća, po djelatnostima

Djelatnost	Poslovni prihodi, u milijunima KM		
	2019.	2020.	2021.
A- Poljoprivreda	1.103,45	1.155,62	1.196,60
B- Rudarstvo	1.091,84	1.068,26	1.027,84
C- Prerađivačka industrija	15.868,89	14.970,85	19.979,93
D- Proizvodnja i opskrba električnom energijom	4.072,76	3.780,20	5.087,96
E- Opskrba vodom, uklanjanje otpadnih voda	775,87	762,40	1.084,88
F- Građevinarstvo	2.565,13	2.474,70	3.967,63
G- Trgovina na veliko i malo	31.532,16	29.607,97	34.639,44
H- Prijevoz i skladištenje	2.886,56	2.695,83	3.000,49
I- Hotelijerstvo i ugostiteljstvo	511,47	374,44	502,79
J- Informacije i komunikacije	1.869,39	1.691,09	2.758,13
K- Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	358,02	352,72	403,14
L- Poslovanje nekretninama	1,61	1,62	346,42
M- Stručne znanstvene i tehničke djelatnosti	1.716,42	1.711,52	2.143,56
N- Administrativne i pomoćne usližne djelatnosti	89,55	223,14	613,01
O- Javna uprava i obrana	78,39	54,27	107,59
P- Obrazovanje	141,83	136,33	144,99
Q- Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite	2.027,07	2.188,70	2.494,74
R- Umjetnost, zabava i rekreacija	520,10	475,00	632,46
S- Ostale uslužne djelatnosti	106,73	114,69	112,35
T- Djelatnosti kućanstva kao poslodavca	0,03	0,06	0,00
U- Djelatnosti izvanteritorijalnih organizacija i tijela	0,08	0,05	0,00
UKUPNO	67.317,35	63.839,46	80.243,95

Izvor: Bisnode

U 2021. godini kao rezultat oporavka ekonomske aktivnosti u BiH zabilježen je rast bruto dodane vrijednosti gotovo u svim djelatnostima, a izloženost bankarskog sektora prema većini djelatnosti nije se značajnije povećala u odnosu na prethodnu godinu. Izloženost bankarskog sektora u BiH najveća je prema poduzećima iz djelatnosti Trgovina i Prerađivačka industrija, te potraživanja bankarskog sektora prema poduzećima iz ove dvije djelatnosti čine 52% ukupnih potraživanja. Usljed oporavka ekonomske aktivnosti nakon slabljenja pandemije koronavirusa došlo je i do povećanja bruto dodane vrijednosti u djelatnostima Trgovina (15,9%) i Prerađivačka industrija (8,3%). Zabilježeno je i povećanje kreditnog zaduženja poduzeća iz ovih djelatnosti, međutim rast zaduženosti bio je prilično skroman, tako da je zaduženost poduzeća iz djelatnosti Trgovina bila veća za 2,24%, a poduzeća iz djelatnosti Prerađivačka industrija za 1,13% u odnosu na prethodnu godinu. Znatniji rast zaduženja bilježe i poduzeća u djelatnosti Poslovanje nekretninama od 14,3% i poduzeća iz djelatnosti Prijevoz i skladištenje 15%. S druge strane, u većini djelatnosti koje su zabilježile pad bruto dodane vrijednosti u 2021. godini došlo je do smanjenja zaduženosti (grafikon 4.2).

Grafikon 4.2: Potraživanja od poduzeća prema odabranim djelatnostima u 2020. i 2021. godini

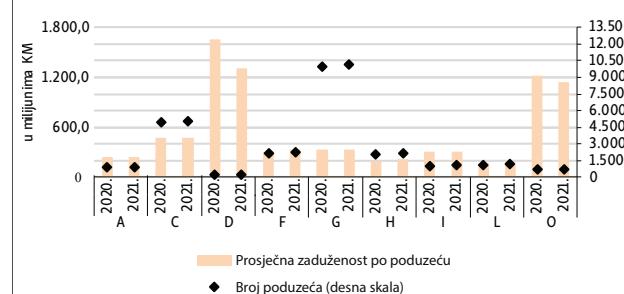
Izvor: FBA, ABRS, kalkulacija CBBiH

Legenda:

- A - Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov
- C - Prerađivačka industrija
- D - Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacijom
- E - Snabdijevanje vodom; uklanjanje otpadnih voda, upravljanje otpadom, te djelatnosti sanacije okoliša
- F - Građevinarstvo
- G - Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikla
- H - Prijevoz i skladištenje
- I - Djejatnosti pružanja smještaja, te pripreme i usluživanja hrane (hotelijerstvo i ugostiteljstvo)
- K - Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja
- L - Poslovanje nekretninama
- M - Stručne, naučne i tehničke djelatnosti
- O - Javna uprava i obrana, obvezno socijalno osiguranje
- E - Snabdijevanje vodom; uklanjanje otpadnih voda, upravljanje otpadom, te djelatnosti sanacije okoliša
- J - Informacije i komunikacije
- N - Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti
- P - Obrazovanje
- Q - Djejatnosti zdravstvene i socijalne zaštite
- R - Umjetnost, zabava i rekreacija
- S - Ostale uslužne djelatnosti

Uz oporavak ekonomske aktivnosti evidentan je i rast broja poduzeća u djelatnostima koje su u koronakrizi zbog restriktivnih mjera radile u smanjenom kapacitetu. Najveći rast broja poduzeća zabilježen je u djelatnostima R (Umjetnost, zabava i rekreacija) i djelatnostima G (Trgovina na veliko i malo) i C (Prerađivačka industrija). Zbog rasta broja poduzeća u promatranim djelatnostima zabilježen je pad prosječne zaduženosti (grafikon 4.3)¹⁰.

Grafikon 4.3: Prosječna zaduženost poduzeća po odabranim djelatnostima

Izvor: FBA, ABRS, BHAS, kalkulacija CBBiH

U 2021. godini je došlo do blagog povećanja duga po osnovi klasičnih kredita, pri čemu je zabilježeno smanjenje dugoročnih kredita svih kategorija ročnosti izuzev kredita u kategoriji od 3 do 5 godina. UUKupan dug poduzeća po osnovi klasičnih kredita na kraju 2021. godine viši je za 1,4% u odnosu na prethodnu godinu. U sektoru poduzeća, prema ugovorenoj ročnosti, kao i prethodnih godina preovladavaju dugoročni krediti, koji na kraju godine čine 91,9% ukupnih kredita, a njihov udio u ukupnim kreditima poduzeća niži je za 1,1 postotni bod u odnosu na prethodnu godinu. Prema podacima iz SRK, u 2021. godini je došlo do smanjenja duga po osnovi klasičnih kredita poduzećima u kategorijama ročnosti od 1 do 3 godine, od 5 do 10 godina i preko 10 godina, dok je u kategoriji kredita od 3 do 5 godina došlo do povećanja duga za 9,2%. Istovremeno, krediti s ugovorenom ročnošću do 1 godine bilježe povećanje u 2021. godini za 16,8% u odnosu na prethodnu godinu (tablica 4.2). Skroman rast zaduženosti poduzeća po klasičnim kreditima, sa tendencijom smanjenja dugoročne zaduženosti, koja je najviše evidentna u kategoriji kredita preko 10 godina ročnosti (gdje je došlo do pada zaduženosti za 4,2%), ukazuje na odsustvo financiranja značajnijih investicijskih projekata.

¹⁰ Podaci o broju poduzeća su preuzeti od Agencije za statistiku BiH iz informacije Jedinice Statističkog poslovnog registra 31.12.2021., a odnose se na broj poduzeća na dan 30.06.2020. i 30.06.2021. godine.

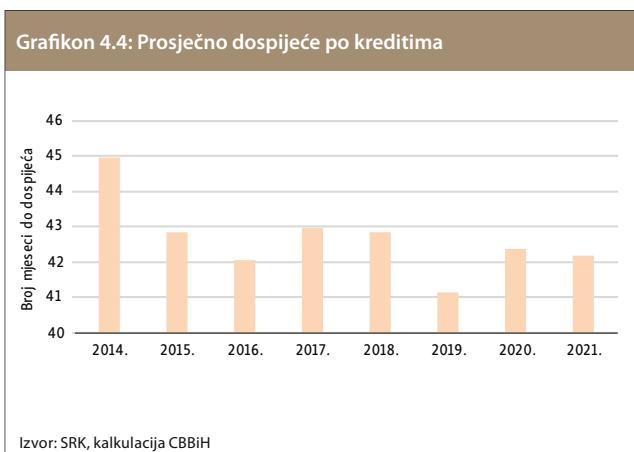
Tablica 4.2: Krediti poduzećima, ročna i valutna struktura ostatka duga

u tisućama KM

Ročnost	Ostatak duga i dospjela nenačaćena glavnica					
	BAM	Krediti u stranoj valuti i krediti s valutnom klauzulom				
		EUR	CHF	USD	KWD	UKUPNO
do 1 godine	403.591	251.914	0	9.486	0	664.991
1 do 3 godine	780.414	430.137	0	18.469	0	1.229.019
3 do 5 godina	937.675	606.804	226	0	450	1.545.154
5 do 10 godina	1.596.475	1.943.056	298	0	485	3.540.314
preko 10 godina	400.333	831.133	23	350	32	1.231.870
UKUPNO	4.118.487	4.063.043	546	28.305	967	8.211.348

Izvor: CRK

Prosječno ponderirano dospijeće kredita¹¹ u sektoru poduzeća izračunato prema preostaloj ročnosti na kraju 2021. godine iznosi 42,2 mjeseca i praktično je istovjetno onom iz 2020. godine (grafikon 4.4).

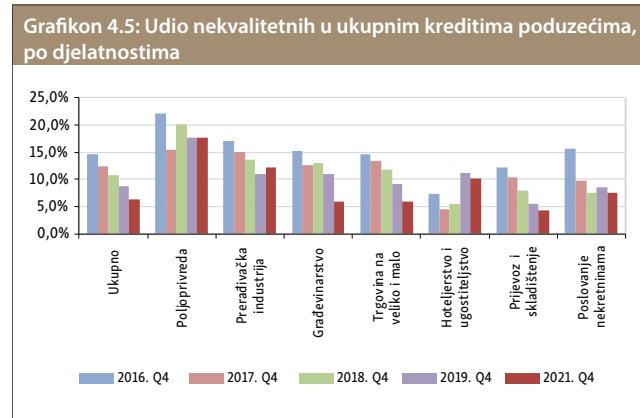

Izvor: SRK, kalkulacija CBBiH

Kreditni rizik sektora poduzeća u 2021. godine je smanjen u odnosu na prethodnu godinu, ali počev od posljednjeg tromjesečja 2021. godine, dolazi do blagog rasta rizika uslijed jačanja rizika u makroekonomskom okruženju. Udio nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima u sektoru poduzeća na kraju 2021. godine iznosio je 6,2%, što je za 20 baznih bodova manje u odnosu na prethodnu godinu. U prethodnim razdobljima poduzimane su aktivnosti u bankama na rješavanju problema nekvalitetnih kredita prodajom dijela portfelja nekvalitetnih kredita kompanijama ovlaštenim za otkup potraživanja, kao i trajnim otpisom nekvalitetnih potraživanja. Primjena regulatornih propisa koji uključuju računovodstveni otpis bilančnih izloženosti značajno je utjecala na kontinuirano poboljšanje ovog pokazatelja od početka 2020. godine. Također, mjere agencija

za bankarstvo koje su imale za cilj ublažavanje negativnih posljedica pandemije i koje su bile na snazi tijekom cijele 2021. godine, očuvale su kvalitetu kreditnog portfelja u sektoru poduzeća. Ipak, u četvrtom tromjesečju zabilježen je blag porast nekvalitetnih kredita u ovom sektoru, prvenstveno kao rezultat otežanog poslovanja poduzeća iz prerađivačke industrije. Poremećaji u globalnim lancima opskrbe i rastuća inflacija koja se prelila na rast proizvođačkih cijena doveli su do problema u poslovanju mnogih poduzeća i otežanog servisiranja duga onih poduzeća koja nisu bila u mogućnosti rast troškova u potpunosti prebaciti na krajnje potrošače.

Promatrajući kvalitetu kreditnog portfelja po djelatnostima na godišnjoj razini, u skoro svim grupama ekonomske djelatnosti registrirano je smanjenje nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima u 2021. godini, izuzev u djelatnosti Prerađivačke industrije i Poljoprivrede (grafikon 4.5).

Izvor: FBA i ABRS, kalkulacija CBBiH

Poremećaji u globalnim lancima opskrbe, koji su dodatno pojačani uvođenjem sankcija i prekidom trgovinskih tokova između pojedinih zemalja EU i Rusije, potiču nestaćicu intermedijarnih proizvoda i poskupljuju isporuku robe, što predstavlja veliko opterećenje za poslovanje poduzeća iz prerađivačke industrije. Zbog strukturnih poremećaja na tržištu energenata i snažnog rasta proizvođačkih cijena koji je nastavljen u prvom dijelu 2022. godine realno je

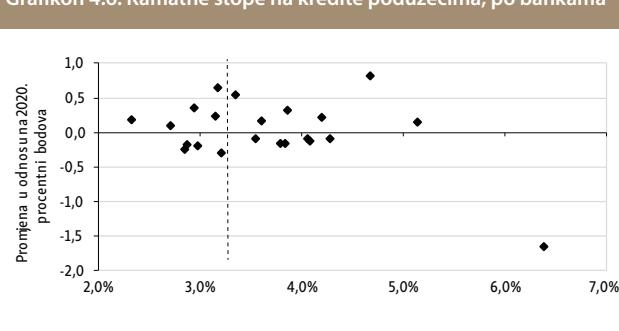
¹¹ Prilikom računanja prosječnog dospijeća kredita korišteni su podaci o kreditima na kraju godine koje komercijalne banke izvještavaju u SRK. Prosječno dospijeće kredita na kraju svake godine izračunato je kao ponderirani prosjek preostalog dospijeća, gdje je kao ponder korišten ostatak duga po svakom pojedinačnom kreditu.

očekivati dodatne probleme u poslovanju, kao i nastavak rasta kreditnog rizika u sektoru poduzeća. U uvjetima rastuće inflacije očekuje se pooštavanje monetarne politike, odnosno podizanje kamatnih stopa ECB-a, što će dovesti do povećanja kamatnih stopa na europskom bankarskom tržištu, a neizravno i na bankarskom tržištu BiH. Rast kamatnih stopa će povećavati cijenu novog zaduživanja, ali i teret otplate postojećeg duga za određeni broj poduzeća.

U usporedbi sa prethodnom godinom, izloženost sektora poduzeća valutnom riziku nije se značajnije mijenjala. Valutni rizik za izloženost u eurima u postojećem monetarnom režimu ne predstavlja značajan izvor rizika po poslovanje poduzeća. Dug poduzeća po osnovi klasičnih kredita denominiran ili indeksiran u euro valuti, na kraju 2021. godine iznosi 49,5% od ukupnih potraživanja banaka od sektora poduzeća. U odnosu na prethodnu godinu, njihov udio je smanjen za 4,2 postotna boda. Istovremeno, povećan je udio kredita odobrenih u domaćoj valuti za 4,6 postotnih bodova te je na kraju 2021. godine ostatak duga po osnovi ovih kredita činio 50,1% ukupne zaduženosti sektora poduzeća. Udio duga denominiranog u ostalim valutama iznosi svega 0,3%. Prema kategorijama ročnosti, u kategoriji ročnosti do 1 godine te od 1 do 3 godine, najveći dio duga denominiran je u KM valuti, dok je u svim ostalim kategorijama ročnosti najveći dio duga denominiran u euru.

Kamatne stope na novoodobrene kredite u sektoru nefinansijskih poduzeća ostale su na razini od prethodne godine. Prema podacima CBBiH, prosječna kamatna stopa¹² u sektoru nefinansijskih poduzeća u 2021. godini je iznosila 3,32%. Polovina banaka u sustavu zabilježila je blagi pad prosječne kamatne stope, dok je kod većine banaka kojima je kamatna stopa bila niža od prosjeka sustava došlo do blagog rasta prosječne kamatne stope (grafikon 4.6). U 2021. godini prosječna kamatna stopa na novoodobrene kredite u domaćoj valuti viša je za 10 baznih bodova u odnosu na prethodnu godinu i iznosi 3,21%, dok je prosječna kamatna stopa na novoodobrene kredite indeksirane u stranoj valuti smanjena za 9 baznih bodova i iznosi 3,83%. Dugoročno zaduživanje poduzeća u domaćoj valuti i dalje je povoljnije, a prosječne kamatne stope na dugoročne kredite u domaćoj valuti i kredite indeksirane u stranoj valuti iznosile su 3,35% i 3,79%, respektivno.

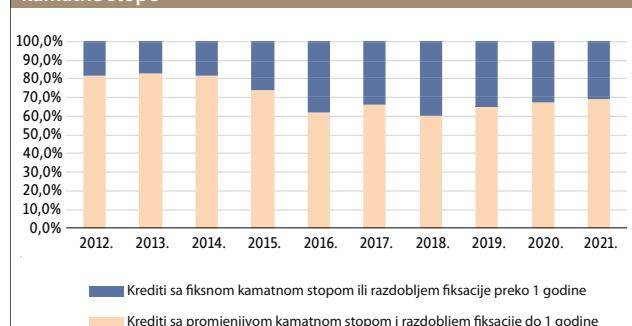
Grafikon 4.6: Kamatne stope na kredite poduzećima, po bankama

Izvor: CBBiH, kalkulacija CBBiH

Tijekom 2021. godine došlo je do povećanja izloženosti kamatnom riziku sektora poduzeća, uslijed nešto intenzivnijeg kreditnog zaduženja uz promjenjivu kamatnu stopu. U strukturi novoodobrenih kredita tijekom 2021. godine registrirano je povećanje udjela kredita s promjenjivom kamatnom stopom odnosno inicijalnim razdobljem fiksacije kamatne stope do 1 godine u strukturi novoodobrenih kredita, te njihov udio iznosi 68,9%, što je u odnosu na prethodnu godinu više za 1,7 postotnih bodova (grafikon 4.7). U posljednje tri godine primjećuje se postupno jačanje interesa poduzeća za ugovaranjem dugoročnih kredita uz promjenjivu kamatnu stopu, što se može vezati uz njihove poslovne planove, odnosno novčane tokove iz kojih će se servisirati obvezne. U trenutnoj situaciji, kada se očekuje povećanje referentne kamatne stope ECB i rast kamatnih stopa na europskom bankarskom tržištu, te posljedično i na domaćem bankarskom tržištu, pojedina poduzeća, koja ne budu uspjela prilagoditi svoje poslovanje novim uvjetima u makroekonomskom okruženju, mogla bi se suočiti sa poteškoćama uredne otplate duga. Neizravno, doći će i do porasta kreditnog rizika u bankarskom sektoru, s obzirom da je kvaliteta kreditnog portfelja veoma osjetljiva na promjene u makroekonomskim uvjetima.

Grafikon 4.7: Novoodobreni krediti prema razdoblju fiksacije kamatne stope

Izvor: CBBiH, kalkulacija CBBiH

¹² Zvanične kamatne stope se redovno objavljaju na web stranici CBBiH, a za analitičke potrebe vrši se kalkulacija, odnosno ponderiranje kamatnih stopa obujmom odobrenih kredita iz svih kategorija.

Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

**FINANCIJSKI
POSREDNICI**

5. FINANCIJSKI POSREDNICI

U U 2021. godini došlo je do ponovnog dinamiziranja rasta imovine svih finansijskih posrednika, ali se struktura finansijskog sektora nije mijenjala u odnosu na prethodne godine.

Ukupna aktiva finansijskih posrednika u 2021. godini zabilježila je rast od 8,1%, pri čemu i dalje dominantan udio u ukupnoj aktivi finansijskih posrednika ima bankarski sektor (tablica 5.1).

Tablica 5.1: Vrijednost imovine finansijskih posrednika

	2019.	2020.		2021.		
	Vrijednost, milijuni KM	Udio, %	Vrijednost, milijuni KM	Udio, %	Vrijednost, milijuni KM	Udio, %
Banke ¹⁾	32.508,2	88,7	32.905,0	88,8	35.442,1	88,4
Lizing kompanije ¹⁾	323,7	0,9	343,8	0,9	373,7	0,9
Mikrokreditne organizacije ¹⁾	991,0	2,7	1.078,0	2,9	1.162,3	2,9
Investicijski fondovi ²⁾	852,1	2,3	811,8	2,2	947,1	2,4
Društva za osiguranje i reosiguranje ³⁾	1.966,9	5,4	1.911,0	5,2	2.190,1	5,5
Ukupno	36.641,9		37.049,6		40.115,3	

Izvor:

1 - FBA i ABRS

2 - Komisija za vrijednosne papire FBiH i Komisija za hartije od vrijednosti RS

3 - Entitetske agencije za nadzor osiguravajućih društava, Agencija za osiguranje u BiH

Kalkulacija CBBiH

5.1. Bankarski sektor

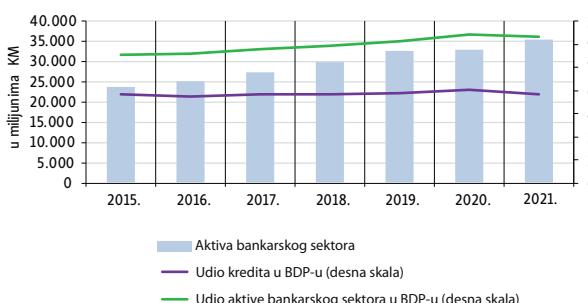
Zahvaljujući dobrom finansijskom zdravlju, prvenstveno značajnoj razini kapitaliziranosti i likvidnosti, kao i mjerama regulatora za ublažavanje i oporavak od negativnih ekonomskih posljedica pandemije, bankarski sektor je uspješno amortizirao rizike vezane uz pandemiju koronavirusa. Ekonomski rast u 2021. godini doprinio je ponovnom uspostavljanju redovnog poslovanja banaka i oporavku profitabilnosti i kreditne aktivnosti. Sudeći prema stopama kreditnog rasta, kreditna aktivnost je još uvek prilično usporena. Također, pokazatelji finansijskog ciklusa ukazuju da je kreditna aktivnost i dalje u negativnoj fazi ciklusa i trenutno nisu vidljivi bilo kakvi znakovi pregrijavanja. Na strani izvora financiranja nastavlja jačati dominacija depozita rezidentnih sektora, koji su bilježili dinamičan rast. Prolongirano razdoblje niskih pasivnih kamatnih stopa utjecalo je na daljnje smanjenje prosječne ročnosti depozita, te posljedično na rast rizika koji proizilaze iz ročne strukture izvora financiranja. Kamatne stope na kredite zadržane su na niskim razinama, međutim u prvom dijelu godine uvjeti kreditiranja banaka bili su blago pooštreni. Krizna situacija s početka 2022. godine proizašla iz sankcija koje je EU provela nad bankama u ruskom vlasništvu, brzom i uspješnom intervencijom domaćih regulatora je prevaziđena te je spriječen rizik od potencijalnog naglog i nekontroliranog podizanja depozita građana iz banaka, koji je mogao dovesti do finansijske krize. Očekivano usporavanje ekonomskog rasta

u narednim godinama, uz snažne inflatorne pritiske koji su naročito naglašeni nakon početka rata u Ukrajini, mogli bi dovesti do rasta kreditnog rizika u bankama, s obzirom na to da je kvaliteta kreditnog portfelja veoma osjetljiva na pogoršanje makroekonomskih uvjeta. Pored toga, na rast kreditnog rizika neizravno će utjecati najavljeni povećanje referentnih kamatnih stopa ECB. Rast cijene novca na europskim tržištima prelit će se na domaće tržište i vršiti pritisak na rast kamatnih stopa u zemlji, što će dovesti do rasta obveza rezidentnih sektora po osnovi kredita ugovorenih uz promjenjivu kamatnu stopu. Rezultati provedenog testiranja na stres su pokazali da je bankarski sektor sposoban da amortizira ekstremne makroekonomiske šokove.

Oporavak ekonomске aktivnosti u 2021. godini, u značajnoj mjeri postignut je ponovnim pokretanjem gospodarstva i upošljavanjem postojećih kapaciteta, imajući u vidu da je dinamika rasta kreditnog portfelja, ključne komponente bilančne sume banaka iz koje se vrši financiranje domaćih sektora, bila poprilično usporena. Ostvareni rast ukupne aktive i kredita bio je manji u odnosu na rast nominalnog BDP-a u 2021. godini, zbog čega su vrijednosti aktive bankarskog sektora izražene u postocima BDP-a i kredita izraženih u postocima BDP-a niže u odnosu na prethodnu godinu za 106 b.b. i 268 b.b. respektivno. Na kraju 2021. godine, udio

aktive u nominalnom BDP-u iznosio je 95%, dok je udio kredita u nominalnom BDP-u iznosio 57,9% (grafikon 5.1).

Grafikon 5.1: Aktiva i krediti u postocima BDP-a

Izvor: FBA i ABRS, BHAS, kalkulacija CBBiH

Dominantan generator rasta bilančne sume od početka globalne pandemije COVID-19 predstavlja rast depozita privatnog sektora, pri čemu je posebno naglašen rast vrijednosti manjeg broja depozita viših iznosa, sektora stanovništva i poduzeća. Ovakva kretanja su očigledno posljedica odgođenih investicija i potrošnje, karakteristična za ovu vrstu krize. Depoziti stanovništva, koji određeno vrijeme bilježe kontinuiran rast, i koji su postali dominantan izvor financiranja u bankarskom sektoru BiH, veoma su nestabilni u kriznim situacijama i veoma lako može doći do njihovog odljeva. Tako smo početkom 2022. godine svjedočili snažnom povlačenju depozita stanovništva, uslijed šoka uzrokovanih početkom rata u Ukrajini, koji je ipak bio samo privremenog karaktera i nije doveo do značajnih poremećaja u funkcioniranju bankarskog sektora BiH (Tekstni okvir 3).

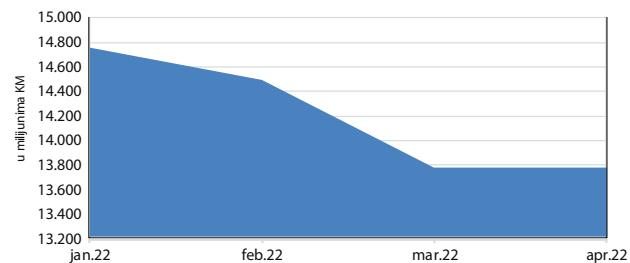
Tekstni okvir 3: Utjecaj rata u Ukrajini na bankarski sektor BiH

Najznačajnija povezanost bankarskog sektora BiH sa Rusijom ogleda se kroz stopostotno vlasništvo Sberbank Europe AG u obje Sberbank koje su u trenutku proglašenja rata u Ukrajini poslovale u našoj zemlji kao zasebne pravne osobe. Ukupna vrijednost aktive ove dvije banke na kraju 2021. godine iznosila je 2,7 milijardi KM i predstavljala je 7,7% ukupne aktive bh. bankarskog sektora. Ostale banke u BiH gotovo da i nisu imale izravne poslovne aktivnosti sa Rusijom. Ukupna potraživanja domaćeg bankarskog sektora prema Rusiji, prema podacima s kraja 2021. godine iznosila su zanemarivih 2,9 milijuna KM. Uvođenjem sankcija Rusiji krajem veljače 2022. godine, poslovanje Sberbank Europe je, u samo nekoliko dana, postalo disfunkcionalno, što je rezultiralo strukturnom krizom likvidnosti cijele bankarske grupacije. Nakon objave ECB-a da Sberbank Europe AG propada, uslijedio je značajan odljev depozita iz obje Sberbank koje posluju u BiH. Odmah po isključenju banaka iz sustava SWIFT-a, upravljanje ovim bankama u BiH preuzele su entitetske agencije za bankarstvo, a zatim su nad njima pokrenuti procesi restrukturiranja. Procesi su uspješno okončani u rekordnom roku i obje banke su nastavile

poslovati kao zasebne pravne osobe, u većinskom vlasništvu domaćih banaka. Zasigurno su dodatan doprinos povoljnomy i brzom ishodu dali i vrlo dobri pokazatelji finansijskog zdravlja koje su banke bilježile u prethodnim razdobljima. Zaključno sa 4. ožujkom 2022. godine, otklonjene su sve smetnje i rizici koji bi se odnosili na sankcije i kontinuitet poslovanja obje Sberbanke koje su poslovale u BiH. Vlasništvo nad Sberbank BiH d.d. Sarajevo preuzeo je društvo „ASA FINANCE“ d.d. Sarajevo i banka nastavlja da posluje pod nazivom ASA Banka Naša i snažna d.d. Sarajevo, dok je vlasništvo nad Sberbank a.d. Banja Luka preuzeto od strane Nove Banke a.d. Banja Luka i banka sada posluje pod nazivom Atos Bank a.d. Banja Luka.

Kretanje osnovice za obračun obvezne rezerve banaka, u razdoblju materijalizacije šoka likvidnosti, bilo je pod dominantnim utjecajem promjene u razini depozita stanovništva u bankama, a obzirom da su podaci na dekadnoj razini, mogu poslužiti kao dobra ilustracija za praćenje dinamike povlačenja depozita (grafikoni TO 3.1 i TO3.2).

Grafikon TO 3.1: Depoziti stanovništva

Izvor: CBBiH

Grafikon TO 3.2: Osnovica za obračun obvezne rezerve banaka

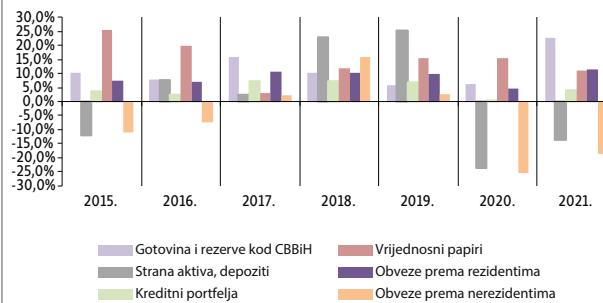
Izvor: CBBiH

Nakon inicijalnog povlačenja depozita iz Sberbanaka u prvoj dekadi ožujka (5%), koje je bilo posljedica trenutne reakcije tržišta na snažan šok, ukupna razina depozita u bankama nije se značajnije mijenjala, što upućuje da su depoziti preneseni na druge banke. Međutim, u drugoj dekadi ožujka, kada se odljev depozita iz Sberbanke povećao za dodatnih 21%, primjetno je i značajno smanjenje depozita i na razini bankarskog sektora. Pojačane gužve u bankama, neizvjesnost u vezi s očuvanjem stabilnog poslovanja dviju Sberbanaka, izazvalo je određenu razinu panike i potaklo dio građana na podizanje depozita. Nešto intenzivnije povlačenje depozita iz bankarskog sustava nastavljeno je i u trećoj dekadi ožujka iako se razina depozita u

tom razdoblju stabilizirala u Sberbankama. U svibnju ponovo se bilježi rast depozita na sustavnoj razini, te se može ocijeniti da je povlačenje depozita iz bankarskog sektora bilo samo kratkotrajnog karaktera, bez negativnih posljedica po stabilnostu finansijskog sustava.

U 2021. godini kao ključna kretanja u aktivi banaka mogu se istaći snažan rast gotovine i rezervi kod CBBiH, daljnji pad stranih depozita te blagi rast vrijednosti kreditnog portfelja. U strukturi likvidnih sredstava, uz snažan rast novčanih sredstava na računima rezervi kod CBBiH (23,6%), zabilježen je i snažan rast gotovine u trezorima banaka (20,4%), čime banke nastoje eliminirati dio troškova koje snose po osnovi negativne naknade na višak sredstava iznad obvezne rezerve. Stopa rasta kreditnog portfelja iznosila je 4,1%, pri čemu je kreditiranje u najvećoj mjeri bilo usmjereni prema sektoru stanovništva. Istovremeno, na strani izvora sredstava, nastavljen je trend rasta depozita domaćih rezidentnih sektora te nastavak smanjenja obveza prama nerezidentima. U 2021. godini obveze prema rezidentima ponovo bilježe dinamičan rast, koji je na kraju godine iznosio 11,3%. Povećanje obveza prema rezidentima u najvećoj mjeri ostvareno je kroz rast depozita stanovništva, privatnih nefinansijskih poduzeća i vladinih institucija. Istovremeno, smanjenje obveza prema nerezidentima nastavljeno je drugu uzastopnu godinu. Godišnja stopa rasta portfelja vrijednosnih papira iznosi 11,2% te je, kao i prethodnih godina, rast portfelja vrijednosnih papira u najvećoj mjeri ostvaren kroz investicije banaka u vrijednosne papire entitetskih vlada (grafikon 5.2).

Grafikon 5.2: Promjene najvažnijih stavki bilance bankarskog sektora

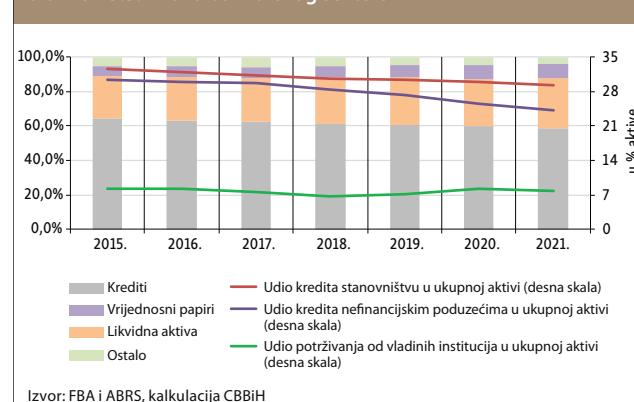

Izvor: FBA i ABRS, kalkulacija CBBiH

Nakon što je u prethodnoj godini izostao kreditni rast, tijekom 2021. godini došlo je do postupnog oporavka kreditne aktivnosti. Ipak, intenzitet kreditne aktivnosti je još uvijek znatno slabiji u odnosu na pretkrizno razdoblje, pri čemu je kreditna aktivnost u sektoru nefinansijskih poduzeća ostala prigušena. U 2021. godini ostvaren je kreditni rast u iznosu od 845 milijuna KM ili 4,1%, ali se udio kredita u ukupnoj aktivi nastavio smanjivati i u ovoj godini (grafikon 5.3). Udio ukupnih kredita u aktivi bankarskog sektora iznosi 60,9% i niži je za 2,2 postotna boda u odnosu na prethodnu godinu. Stanje ukupnih kredita na kraju godine iznosilo je 21,6 milijardi KM, a od ukupnih kredita 10,41 milijardu KM ili 48,2% odnosi

se na kredite stanovništvu, 8,59 milijardi KM ili 39,8% na kredite plasirane privatnim nefinansijskim poduzećima, dok se na kredite vladinim institucijama odnosi 854,8 milijuna KM ili 4%. U 2021. godini kreditna aktivnost u sektoru nefinansijskih poduzeća je ostala prigušena. Godišnja stopa kreditnog rasta sektora privatnih nefinansijskih poduzeća iznosila je svega 2,1%, pri čemu je registrirano smanjenje ukupne vrijednosti novoodobrenih plasiranih kredita ovom sektoru za 5,1% u odnosu na prethodnu godinu.

Grafikon 5.3: Aktiva bankarskog sektora

Izvor: FBA i ABRS, kalkulacija CBBiH

Skroman rast kreditne aktivnosti može se djelomično pripisati uvjetima za kreditiranje koji su u prva tri tromjesečja tekuće godine bili pooštreni, kao odraz nastavka povećane percepcije rizika i daljne visoke neizvjesnosti. U skladu sa rezultatima iz ankete o kreditnoj aktivnosti banaka za kraj 2021. godine, pooštravanje kreditnih standarda za dugoročne i kratkoročne kredite poduzećima nije evidentirano jedino u četvrtom tromjesečju 2021., uz neznatne promjene uvjeta za odobravanja kredita u odnosu na prethodna tromjesečja. Istovremeno, u trećem i četvrtom tromjesečju je zabilježeno povećanje potražnje poduzeća za dugoročnim kreditima, zahvaljujući oporavku ekonomске aktivnosti i povećanom optimizmu u pogledu zaduzivanja. Producirana percepcija povećanog rizika, utjecala je i na pooštravanje kreditnih standarda u odobravanju kredita stanovništvu tijekom prva dva tromjesečja 2021. godine, nakon čega su u trećem i četvrtom tromjesečju uvjeti za odobravanje kredita ublaženi. Kao rezultat oporavaka osobne potrošnje, povećana potražnja za kreditima stanovništva za opću potrošnju bilježi se od sredine drugog tromjesečja 2021. godine. Pored rasta kredita za opću potrošnju (4,3%), nastavljen je dinamičan rast kredita za stambenu izgradnju (10,4%), koji su u prethodnoj godini preuzeли primat u kreditnom rastu, budući da, zbog smanjene sklonosti potrošnji i povećane sklonosti ka štednji, krediti za opću potrošnju za vrijeme koronakrise nisu bilježili rast. Godišnja stopa kreditnog rasta sektora stanovništva iznosila je 5,6%, pri čemu je ukupna vrijednost novoodobrenih plasiranih kredita ovom sektoru veća čak za 33,4% u odnosu na prethodnu godinu. Unatoč tome, intenzitet kreditne aktivnosti u sektoru stanovništva još uvijek je slabiji u odnosu na pretkrizno razdoblje, s obzirom na to da je ukupna vrijednost novoodobrenih plasiranih kredita stanovništvu u 2021. godini bila niža nego u pretpandemijskoj 2019. godini.

Usljed nastavka rasta bilančne sume, koje nije praćeno jednakom dinamikom kreditnog rasta, nastavljeno je smanjenje udjela kredita u ukupnoj aktivi. Krediti plasirani nefinansijskim poduzećima u ukupnoj aktivi, na kraju 2021. godine iznosili su 24,2% i njihov udio niži je za 1,34 postotna boda u odnosu na prethodnu godinu, dok je udio kredita stanovništvu u ukupnoj aktivi iznosio 29,4%.

U Tekstnom okviru 4. prezentirana je metodologija i pokazatelji na temelju kojih je urađena procjena finansijskog ciklusa za BiH. Opisani pokazatelji korišteni u procjeni (jaz omjera kredita i BDP-a i kompozitni pokazatelj) ukazuju na ispodprosječnu kreditnu aktivnost u BiH još od kraja 2015. godine (grafikon TO5.1). U slučaju referentnog pokazatelja, jaz omjera kredita i BDP-a je dodatno produbljen u posljednjoj godini, iz čega je evidentno da se finansijski ciklus u BiH još uvijek ne nalazi u uzlaznoj fazi, dok kompozitni pokazatelj ukazuje na blagi opravak kreditnog ciklusa u recentnom razdoblju, prvenstveno zahvaljujući opravku nekreditnih varijabli. I dok su, zbog postupnog slabljenja pandemije i ukidanja restrikcija, poboljšani makroekonomski pokazatelji u 2021. godini povećali optimizam u pogledu budućeg oporavka kreditne aktivnosti, zbog novonastale krize izazvane ratnim sukobima u Ukrajini, preovladali su negativni rizici vezani za izglede oporavaka ekonomskih i kreditne aktivnosti u BiH. Produceno razdoblje inflacije moglo bi ponovo umanjiti sklonost ka potrošnji i potražnju za kreditima, zbog čega bi finansijski ciklus tijekom naredne dvije godine mogao ostati u fazi recesije.

Tekstni okvir 4. Procjena finansijskog ciklusa za BiH

Uvod

Stanje u kojem se u danom trenutku nalazi finansijski ciklus je jedna od najvažnijih informacija za uspješno upravljanje finansijskom stabilnosti neke zemlje. Naime, u fazama prekomernog rasta kreditiranja dolazi do porasta sustavnih rizika, što može dovesti do značajnijih poremećaja za finansijski sustav i posljedično cijelu ekonomiju. Stoga je od krucijalne važnosti pravovremeno identificirati u kojoj fazi se nalazi finansijski ciklus, kako bi se poduzele raspoložive regulatorne mjere za ublažavanje rizika.

Finansijski ciklus možemo definirati kao cikličko kretanje kreditne aktivnosti i općenito finansijskih tržišta kroz faze ekspanzije i recesije koje pri tome prolazi kroz vrh i dno ciklusa. Jasno je kako će svaka procjena finansijskog/kreditnog ciklusa ovisiti o velikom broju prepostavki, korištenim varijablama, tehnički filtracije odnosno načinu ekstrakcije ciklusa iz korištene varijable, karakteristikama analizirane ekonomije, dužini serija dostupnih varijabli, iz čega proizlazi da procjena finansijskog ciklusa nikada neće biti u potpunosti objektivna i da ne postoji unificirana metoda procjene primjenjiva na sve zemlje. Bazelska regulativa i serija vezanih publikacija BIS-a¹³

daje preporuke za procjene finansijskog ciklusa na temelju kojih bi procijenjeni ciklusi trebali u najvećoj mogućoj mjeri biti uporedivi među zemljama i na adekvatan način poslužili za kalibraciju protucikličkog zaštitnog sloja kapitala. Neke zemlje su u velikoj mjeri uspjele primijeniti navedene preporuke (svojim podacima), dok su druge predložile alternativne metode procjene¹⁴. Na sličan način se i u ovome okviru prezentira metodologija procjene finansijskog ciklusa za BiH koja je u određenoj mjeri prilagođena domaćoj ekonomiji i dostupnim serijama podataka i jednim dijelom prati preporuke Bazelskog komiteta. Način praćenja finansijskog ciklusa koji je razvijen za BiH je stoga baziran na dva osnovna pokazatelja: kompozitni pokazatelj finansijskog ciklusa i jaz omjera kredita i BDP-a (engl. Credit to GDP gap).

Referentni pokazatelj (eng. benchmark indicator):

Jaz omjera kredita i BDP-a

Osnovni referentni (benchmark) pokazatelj za procjenu kreditnog ciklusa reprezentiran je jazom omjera kredita i BDP-a. Procjena se sastoji od tri koraka. Prvi je konstrukcija odgovarajuće serije kredita privatnom sektoru, drugi korak uključuje računanje omjera takvog kreditnog pokazatelja i BDP-a, dok se u trećem koraku procjenjuje ciklus/jaz/gap odnosno postotno odstupanje takve serije od trenda.

Pri procjeni bi se trebao koristiti što širi obuhvat zaduženosti privatnog sektora kao relevantnog pokazatelja kredita. Pored bankarskih kredita mogu se uključiti i ostali domaći izvori financiranja privatnog sektora (mikrokreditne organizacije, lizing društva i sl.) te vanjski izvori financiranja nefinansijskih poduzeća i stanovništva. Važno je i naglasiti da se koriste stanja duga, a ne novoodobreni krediti kako bi se kod procjene ciklusa obuhvatila i prethodna akumulacija duga te stoga tipično duže trajanje i snažna amplituda koja je prisutna kod kreditnih ciklusa. U našem slučaju, u skladu sa dostupnosti podatka i dužine vremenske serije, kao relevantni pokazatelj kredita za izračun benchmark pokazatelja odabrana su ukupna potraživanja banaka od privatnog sektora¹⁵. Potraživanja od privatnog sektora uključuju potraživanja od domaćih nefinansijskih poduzeća po osnovi kredita, vrijednosnih papira i ostalih finansijskih derivata i potraživanja od ostalih rezidentnih sektora (stanovništvo i neprofitne organizacije koje služe kućanstvima). U drugom koraku smo podijelili takvu seriju duga privatnog sektora s prilagođenom serijom nominalnog BDP-a. Navedena je serija desezonirana i dodatno izglađena jednostranim pomicnim prosjekom od četiri tromjesečja kako bi se smanjio utjecaj kratkoročnih outliera u nazivniku razlomka na tako kreiranu varijablu. Treći korak uključuje primjenu filtra na tako konstruirani omjer. U ovom smo slučaju koristili Hodrick-Prescott (HP) filter, a prije toga mehanički produžili serije s dostupnim projekcijama CBBiH (za narednih 12 tromjesečja) i autoregresivnim modelom kako bi umanjili takozvani end-point-problem koji je prisutan kod dvostranih filtera. Ciklus će predstavljati postotno odstupanje omjera kredita i BDP-a od tako filtriranog trenda. Preporuke bazelske

¹³ Pogledati primjerice Drehman, Borio i Tsatsaronis (2012): Characterizing the financial cycle: don't lose sight of the medium term! BIS working Papers No 380 ili Drehman et al (2010): Countercyclical capital buffers: exploring options. BIS Working Papers No 317 i Basel Committee on Banking Supervision (2010): Guidance for national authorities operating the countercyclical capital buffer.

¹⁴ Kompozitni pokazatelj primjerice predlaže Češka Republika: Holub et al (2020): The CNB's approach to setting the countercyclical capital buffer. CNB thematic articles on financial stability.

¹⁵ Izvor, Monetarna i finansijska statistika CBBiH

regulative su korištenje HP filtra s parametrom izglađivanja lambda od 400 000 na tromjesečnim podacima. Parametar od 400 000 implicira dužinu finansijskog ciklusa (trajanje ciklusa od jednog do sljedećeg vrha) koji je 4 puta duži od realnog poslovnog ciklusa (engl. Real Business Cycle) odnosno ciklusa BDP-a uz parametar lambda od 1600. Navedeno je bazirano na empirijskoj literaturi koja pokazuje da je za velik broj zemalja finansijski ciklus zaista mnogo duži od realnog i da pri tome u pravilu ima veće amplitude. Međutim, za takvu procjenu je također potrebna dovoljno duga serija podataka kako bi procjena imala smisla. S obzirom na relativno kratke vremenske serije dostupnih podataka historije finansijskog sustava, a nakon provedene analize osjetljivosti, zaključili smo da bi se za BiH trebao primijeniti parametar lambda od 125 000. Takav parametar reprezentira finansijske cikluse koji su u prosjeku otprilike 3 puta duži od realnog ciklusa.

Kompozitni pokazatelj finansijskog ciklusa

Pored ranije opisanog benchmark pokazatelja finansijskog ciklusa, kreirali smo dodatan pokazatelj koji se bazira na većem broju serija i faktorskoj analizi, za koji smatramo da bolje opisuje dinamiku kretanja kreditnog ciklusa BiH. Navedeni pokazatelj sastoji se od 16 pojedinačnih finansijskih i ekonomskih pokazatelja za koje smo detaljnou analizom utvrdili da u značajnoj mjeri odražavaju finansijski ciklus BiH. Analiza je najprije uključivala širi skup pokazatelja koji je zatim reduciran s obzirom na njihov doprinos pokazatelju i ekonomskoj interpretaciji. Pored ranije opisanog jaza omjera kredita privatnom sektoru i BDP-a, kompozitni pokazatelj uključuje sljedeće pokazatelje: omjer ukupne aktive i BDP-a, omjer kredita stanovništvu i BDP-a, omjer kredita nefinansijskim privatnim poduzećima i BDP-a, omjer neto kamatnih prihoda i BDP-a, omjer nekvalitetnih kredita i BDP-a, omjer nekvalitetnih i ukupnih kredita, deflacionirani indeks cijena nekretnina, omjer burzovnih indeksa (SASX i BIJS) i BDP-a, raspon kamatnih stopa za stanovništvo, stopu nezaposlenosti, omjer zaduženosti privatnog sektora kod ostalih finansijskih institucija i BDP-a, omjer vanjske zaduženosti privatnog sektora i BDP-a, omjer strane pasive komercijalnih banaka i BDP-a i deflacioniranu novčanu masu. U konačnici pokazatelj pored ranije opisanog jaza omjera kredita privatnom sektoru i BDP-a uključuje dodatne detaljnije podatke o stanju kredita privatnom sektoru, podatke o NPL-ima, vanjskom zaduživanju, novoodobrenim kreditima, cijenama dionica, cijenama nekretnina, kamatnim spreadovima i raznim pokazateljima poslovanja kreditnih institucija. Navedeni skup od 16 pokazatelja nije konačan te se s vremenom može mijenjati ovisno o performansama indeksa i dostupnosti podataka. Kombiniranje većeg broja pokazatelja omogućuje širu interpretaciju finansijskog ciklusa koji ne odražava isključivo kreditnu aktivnost. Dodatna je prednost takvog kompozitnog pokazatelja da on minimizira rizik takozvanih lažnih signala koji je prisutan kod baziranja zaključaka o stanju finansijskog ciklusa na pokazatelju izvedenog iz jedne jedine kreditne varijable.

Svaka od spomenutih varijabli koje ulaze u kompozitni pokazatelj su, kao i za slučaj jaza omjera kredita privatnom sektoru i BDP-a sezonski prilagođene i izražene u odstupanju od HP trenda kako bi imali interpretaciju ciklusa. Kako bi

analiza bila konzistentna i uporediva s opisanim benchmark pokazateljom, i ovdje je primijenjen HP filter s lambdom od 125 000.

Na grupi tako detrendiranih podataka primijenjena je faktorska analiza kako bi se izvukla zajednička dinamika iz skupine pokazatelja. U tu svrhu primijenjena je analiza glavnih komponenti (engl. Principal Component Analysis, PCA) i softverski paket Eviews. Prva glavna komponenta predstavlja neopazuvariju/faktor koja u najvećoj mogućoj mjeri opisuje dinamiku opisane grupe od 16 pokazatelja. Nju ćemo stoga interpretirati kao kompozitni pokazatelj finansijskog ciklusa. Za trenutnu skupinu podataka navedena komponenta objašnjava više od 60% varijacije navedene grupe, što potvrđuje da je odabir pokazatelja kvalitetno izведен. Standardizacijom dolazimo do glavne komponente koju možemo interpretirati u standardnim devijacijama odstupanja finansijskog ciklusa od trenda. Tako na primjer vrijednost pokazatelja od -1 znači da se finansijski ciklus nalazi jednu standardnu devijaciju ispod trenda. Pored same glavne komponente moguće je izračunati i doprinose varijabli odnosno grupe varijabli procijenjenoj komponenti te u danom trenutku možemo reći da li pojedini pokazatelji pozitivno ili negativno doprinose pokazatelju, što će za recentno razdoblje biti komentirano kasnije u ovom okviru.

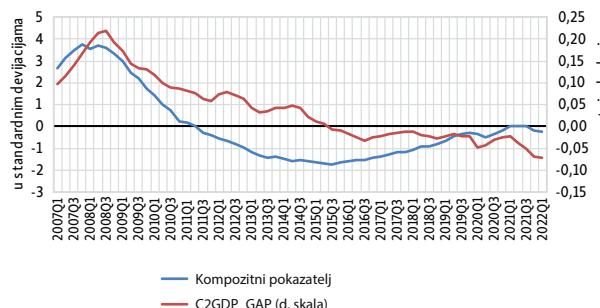
Rezultati i zaključak

Slika prikazuje procjene kreditnog ciklusa bazirane na dva ranije opisana pokazatelja. Ljeva os prikazuje credit-to-GDP gap u postotnim bodima (plava linija), dok desna os prikazuje kompozitni pokazatelj finansijskog ciklusa (crvena linija) izražen u standardnim devijacijama. Dinamika oba pokazatelja je slična i pokazuje izrazito visok pozitivan gap u početnom razdoblju prikazanom na slici dok u recentnjem razdoblju sugerira kako su vrijednosti ciklusa negativne.

Credit-to-GDP gap prikazuje pozitivan ciklus od čak 20% tijekom 2008. godine, nakon čega slijedi naglo usporavanje kreditiranja te 2015. godine dostiže negativni teritorij. Od tada pa do kraja 2021. godine ciklus ostaje negativan. Unajrecentnjem razdoblju produbljuje se negativan jaz i iznosi čak -7%, pa stoga ukazuje na ispodprosječnu kreditnu aktivnost bez oipljivih rizika od pregrijavanja.

Kompozitni pokazatelj u recentnom razdoblju ukazuje na nešto manji negativni ciklus od oko -0,25 standardnih devijacija. Navedena razlika na samom kraju uzorka je uvjetovana ostalim nekreditnim varijablama koje su uključene u procjenu pokazatelja, a koje pokazuju određen oporavak finansijskog ciklusa. Prekrizno razdoblje također ukazuje na značajno pregrijavanje uz jaz od preko 3 standardne devijacije. Međutim, prelaz u negativni teritorij događa se znatno ranije u odnosu na benchmark pokazatelj – već krajem 2011. godine, što je ponovo posljedica brže reakcije nekreditnih pokazatelja.

Grafikon TO4.1: Procjena finansijskog ciklusa za BiH

Izvor: CBBiH

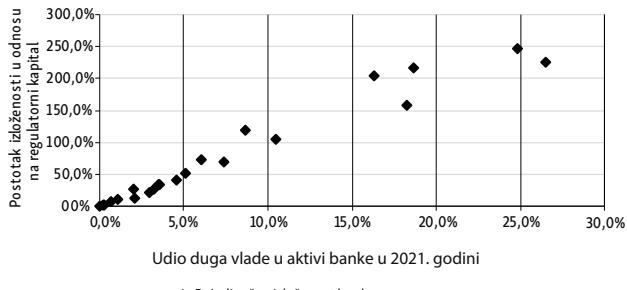
Napomena: Procjena je napravljena s zadnjim opažanjem 2022Q1.

Na temelju procijenjenih doprinosa svake od korištenih varijabli u kompozitnom pokazatelju mogu se izvesti tri zaključka oko utjecaja na finansijski ciklus u 2021. godini. Prvo, u skladu s rezultatima credit-to-GDP gapa većina uključenih pokazatelja kreditiranja, zajedno sa pokazateljima poslovanja banaka, raspona kamatnih stopa i burzovnih indeksa, negativno doprinose kompozitnom pokazatelju finansijskog ciklusa. S druge strane, nekvalitetni krediti, novčana masa, pokazatelji s tržista rada i strano zaduživanje ublažavaju pad pokazatelja odnosno ukazuju na postupan oporavak ciklusa. Pokazatelji s tržista nekretnina nalaze se približno na svom trendu te stoga imaju neutralan utjecaj na ciklus.

U 2021. godini izloženost bankarskog sektora prema sektoru vlade je nešto viša u odnosu na prethodnu godinu, ali se još uvijek nalazi se na umjerenoj razini.

Prema podacima monetarne i finansijske statistike CBBiH, ukupna izloženost bankarskog sektora prema sektoru vlade na kraju 2021. godine iznosila je 2,97 milijardi KM i veća je za 85,4 milijuna KM ili za 3% u odnosu na prethodnu godinu. Banke su u 2021. godini povećale izloženost prema sektoru vlade po osnovi kupovine entitetskih vrijednosnih papira, dok je istovremeno evidentirano blago smanjenje kreditnih plasmana vladinim institucijama, pa je udio vladinog duga u ukupnoj aktivi bankarskog sektora smanjen na razinu od 7,8%. Na razini cjelokupnog bankarskog sustava, izloženost ka sektoru vlade na kraju 2021. godine je bila na razini od 77% regulatornog kapitala bankarskog sustava¹⁶. Ipak, pojedine banke imaju visoku izloženost ka sektoru vlade, čak blizu maksimalne dozvoljene granice (vidjeti grafikon 5.4). Na grafikonu 5.4 prikazana je pojedinačna izloženost banaka prema svim razinama vlasti u BiH, uključujući i izvanproračunske fondove i fondove socijalne zaštite¹⁷.

Grafikon 5.4: Izloženost ka sektoru vlade, po bankama, u 2021. godini

Izvor: CBBiH, kalkulacija CBBiH

U 2021. godini nastavljen je snažni rast likvidne aktive, s obzirom na to da je veći dio prikupljenih sredstava po osnovi depozita rezidenata zadržan u likvidnim oblicima imovine. Likvidna aktiva je na kraju godine iznosila 10,73 milijarde KM i viša je za 1,4 milijarde KM ili 15% u odnosu na prošlu godinu, dok je udio likvidne u ukupnoj aktivi povećan i iznosi 30,3%. U okviru stavki likvidne aktive najviše su povećana sredstva na računu rezervi¹⁸ kod CBBiH i to za 1,37 milijardi KM ili 23,6% te gotovina u trezorima banaka u iznosu za 312,9 milijuna KM ili 20,4%. Sredstva na računima depozita kod inozemnih banaka su smanjena i to za 264,9 milijuna KM ili 13,6% u odnosu na kraj prethodne godine.

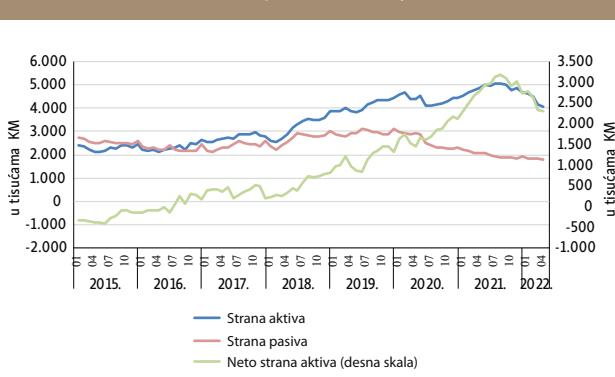
U strukturi izvora sredstava nastavljeno je smanjenje obveza prema nerezidentima. Prema podacima CBBiH, strana pasiva bankarskog sektora na kraju 2021. godine iznosi 1,86 milijardi KM bilježi smanjenje u iznosu od 377,9 milijuna KM ili 16,3% u odnosu na kraj prethodne godine (grafikon 5.5). Smanjenje strane pasive bankarskog sektora ostvareno je pod utjecajem smanjenja depozita i kreditnih obveza prema izravnim stranim ulagačima, sestrinskim pravnim osobama i ostalim nerezidentima. S druge strane, strana aktiva komercijalnih banaka je do polovine 2021. godine bilježila snažan rast, a maksimalnu vrijednost je dostigla krajem kolovoza kada je vrijednost strane aktive premašila 5 milijardi KM. Porast strane aktive banke su ostvarile kao rezultat porasta investiranja u inozemne obveznice Vlada i korporacija i po osnovi povećanja kratkoročnih transakcija investiranja povezanih s inozemnim bankama. Od četvrtog tromjesečja trend rasta strane aktive je prekinut i ova stavka počela se postupno smanjivati. Posljedično i vrijednost neto strane aktive komercijalnih banaka počela je postupno opadati. Finansijski ciklus u BiH još uvijek se ne nalazi u uzlaznoj fazi, a zbog pojačanih neizvjesnosti u makroekonomskom okruženju ne očekuje se značajniji rast kreditne aktivnosti koji bi vršio pritisak na izvore financiranja. Vjerojatno je da u narednom razdoblju strana pasiva neće značajnije rasti, imajući u vidu da se rast strane pasive u najvećoj mjeri generira iz depozita i uzetih kredita od inozemnih banaka koje su sa domaćim bankama povezane kroz vlasničke odnose.

¹⁶ Prema domaćim propisima, maksimalna dozvoljena izloženosti ka sektoru vlade iznosi do 300% regulatornog kapitala.

¹⁷ Podaci o pojedinačnim izloženostima banaka preuzeti iz monetarne i finansijske statistike CBBiH. U skladu sa metodologijom MMF-a, podaci o entitetskim vrijednosnim papirima uključuju i vrijednosne papire javnih poduzeća.

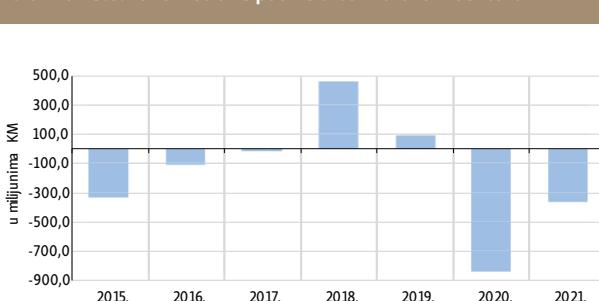
¹⁸ Iz podataka je isključena Razvojna banka Federacije BiH.

Grafikon 5.5: Strana aktiva i pasiva komercijalnih banaka

Bankarski sektor BiH je u 2021. godini zabilježio neto odljev strane pasive u iznosu od 362 milijuna KM (grafikon 5.6). Pad strane pasive je posljedica odljeva po svim kategorijama strane pasive a u najvećoj mjeri smanjenja obveza prema većinskim pravnim vlasnicima. U 2021. godini obveze po osnovi depozita i kreditnih zaduženja prema većinskim stranim vlasnicima smanjene su za 193,4 milijuna KM, obveze prema sestrinskim pravnim osobama smanjene su za 134,1 milijun KM, dok su obveze prema ostalim nerezidentima smanjene za 34 milijuna KM. Zbog rasta depozita rezidentnih sektora i pooštrenih uvjeta kreditiranja uslijed produženih tržišnih neizvjesnosti, nastavljeno je smanjenje stranih izvora financiranja. Tijekom 2021. godine najveći dio kreditnih aktivnosti financiran je iz domaćih izvora. Međutim, bitno je istaći da je ročna struktura domaćih izvora financiranja dodatno pogoršana u promatranom razdoblju uslijed povećanja udjela kratkoročnih depozita u ukupnim depozitima.

Grafikon 5.6: Tokovi strane pasive u bankarskom sektoru

Tekstni okvir 5: Mrežna analiza preljevanja sustavnih rizika

Svrha analize mrežne strukture u bankarskom sektoru BiH je procjena intenziteta potencijalnih šokova uslijed međusobne povezanosti, kao i prekogranične izloženosti domaćih komercijalnih banaka. Analizaje provedena na osnovi podataka na dan 31.12.2021. godine i to u dva pravca, kao: analiza međusobnih bilančnih izloženosti 22 komercijalne banke, uz simulaciju propasti svake od njih, i analiza prekogranične

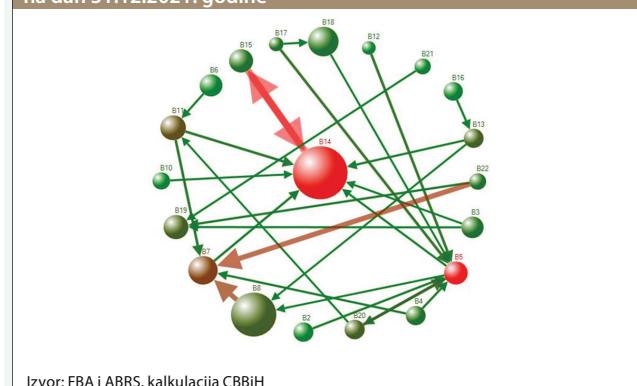
izloženosti domaćih komercijalnih banaka prema bankarskom i javnom sektoru 36 zemalja¹⁹.

U analizi mrežne strukture fokus je na kreditnom riziku, a glavna pretpostavka u pogledu kreditnog šoka je maksimalni gubitak po osnovi neizmirenja obveza, odnosno gubitak cjelokupnog iznosa potraživanja. Kao uvjet postojanja međubankarske zaraze uzeta je situacija kada gubici prelaze dio regulatornog kapitala iznad iznosa kojim se ispunjava regulatorni minimum stope adekvatnosti kapitala, što bi dovelo do pada stope adekvatnosti kapitala pojedinačne banke ispod propisane razine od 12%. Osnovni nalaz analize predstavlja broj potkapitaliziranih banaka proistekao uslijed neizmirenja obveza pojedinačnih banaka ili određenog stranog bankarskog sustava. Banka se smatra potkapitaliziranim u slučaju pada stope adekvatnosti kapitala ispod minimalnog regulatornog zahtjeva.

Nalazi analize međubankarske izloženosti ne ukazuju na postojanje velikih izloženosti na razini sustava, kao i rizika financijske zaraze nadomaćem međubankarskom tržištu. Prema podacima agencija za bankarstvo, ukupne međubankarske izloženosti komercijalnih banaka u BiH na dan 31.12.2021. su iznosile 73,8 milijuna KM i manje su za 21,9% u odnosu na kraj 2020. godine. Iznos ukupnih međubankarskih izloženosti komercijalnih banaka čini 1,9% ukupnog regulatornog kapitala bankarskog sektora, odnosno svega 0,2% ukupne aktive.

Mreža međubankarskih izloženosti u bankarskom sektoru BiH, prikazana na grafikonu TO 5.1, nije izrazito gusta, s obzirom na to da su prikazane samo međubankarske obveze i potraživanja banaka na jedan određeni dan, dok prosječan obujam prekonoćnih transakcija između pojedinih domaćih banaka nije bilo moguće uključiti u analizu.

Grafikon TO5.1: Mreža međubankarske izloženosti, na dan 31.12.2021. godine

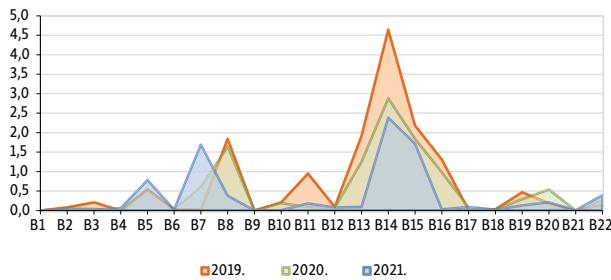
Veličina krugova na grafikonu TO 5.1., koji predstavljaju banke u bankarskom sektoru BiH, određena je iznosom ukupne aktive. Iznos međubankarskih izloženosti se prikazuje kroz debljinu veza, te kroz njihovu boju koja je prikazana u spektru od zelene do crvene. Što su veze deblje i imaju intenzivniju crvenu boju to su bilateralna potraživanja i obveze između banaka veća. Boja krugova ukazuje na broj veza banke s drugim bankama. Također je prikazana u spektru od zelene do crvene boje. Banke označene jačom crvenom bojom povezane su sa većim brojem banaka u domaćem bankarskom sektoru

¹⁹ U analizu nisu uvršteni iznosi potraživanja i obveza komercijalne banke prema nekoj od zemalja ukoliko isti čine manje od 1% ukupnog regulatornog kapitala te banke.

Kao i u slučaju mrežne analize provedene godinu dana ranije, rezultati mrežne analize provedene na osnovi podataka sa kraja 2021. godine ne ukazuju na veće prijetnje po kapitalizaciju banaka, koje proizlaze iz međubankarskih izloženosti. Uslijed kreditnog šoka, uz pretpostavku da bi zbog neizmirivanja obveza jedne banke druga banka imala gubitak u iznosu od 100% svojih potraživanja prema nesolventnoj banci, nijednoj banci ne bi bila narušena adekvatnost kapitala. Rezultati analize nisu bitno drugačiji ni ako se, pored kreditnog šoka, u analizu uključi i šok financiranja. Ukoliko se za ovaj šok kao osnovna pretpostavka uzme gubitak od 50% iznosa izloženosti uslijed prestanka financiranja koje nije moguće supstituirati, nalazi analize također ne ukazuju da bi se neka od banaka našla u ozbilnjim problemima i da bi bila ugrožena njena kapitalizacija. Pored smanjene međubankarske izloženosti, na ovako povoljne rezultate analize najveći utjecaj ima dobra kapitalizacija banaka, koja je u odnosu na kraj 2020. godine poboljšana u većini banaka u sektoru.

Indeks zaraze i indeks ranjivosti također ukazuju na manje rizike u odnosu na prethodnu godinu (grafikoni TO 5.2 i TO 5.3). Za razliku od prethodne tri do četiri godine niti jedna banka nema ekstremno visoke vrijednosti indeksa zaraze i indeksa ranjivosti, iz čega se također može zaključiti da su rizici međubankarske zaraze u slučaju kreditnog šoka i šoka financiranja niski. Indeks zaraze²⁰ je kod većine banaka manji u odnosu na kraj 2020. godine, uključujući i banke sa najvišim indeksom zaraze u sektoru. Navedeno ukazuje na manji značaj pojedinačnih banaka za ostale banke u sektoru, čime se smanjuje prosječni postotak gubitka banaka uslijed eventualne propasti jedne banke.

Grafikon TO5.2: Indeks zaraze po pojedinačnim bankama

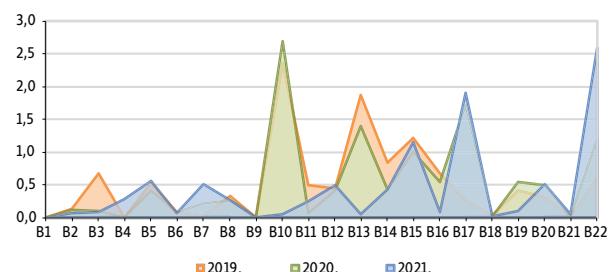
Izvor: FBA i ABRS, kalkulacija CBBiH

Indeks ranjivosti²¹ također pokazuje manju osjetljivost većine banaka u sektoru u slučaju nastupanja nesolventnosti drugih banaka u odnosu na kraj 2020. godine. Od deset banaka koje su u odnosu na kraj prethodne godine imale veći indeks ranjivosti, samo kod jedne manje banke, koja ujedno iskazuje najveći indeks ranjivosti, je došlo do nešto značajnijeg porasta prosječnog postotka gubitka uslijed eventualne propasti svih drugih banaka u sektoru (grafikon TO 5.3).

²⁰ Indeks zaraze ukazuje na značaj jedne banke po ostale banke u sektoru, odnosno pokazuje koliki je prosječni postotak gubitka drugih banaka uslijed eventualne propasti ove banke.

²¹ Indeks ranjivosti pokazuje koliko je banka osjetljiva u slučaju nesolventnosti drugih banaka, odnosno predstavlja prosječni postotak gubitka uslijed propasti svih drugih banaka u sektoru.

Grafikon TO5.3: Indeks ranjivosti po pojedinačnim bankama

Izvor: FBA i ABRS, kalkulacija CBBiH

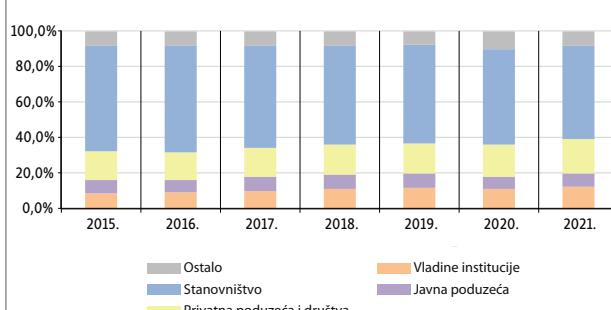
Kako bi se identificirali strani bankarski sustavi od sustavnog značaja za banke u BiH, provedena je i mrežna analiza prekogranične povezanosti. U analizu su uključena dva šoka: kreditni šok i šok financiranja, a pretpostavke su identične onima koje su korištene u analizi međubankarskih povezanosti. Analiza prekogranične povezanosti je ukazala da veći rizik zaraze proizlazi iz prekograničnih izloženosti nego uslijed izloženosti na domaćem međubankarskom tržištu. Rezultati analize pokazuju da bi veliki šokovi u nekoliko zemalja prema kojima banke iz BiH imaju značajne izloženosti mogli imati izravne efekte zaraze po pojedine banke u BiH, međutim analiza nije ukazala na postojanje neizravnih efekata zaraze. Također, rezultati analize na kraju 2021. godine pokazuju znatno manju osjetljivost banaka na prekogranične šokove u odnosu na proteklu godinu. Između ostalog, broj zemalja iz kojih bi se mogla prenijeti zaraza na banke u BiH, kao i broj banaka koje iskazuju osjetljivost na prekogranične šokove je smanjen u odnosu na analizu provedenu na bazi podataka s kraja 2020. godine. Eventualni veliki šokovi u tri zemlje bi se mogli preliti na jednu ili više banaka u BiH, a ukupno pet banaka bi u slučaju velikih šokova u tri zemlje i pod postavljenim pretpostavkama imale značajnije gubitke, koji bi doveli do pada stope adekvatnosti kapitala ispod regulatornog minimuma. Prekogranične izloženosti prema Austriji i Turskoj predstavljaju najveći rizik s obzirom da bi u slučaju eventualnih velikih šokova u jednoj od ove dvije zemlje, pod pretpostavkama iz mrežne analize, dvije banke imale značajnije gubitke koji bi doveli do pada stope adekvatnosti kapitala ispod propisanog minimuma, dok je jedna banka iskazala osjetljivost na prekogranične šokove iz Njemačke. Niti jedna od banaka nije iskazala osjetljivost na šokove u dvije ili više zemalja. Između ostalog, u usporedbi sa prethodnom godinom indeks ranjivosti uslijed međubankarske izloženosti i preljevanja prekograničnih sustavnih rizika kod skoro svih banaka u sektoru je značajno niži.

Manja osjetljivost banaka koja proizlazi iz međubankarskih izloženosti, kao i manja osjetljivost na prekogranične šokove te nepostojanje neizravnih efekata zaraze rezultat je manje izloženosti i bolje kapitalizacije banaka u 2021. godini. Iako mrežnom analizom nije identificiran rizik širenja zaraze kroz sustav, već isključivo rizici po pojedinačne banke koji se ne bi prelili na druge banke u sektoru, ne treba zanemariti činjenicu da se među bankama koje su osjetljive na šokove iz pojedinih zemalja, zbog svoje velike povezanosti prvenstveno sa bankom majkom i sestrinskim kompanijama, nalazi i par

većih banaka u sektoru. Prilikom konačne ocjene rizika koji proističu iz međubankarskih i prekograničnih izloženosti treba istaći da u predmetnu analizu zbog nedostupnosti podataka nisu uključene prosječne prekonoćne transakcije između banaka, kao i međupovezanost bankarskog sektora i ostalih finansijskih sektora u zemlji. Također, pri ocjeni rizika koji proizlaze iz međubankarske i prekogranične izloženosti ne treba zanemariti ni postojeće rizike u zemlji i inozemstvu koji su posljedica rata u Ukrajini, kao i pandemije koronavirusa, uslijed čega se, u ovisnosti o intenzitetu preljevanja rizika iz realnog u finansijski sektor, mogu očekivati i pojačani pritisci na kapitalizaciju, posebno manjih i slabije otpornih banaka.

U 2021. godini ponovo se bilježi dinamičan rast depozita domaćih rezidentnih sektora. Nešto snažniji rast u odnosu na prethodnu godinu, generiran je značajnim rastom depozita javnih poduzeća i vladinih institucija. Ukupni depoziti rezidenata na kraju godine iznosili su 27,74 milijarde KM i u odnosu na kraj 2020. godine porasli su za 2,8 milijardi KM ili 11,2%. U 2021. godini sve kategorije depozita bilježile su rast, pri čemu su najveći doprinos rastu dali depoziti stanovništva koji u ukupnim depozitimima sudjeluju sa 52,8%. Ovi depoziti su na kraju 2021. godine iznosili 14,66 milijardi KM i zabilježili porast u iznosu od 922,9 milijuna KM ili 6,7% u odnosu na prethodnu godinu. Depoziti privatnih poduzeća, koji u ukupnim depozitimima sudjeluju sa 19,8%, nastavili su trend rasta i povećali su se za 17,8% u odnosu na prethodnu godinu. Također, depoziti vladinih institucija zabilježili su značajan rast od 25%, dok su depoziti javnih poduzeća porasli za 16,7% u odnosu na prethodnu godinu (grafikon 5.7).

Grafikon 5.7: Sektorska struktura depozita

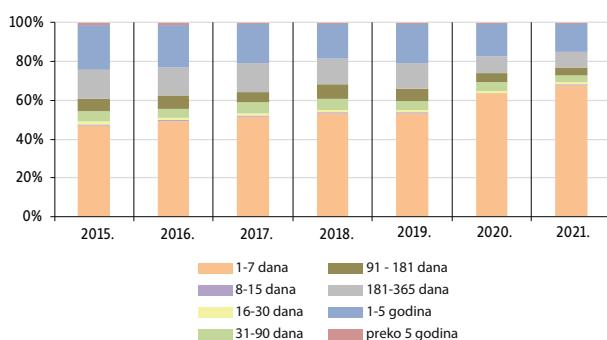
Izvor: FBA i ABRS, kalkulacija CBBiH

Prema podacima CBBiH, na kraju 2021. godine depoziti na transakcijskim računima i depoziti po viđenju sudjeluju sa 37,1% i 26,3% u ukupnim depozitimima stanovništva. Kao i prethodnih godina nastavljen je trend smanjivanja udjela dugoročnih depozita u ukupnim depozitimima stanovništva, tako da je udio dugoročnih depozita u ukupnim depozitimima stanovništva na kraju 2021. godine smanjen za 3 postotna boda u odnosu na prethodnu godinu, na razinu od 34,5%. Depoziti stanovništva nastavili su višegodišnji trend rasta zahvaljujući povećanju depozita na transakcijskim računima

(886,9 milijuna KM ili 19,4%) i depozita po viđenju (192 milijuna KM ili 5,2%), dok je u 2021. godini registriran pad oročenih kratkoročnih i dugoročnih depozita. Naime, oročeni dugoročni depoziti stanovništva su na kraju godine iznosili 5,07 milijardi KM i smanjeni su za 87 milijuna KM ili 1,7% u odnosu na 2020. godinu, dok su kratkoročni depoziti manji za 57,1 milijun KM ili za 15,5% i iznose 310,6 milijuna KM. U prvom tromjesečju 2022. godine, uslijed šoka izazvanog početkom rata u Ukrajini, došlo je do snažnog povlačenja depozita pa su ukupni depoziti stanovništva (rezidenta i nerezidenata) smanjeni za 947,9 milijuna KM ili 6,3%. Međutim, već tijekom travnja došlo je do stabilizacije razine depozita stanovništva, čija se vrijednost zadržala na razini s kraja prvog tromjesečja 2022.

Skraćenje ročnosti izvora sredstva nastavljeno je u 2021. godini, s obzirom na to da su uslijed niskih kamatnih stopa i nepostojanja alternativnih oblika za sigurnije vidove investiranja, jedino rasli depoziti na transakcijskim računima i depoziti po viđenju. Depoziti sa rokom dospijeća od 1 do 7 dana su u 2021. godini ostvarili dinamičan rast u iznosu od 17,3% te su povećali svoj udio u ukupnim depozitimima koji na kraju promatranog razdoblja iznosi 67,9%. Udio depozita s rokom dospijeća od 1 do 5 godina smanjio se za 2,1 postotni bod sa razine od 16,7%, koliko je iznosio u 2020. godini na 14,5%, koliko iznosi u 2021. godini, što je također doprinijelo pogoršanju ročne strukture depozita. Na temelju podataka s kraja 2021. godine depoziti sa preostalom ročnosti kraćom od godinu dana čine 85% ukupnih depozita, te je udio ovih obveza u ukupnim obvezama viši za 2,4 postotna boda u odnosu na prethodnu godinu. S druge strane, depoziti preostale ročnosti preko jedne godine su u promatranom razdoblju smanjili svoj udio u ukupnim depozitimima na 15%, pri čemu dugoročni depoziti s rokom dospijeća preko pet godina sudjeluju sa svega 0,5% u ukupnim depozitimima (grafikon 6.8). Izrazito nepovoljna struktura izvora sredstava, koja je dodatno pogoršana u 2021. godini može predstavljati ograničavajući čimbenik budućem kreditnom rastu, naročito u uvjetima kada se zbog pojačanih inflatornih pritiska očekuje smanjeni doprinos osobne potrošnje ekonomskom rastu. Ekonomski oporavak bi trebao biti vođen novim investicijskim ciklusom za koji je neophodno osigurati finansijsku podršku putem dugoročnog kreditiranja gospodarstva.

Grafički 5.8: Struktura ukupnih depozita po preostaloj ročnosti

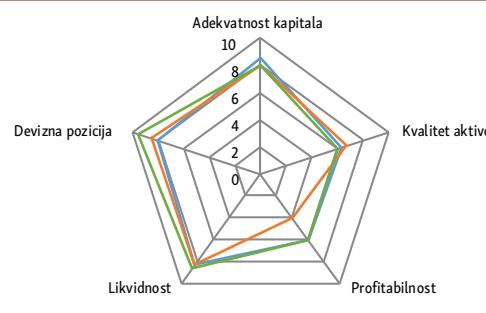
Izvor: FBA i ABRS, kalkulacija CBBiH

Ocjena stabilnosti bankarskog sektora sažeta je na dijagramu pokazatelja financijskog zdravlja i prikazuje promjene glavnih pokazatelja na temelju kojih se ocjenjuje adekvatnost kapitala, kvaliteta aktive, profitabilnost, likvidnost i devizni rizik u bankarskom sektoru. Pokazatelji financijskog zdravlja na temelju kojih je urađena ocjena stabilnosti bankarskog sektora, od četvrtog tromjesečja 2021. godine uskladieni su sa Vodičem za kompilaciju pokazatelja financijskog zdravlja Međunarodnog monetarnog fonda iz 2019. godine (u nastavku teksta: Vodič)²².

U 2021. godini bankarski sektor BiH je ostao stabilan, adekvatno kapitaliziran, visoko likvidan i profitabilan pa je u odnosu na prethodnu godinu povećana otpornost sektora na rizike. Sveukupna ocjena pokazatelja stabilnosti bankarskog sektora za 2021. godinu nalazi se na zadovoljavajućoj razini, pri čemu su jedino pokazatelji kvaliteta aktive zabilježili blago pogoršanje. Ocjene pokazatelja u segmentima profitabilnosti, likvidnosti i deviznog rizika su poboljšane, dok je ocjena pokazatelja kapitalizacije ostala na razini iz prethodne godine (grafikon 5.9). U 2021. godini banke su zadržale dobre kapitalne pozicije i zabilježile povećanje osnovnog i regulatornog kapitala, ali je uslijed smanjenja stope financijske poluge ocjena u segmentu kapitalizacije ostala na istoj razini iz prethodne godine. Ocjena u segmentu kvalitete aktive je nešto niža u odnosu na kraj prethodne godine s obzirom da je u posljednjem tromjesečju 2021. godine prekinut višegodišnji trend smanjenja nekvalitetne u ukupnoj aktivi, kao posljedica pogoršanja kvalitete portfelja u segmentu pravnih osoba. I pored toga, vrijednosti pokazatelja kvalitete aktive su poboljšane kod većine banaka promatrano u odnosu na kraj prethodne godine, što ukazuje da je kreditni rizik u sustavu ograničen. Zahvaljujući poboljšanim makroekonomskim okolnostima i mjerama regulatora za oporavak od negativnih ekonomskih posljedica pandemije koje su bile na snazi tijekom cijele 2021. godine, profitabilnost bankarskog sektora se u potpunosti

oporavila. Banke su profitabilnost ostvarile po istom modelu kao i u razdoblju prije izbijanja pandemije. Zabilježen je znatan rast operativnih prihoda i istovremeno pad poslovnih i izravnih rashoda uslijed smanjenja troškova ispravke vrijednosti rizične aktive. Vrijednosti pokazatelja povrat na prosječnu aktivu i povrat na prosječni kapital su značajno poboljšane, uslijed čega je ocjena u segmentu profitabilnosti ponovo dostigla razinu iz razdoblja prije izbijanja krize. Visoke ocjene u segmentu likvidnosti, a naročito u segmentu devizne pozicije ukazuju da je bankarski sektor i dalje visoko likvidan, te da je zbog aranžmana valutnog odbora devizni rizik minimalan. Zahvaljujući kontinuiranom smanjenju udjela indeksiranih i kredita u stranim valutama u ukupnim kreditima zabilježeno je poboljšanje ocjene u segmentu devizne pozicije.

Grafički 5.9: Dijagram pokazatelja financijskog zdravlja bankarskog sektora

Ocjena stabilnosti za svaku varijablu zasnovana je na pojednostavljenoj standardizaciji nekoliko pokazatelja koji predstavljaju osnovu za kvantifikaciju sintetičke ocjene stepena stabilnosti različitih segmenata poslovanja bankarskog sektora. Da bi pokazatelji bili uporedivi, potrebno ih je prvo transformisati odnosno standardizovati, nakon čega se u zavisnosti od dobivene vrijednosti z-scora svakom pokazatelju dodjeljuje ocjena u skladu sa relativnim položajem u odnosu na njegovu empirijsku distribuciju. Povećanje udaljenosti od središta dijagrama za svaku varijablu, odnosno viša ocjena ukazuje na porast stabilnosti u sustavu, dok ocjene koje su bliže središtu upozoravaju na porast rizičnosti ili smanjenje otpornosti bankarskog sektora i u skladu s tim i veću prijetnju stabilnosti.

Bankarski sektor BiH je na kraju 2021. godine adekvatno kapitaliziran i sve banke u sustavu ispunjavaju propisane regulatorne zahtjeve u pogledu adekvatnosti kapitala i stope financijske poluge. Stope osnovnog i redovnog osnovnog kapitala na kraju 2021. godine iznose 18,7%, stopa regulatornog kapitala iznosi 19,6%, dok stopa financijske poluge na razini bankarskog sektora iznosi 10%. Osnovni i regulatorni kapital zabilježili su rast od 5,5% i 3,8% u odnosu na kraj prethodne godine. Najveći pozitivan utjecaj na vrijednost osnovnog i regulatornog kapitala imalo je uključivanje ostvarene dobiti tekuće godine u osnovni kapital i dokapitalizacija koju je tijekom 2021. godine

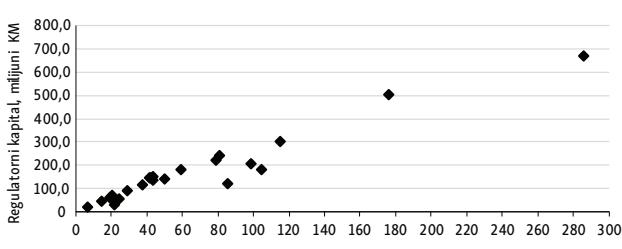
²² Metodologija za kompilaciju FSI, bazirana na Vodiču iz 2019. godine dostupna je web stranici CBBiH na linku <https://www.cbbh.ba/content/read/1120?lang=hr>. Za analitičke svrhe, bitno je napomenuti da je izvršeno metodološko usklajivanje postojećih pokazatelja za sve prethodna razdoblja, zbog čega vrijednosti pojedinih pokazatelja, kao i rezultati samih analiza u većoj ili manjoj mjeri odstupaju u odnosu na prethodna izvješća.

provelo pet banaka u sustavu²³. Nakon što su prestale da važe odredbe regulatora koje su se odnosile na zabranu isplate dividendi za vrijeme trajanja pandemije, nekoliko banaka je u četvrtom tromjesečju 2021. godine izvršilo isplatu dividendi iz zadržane dobiti iz prethodnih godina.

Ukupan iznos izloženosti riziku iznosi 19,7 milijardi KM. Od ukupne izloženosti riziku na izloženosti ponderirane kreditnim rizikom odnosi se 90,8% ukupne izloženosti riziku, izloženosti za tržišni rizik čine 1,1% ukupne izloženosti riziku, a izloženosti riziku za operativni rizik čine 8,1% ukupne izloženosti riziku. U strukturi ukupne izloženosti riziku došlo je do promijene udjela pojedinih vrsta rizika, u smislu da se udio izloženosti za operativni i tržišni rizik smanjio, kao posljedica izmjene regulatornih odredbi koje se odnose na izračunavanje ponderiranog rizika za tržišni i operativni rizik²⁴. Za potrebe izračunavanja ponderiranog rizika, kapitalni zahtjevi za tržišni i operativni rizik se množe sa recipročnom vrijednosti stope regulatornog kapitala koja iznosi 8,33, dok su se po prethodno važećoj regulativi ovi zahtjevi množili sa 12,5. Niži kapitalni zahtjevi za tržišni i operativni rizik utjecali su na smanjenje ukupne izloženosti riziku i na povećanje vrijednosti pokazatelja kapitalizacije. Odredbe odluka koje se odnose na izmjenu obračunavanja kapitalnih zahtjeva za tržišni i operativni rizik banke iz FBiH su počele primjenjivati od kraja prošle godine, a banke iz RS od kraja drugog tromjesečja 2021. godine.

Sve banke u sustavu su adekvatno kapitalizirane na kraju 2021. godine, a adekvatnost kapitala banaka koje su poslovale blizu donje granice ili ispod regulatornog minimuma značajno je poboljšana nakon provedene dokapitalizacije u 2021. godini (grafikon 5.10)²⁵. Ipak u slučaju pojedinih manjih banaka relativno mala smanjenja regulatornog kapitala ugrozila bi ispunjavanje propisane razine adekvatnosti kapitala. S druge strane, na grafikonu se uočava da bi većina banaka pri nepromijenjenoj razini rizične aktive mogla podnijeti značajno smanjenje regulatornog kapitala prije nego što bi im se CAR spustio na donju granicu regulatornog minimuma.

Grafikon 5.10: Efekat smanjenja regulatornog kapitala na CAR, Q4 2021. godine

Izvor: FBA i ABRS, kalkulacija CBBiH

Vrijednosti pokazatelja kvalitete aktive na kraju 2021. poboljšane su u usporedbi s krajem prethodne godine, s tim da je u četvrtom tromjesečju zabilježen rast nekvalitetnih u ukupnim kreditima na sustavnoj razini, kao posljedica pogoršanja kvalitete kreditnog portfelja u segmentu pravnih osoba. I dok su zbog slabljenja koronavirusa ukinute privremene mjere regulatora koje banke primjenjuju za oporavak od negativnih ekonomskih posljedica pandemije u prvom polugodištu 2022. godine, u okolnostima novonastale krize izazvane ratom u Ukrajini došlo je do ponovnog rasta rizika koji bi se u narednom razdoblju mogli prelititi na bankarski sektor i dovesti do pogoršanja kvalitete kreditnog portfelja.

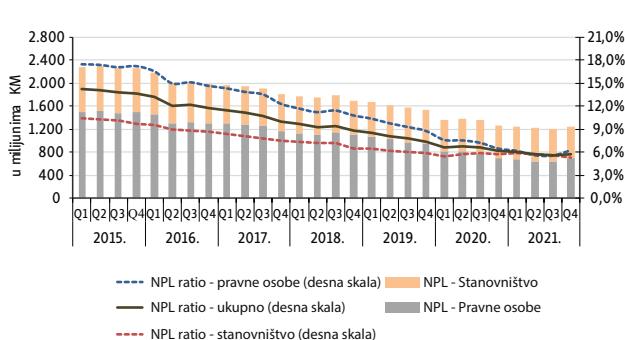
Udio nekvalitetne u ukupnoj aktivi na kraju 2021. godine iznosi 3,17%, što predstavlja sniženje od 28 b.b. u odnosu na kraj prethodne godine. Najveći dio nekvalitetne aktive čine nekvalitetni krediti koji na kraju 2021. godine iznose 1,25 milijardi KM i niži su za 18 milijuna KM ili 1,8% u odnosu na prethodnu godinu. Smanjenje nekvalitetnih kredita uz istovremeni rast ukupnih kredita rezultiralo je smanjenjem udjela nekvalitetnih u ukupnim kreditima, tako da je na kraju 2021. godine NPL ratio iznosio 5,78%. Banke su tijekom 2021. godine bilježile smanjenje nekvalitetnih kredita u najvećoj mjeri po osnovi računovodstvenog i trajnog otpisa aktive procijenjene kao gubitak i provedenih aktivnosti na naplati nekvalitetnih potraživanja. Mjere regulatora koje su bile na snazi tijekom cijele 2021. godine, zaštitile su banke od porasta kreditnog rizika, tako da je trend smanjenja nekvalitetnih u ukupnim kreditima očuvan tijekom prva tri tromjesečja tekuće godine. Većini poduzeća koja su bila obuhvaćena privremenim mjerama su istekli moratoriji, tako da je na kraju 2021. godine svega 382,1 milijun KM ili 1,8% kredita od ukupnog kreditnog portfelja bilo obuhvaćeno nekom od privremenih mjeru regulatora. U posljednjem tromjesečju zabilježeno je povećanje udjela nekvalitetnih u ukupnim kreditima, kao posljedica pogoršanja kreditnog portfelja u segmentu pravnih osoba, dok su se nekvalitetni krediti u sektoru stanovništva nastavili smanjivati (grafikon G3). Na kraju 2021. godine udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima u sektoru poduzeća iznosio je 6,24%, dok je u sektoru stanovništva ovaj pokazatelj iznosio 5,28%.

²³ Dokapitalizaciju su nakon dužeg razdoblja zastoja u radu Komisije za VP FBiH u 2021. godini izvršile i banke iz ovog entiteta. Detaljnije opisano u Poglavlju 6.

²⁴ Odluka o izmjenama i dopunama Odluke o izračunavanju kapitala banke ("Službene novine FBiH", broj: 37/20) i Odluka o izmjeni i dopuni Odluke o izračunavanju kapitala banaka ("Službeni glasnik RS, broj: 114/20").

²⁵ Na grafikonu je prikazano za koliko bi se trebao smanjiti regulatorni kapital za svaku pojedinačnu banku, uz ukupni ponderirani rizik sa kraja 2021. godine, da bi se stopa adekvatnosti kapitala spustila na regulatorni minimum od 12%.

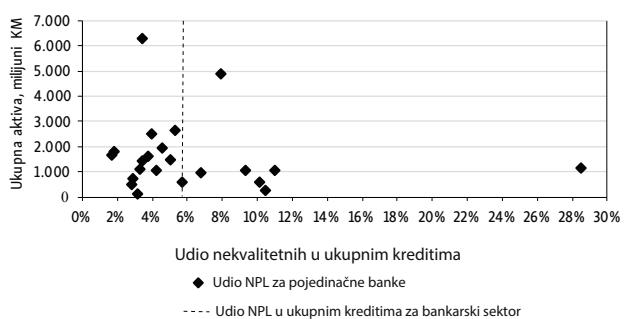
Grafikon 5.11: Kvaliteta kreditnog portfelja

Izvor: FBA i ABRS, kalkulacija CBBiH

Porast nekvalitetnih kredita u četvrtom tromjesečju 2022. koji je u najvećoj mjeri zabilježen kod poduzeća iz prerađivačke industrije nije neočekivan, naročito imajući u vidu da poslovanje većeg broja industrija i dalje opterećuju problemi u lancima opskrbe gotovih proizvoda i repromaterijala i pojačani inflatorni pritisci na dobavljačke cijene i transportne troškove. Unatoč poduzetim mjerama regulatora za ublažavanje negativnih posljedica pandemije i oporavku ekonomskog aktivnosti u 2021. godini, došlo je do otežanog servisiranja duga onih poduzeća koja nisu bila u mogućnosti rast troškova u potpunosti prebaciti na krajnje potrošače. U okolnostima novonastale krize, zbog strukturnih poremećaja na tržištu energetika i snažne inflacije realno je očekivati da se nastavi rast kreditnog rizika u sektoru poduzeća, čije je poslovanje već pod pritiskom prekinutih lanaca opskrbe. Slab oporavak kreditne aktivnosti i snižene prognoze ekonomskog rasta ukazuju da se vrhunac pogoršanja kvalitete kreditnog portfelja u sektoru nefinansijskih poduzeća može očekivati tek u narednom razdoblju. Nastavak inflatornih pritiska, mogao bi dovesti do rasta kreditnog rizika u sektoru stanovništva kod najranjivijih dužnika sa niskim raspoloživim dohotkom. Rastu kreditnog rizika mogao bi pridonijeti i očekivani rast kamatnih stopa i pogoršanje uvjeta financiranja koje će se nepovoljno odraziti na poslovanje poduzeća. Naročito će biti pogodžene banke koje već imaju nešto viši udio nekvalitetnih kredita u svojim portfeljima i slabije kapitalne pozicije (grafikon 5.12).

Grafikon 5.12: Udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima po bankama na kraju 2021. godine

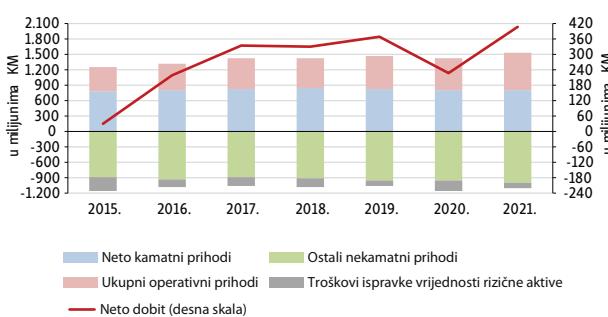
Izvor: FBA i ABRS, kalkulacija CBBiH

U 2021. godini nisu zabilježene veće promjene u pogledu izloženosti kamatnom riziku, ali je zbog očekivanog rasta kamatnih stopa moguć porast kamatno inducirano odnosno neizravnog kreditnog rizika u narednom razdoblju. U sektoru stanovništva udio kredita sa promjenjivom i kamatnom stopom fiksacije do godinu dana u ukupnim novoodobrenim kreditima stanovništva se smanjio za 3,5 postotnih bodova u odnosu na prethodnu godinu i iznosi 50,2%. S druge strane, u sektoru poduzeća udio kredita s promjenjivom i kamatnom stopom fiksacije do godinu dana se povećao za 1,7 postotnih bodova i iznos je 68%. Udio kredita s promjenjivom kamatnom stopom i razdobljem fiksacije do 1 godine oba sektora u ukupnim novoodobrenim kreditima tijekom 2021. godine smanjen je s razine od 61,7% na kraju 2020. na razinu od 57,7% na kraju 2021. godine. Zbog očekivanog rasta kamatnih stopa u narednom razdoblju, kod kredita s ugovorenom varijabilnom kamatnom stopom doći će do korekcije kamatnih stopa naviše. Ipak, realno je očekivati da će rast kamatnih stopa biti postupan, imajući u vidu da se procjenjuje da će financiranje iz postojećih izvora biti dostatno u narednom razdoblju. Porast visine duga za otplate, odnosno porast mjesecnog anuiteta otplate kredita, mogao bi dovesti do rasta kamatno inducirano kreditnog rizika, imajući u vidu da rast inflacije u značajnoj mjeri premašuje rast nominalnih plaća u BiH, zbog čega raspoloživi dohodak stanovništva ima kontinuirani trend smanjenja.

Bankarski sektor BiH je na kraju 2021. godine iskazao znatno veću neto dobit i ostvario viši povrat na prosječnu aktivu i prosječni kapital u usporedbi s istim razdobljem prethodne godine. Nakon značajnog pada neto dobiti u 2020. godini, profitabilnost bankarskog sektora se u potpunosti oporavila, pa je na kraju godine ostvarena dobit premašila prepandemijsku vrijednost. Bankarski sektor BiH je na kraju 2021. godine iskazao neto dobit u iznosu od 409 milijuna KM, što predstavlja porast od 181,9 milijuna KM ili 80,1% u odnosu na isto razdoblje prošle godine. Rast profitabilnosti banke su ostvarile po istom modelu kao i u razdoblju prije izbijanja pandemije. Zabilježen je znatan rast operativnih prihoda i istovremeno pad poslovnih i izravnih rashoda, uslijed smanjenja troškova ispravke vrijednosti rizične aktive, rezerviranja za potencijalne obvezne i ostalih vrijednosnih usklađivanja (grafikon 5.13). Pored ovakvih kretanja zabilježenih tijekom godine, u trećem i četvrtom tromjesečju ostvaren je blagi rast kamatnih prihoda, uz istovremeni pad kamatnih rashoda.

Najveći dio dobiti bankarskog sektora i dalje je skoncentriran u nekoliko velikih banaka. Tako su dvije najveće banke ostvarile 38,6% dobiti čitavog sektora, dok su četiri najprofitabilnije banke generirale 55,3% ukupne neto dobiti bankarskog sektora. Jedna banka je iskazala negativan finansijski rezultat na kraju 2021. godine.

Grafikon 5.13: Dobit bankarskog sektora

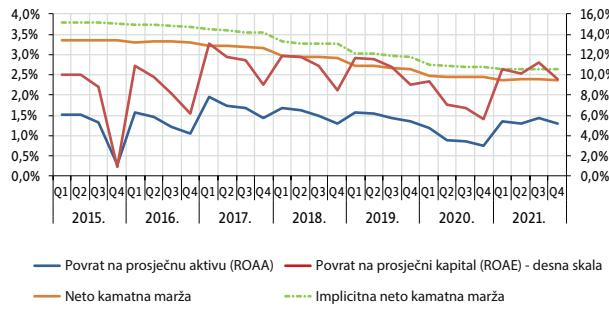
Izvor: FBA i ABRS, kalkulacija CBBiH

Osnovni izvori prihoda bankarskog sektora, kamatni prihodi, su pod utjecajem oporavaka kreditne aktivnosti počeli bilježiti rast od trećeg tromjesečja 2021. godine. Ukupni kamatni prihodi na kraju 2021. godine iznosili su 996,6 milijuna KM i u odnosu na isto razdoblje prošle godine veći su za 3,1 milijun KM ili 0,3%. Istovremeno, struktura depozita gdje dominiraju kratkoročni i a vista depoziti, koji gotovo i da ne nose kamatni prihod ili čak u pojedinim segmentima nose negativne naknade, u najvećoj mjeri je doprinijela smanjenju kamatnih rashoda na razini bankarskog sektora. Ukupni rashodi po kamatama i ostali slični rashodi u 2021. godini iznosili su 178,1 milijun KM i manji su za 10,9 milijuna KM ili 5,8% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. Pad kamatnih rashoda uz rast kamatnih prihoda je doveo do povećanja neto kamatnih prihoda koji su u promatranom razdoblju veći za 14 milijuna KM u odnosu na isto razdoblje prethodne godine.

U 2021. godini ponovo je ostvaren dinamičan rast ukupnih operativnih prihoda, nakon što su u prethodnoj godini zbog pada ekonomске aktivnosti ovi prihodi zabilježili pad. Ukupni operativni prihodi su na kraju godine iznosili 720,4 milijuna KM i u odnosu na isto razdoblje prošle godine povećani su za 89 milijuna KM ili 14,1%, po osnovi povećanja naknada za izvršene usluge kao i prihoda iz poslovanja sa devizama, što u značajnoj mjeri doprinosi održavanju visoke razine profitabilnosti u sustavu. Udio operativnih prihoda u ukupnom prihodu bankarskog sektora iznosi 42%.

Pokazatelji profitabilnosti ROAA i ROAE na kraju 2021. godine iznose 1,31% odnosno 9,61% respektivno i bilježe rast vrijednosti od 0,6 odnosno 4,0 postotna boda u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. Pod utjecajem znatno snažnijeg rasta neto dobiti u odnosu na rast prosječne aktive i kapitala ostvaren je porast pokazatelja profitabilnosti (grafikon 5.14)²⁶.

Grafikon 5.14: Pokazatelji profitabilnosti

Izvor: FBA i ABRS, kalkulacija CBBiH

U 2021. godini banke su ostvarile snažan rast likvidnih sredstava, te je nastavljen trend rasta vrijednosti pokazatelja likvidnosti bankarskog sektora. S druge strane, ročna struktura izvora sredstava je sve manje povoljna za dugoročno financiranje. Održavanje likvidnosti je osnovna obveza banke i pretpostavka za njenu održivost na finansijskom tržištu i jedan od ključnih preduvjeta za jačanje povjerenja u stabilnost i sigurnost bankarskog sektora. Visoke ocjene pokazatelja likvidnosti bankarskog sektora u BiH zabilježene su i tijekom 2021. godine, što je prije svega uzrokovan nastavkom trenda povećanja depozita na transakcijskim računima i depozita po viđenju (grafikon 5.15).

Grafikon 5.15: Pokazatelji likvidnosti

Izvor: FBA i ABRS, kalkulacija CBBiH

Na kraju 2021. godine likvidna sredstva su činila 30,7% aktive bankarskog sektora, dok je 51,3% kratkoročne pasive bilo pokriveno likvidnim sredstvima. Koeficijent pokrića likvidnosti (engl. Liquidity Coverage Ratio – LCR) na razini bankarskog sektora iznosi 216,9%. Na kraju 2021. godine sve banke ispunjavaju zahtjeve u pogledu LCR-a, a većina značajno iznad propisanog regulatornog minimuma²⁷. Koeficijent neto stabilnih izvora financiranja (NSFR) je na kraju 2021. godine iznosio 168,8% i sve banke u sustavu bilježe znatno više vrijednosti pokazatelja od minimalno propisane koja iznosi 100%. Kratkoročni likvidnosni šok u prvom tromjesečju 2022. godine, povezan s početkom rata u Ukrajini (vidjeti Tekstni okvir 3.) rezultirao je padom

²⁶ Implicitna neto kamatna marža predstavlja omjer neto kamatnih prihoda s prosječne kamatonosne aktive. Prosječna kamatonosna aktiva na kraju četvrtog tromjesečja izračunata je kao prosjek stanja kamatonosne aktive na kraju četvrtog tromjesečja prethodne godine i četvrtog tromjesečja tekuće godine.

²⁷ U skladu s Odlukom o upravljanju rizikom likvidnosti banka („Službene novine FBiH“, br. 39/21) i Odlukom o upravljanju rizikom likvidnosti („Službeni glasnik RS“, br. 62/21) minimalni koeficijent pokrića likvidnosti iznosi 100%.

koeficijenta LCR za 18 postotnih bodova na razinu od 198,8%. Unatoč visokoj likvidnosti bankarskog sektora, događaji iz prvog tromjesečja 2022. godine pokazali su ranjivost likvidnosne pozicije banaka u BiH, naročito ako se u obzir uzme da CBBiH u aranžmanu valutnog odbora nema na raspolaganju mogućnost pružanja likvidnosne potpore bankama (eng. Lender of last resort).

Tekstni okvir 6: Testovi na stres

Rezultati top-down testova na stres provedenih u bankarskom sektoru BiH na temelju podataka s kraja 2021. godine ukazuju na otpornost bankarskog sektora čak i na prepostavljene jake šokove u snažnijem ekstremnom scenariju, koji podrazumijevaju značajna pogoršanja u makroekonomskom okruženju u zemlji i inozemstvu. Otpornost bankarskog sektora na prepostavljene jake šokove temelji se na dobroj polaznoj osnovi u pogledu pokazatelja kapitalizacije, profitabilnosti i kvalitete aktive koji su na kraju 2021. godine zabilježili poboljšanje u odnosu na prethodne godine, tako da se i u vremenskom horizontu testiranja na stres od naredne tri godine kapitalizacija na razini sektora zadržala iznad regulatornog minimuma od 12%.

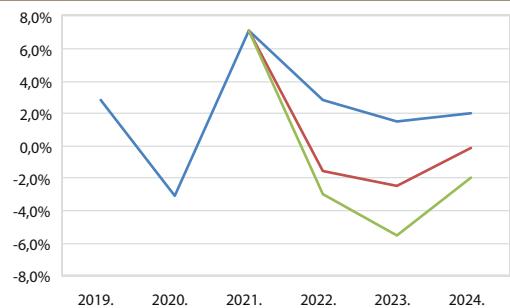
CBBiH na tromjesečnoj osnovi provodi top-down testove na stres solventnosti za bankarski sektor u zemlji, koji su jedan od glavnih alata za ocjenu njegove otpornosti na potencijalne šokove iz makroekonomskog okruženja i bankarskog sektora. Testiranjem na stres se procjenjuje sposobnost kako cjelokupnog bankarskog sektora tako i pojedinačnih banaka da podnesu potencijalne gubitke koji bi nastali u slučaju materijalizacije prepostavljenih šokova. Testovi na stres se baziraju na kreditnom riziku, kao dominantnom riziku u bankarskom sektoru BiH.

S ciljem procjene solventnosti bankarskog sektora, u testovima na stres provedenim na bazi podataka s kraja 2021. godine razmatrana su tri makroekonomска scenarija: osnovni i dva ekstremna scenarija. Svaki scenario obuhvata projekcije velikog broja makroekonomskih i finansijskih varijabli za razdoblje 2022. - 2024. godina. Scenariji i prepostavke za testiranje na stres koje se provodi na bazi podataka s kraja 2021. godine postavljeni su u svjetlu najnovijih geopolitičkih zbivanja u svijetu, kao i njihovih implikacija po globalnu ekonomiju i ekonomiju u BiH i očekivanih implikacija po bh. bankarski sektor.

Osnovni scenario testova na stres solventnosti je zasnovan na službenim projekcijama ključnih makroekonomskih varijabli koje je CBBiH proizvela u okviru proljetnog kruga srednjoročnih projekcija za razdoblje od 2022. do 2024. godine, dok su prepostavke za ekstremne scenarije proizvod makroekonomskog modela za ekstremne scenarije u testovima na stres i nastale su na bazi hipotetički postavljenog narativa o najznačajnijim domaćim i globalnim rizicima i intenzitetu šokova. Dva ekstremna scenarija se prvenstveno razlikuju po intenzitetu šoka, kao i vremenskom razdoblju potrebnom za oporavak ekonomske aktivnosti, a jači ekstremni scenario uključuje i šok prouzrokovani novim valom pandemije koronavirusa.

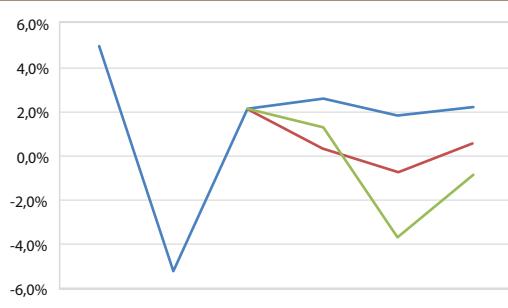
Kvantifikacija scenarija obuhvata projekcije makroekonomskih i finansijskih varijabli – kao što su realni BDP, inflacija, kreditni rast, kamatne stope na kredite stanovništvu i poduzećima i cijene nekretnina. U okvir za testiranje na stres uključen je i efekat rizika međubankarske zaraze, koji se bazira na mrežnoj analizi preljevanja sustavnih rizika u bankarskom sektoru BiH. Efekti ovog rizika ocjenjuju se na kraju treće godine testa na stres, a s obzirom da međubankarske izloženosti nisu značajne, ovi efekti su izrazito slabi i gotovo da ne bi imali utjecaj na stopu adekvatnosti kapitala na razini bankarskog sektora. Grafikoni od TO 6.1 do TO 6.7 prikazuju osnovne projekcije i prepostavke korištene u scenarijima testova na stres.

Grafikon TO 6.1: Realni rast BDP-a

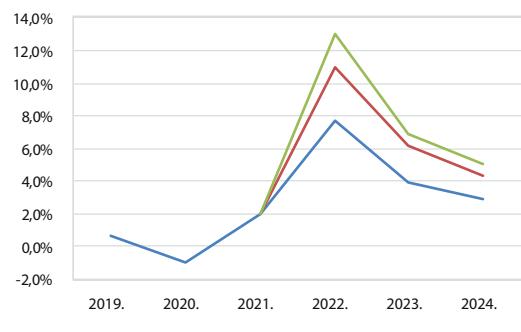
Izvor: CBBiH

Grafikon TO 6.5: Kreditni rast, poduzeća

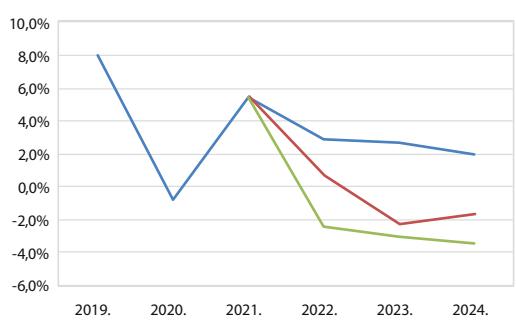
Izvor: CBBiH

Grafikon TO 6.2: Stopa inflacije

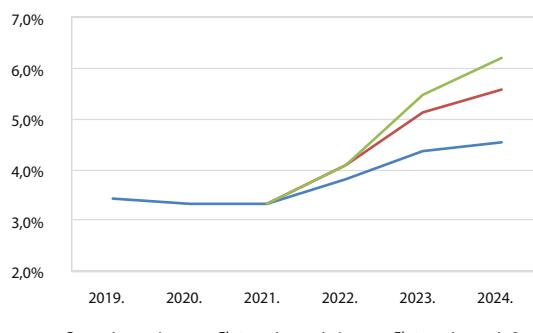
Izvor: CBBiH

Grafikon TO 6.6: Kreditni rast, stanovništvo

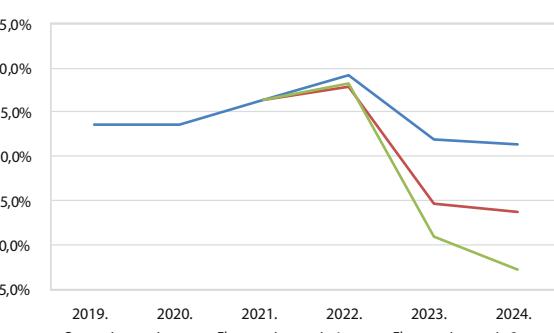
Izvor: CBBiH

Grafikon TO 6.3: Kamatne stope na kredite poduzećima

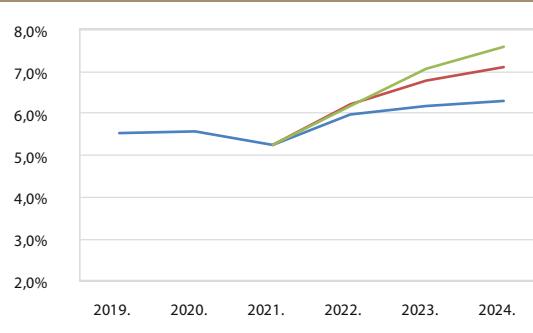
Izvor: CBBiH

Grafikon TO 6.7: Rast cijena nekretnina

Izvor: CBBiH

Grafikon TO 6.4: Kamatne stope na kredite stanovništvu

Izvor: CBBiH

Prema projekcijama makroekonomskih varijabli za razdoblje od 2022. do 2024. godine očekuje se usporena ekonomska aktivnost i nastavak inflatornih pritisaka, kao posljedica ratnih događanja u Ukrajini koja su dovela do negativnih trendova na svjetskim tržištima energenata, hrane i proizvodnih materijala i dodatno produbila probleme u globalnim lancima distribucije. Vodeće svjetske središnje banke već provode ili najavljaju znatno restriktivniju monetarnu politiku, koja uključuje i rast referentnih kamatnih stopa, pa se u narednom razdoblju očekuje i postupni porast aktivnih kamatnih stopa u bankarskom sektoru u BiH. Prognoze za kreditni rast kako u sektoru poduzeća tako i u sektoru stanovništva i dalje ne ukazuju na značajniju kreditnu aktivnost u vremenskom horizontu od naredne tri godine, dok se i pored usporene ekonomske aktivnosti u zemlji ne očekuje pad potražnje za nekretninama stambene namjene, kao i

pad cijena nekretnina, već se nasuprot tome može očekivati nastavak trenda rasta cijena, posebno u 2022. godini. Iako je pretpostavljeni šok u ekstremnom scenariju 1 znatno blaži od šoka u ekstremnom scenariju 2, i ovaj scenario pretpostavlja znatnu kontrakciju ekonomskog aktivnosti, a tek je za treću godinu pretpostavljeno zaustavljanje negativnih trendova iz prve dvije godine testa na stres. Hipotetički šok u ekstremnom scenariju 2 koji je modeliran u obliku snažnih recesijskih kretanja tijekom cijelog razdoblja testiranja na stres, postavljen je u težnji da se testiraju krajnje granice otpornosti bankarskog sektora i pojedinačnih banaka u slučaju da se tako negativne pretpostavke materijaliziraju, a za što je vjerojatno zanemarivo mala.

U oba ekstremna scenario se pretpostavlja da će kriza izazvana ratom u Ukrajini potrajati tijekom cijelog razdoblja testiranja na stres, s tim da u ekstremnom scenariju 2 ovaj šok neće biti ublažen do kraja 2024. godine. Dodatno, u ekstremnom scenariju 2 se pretpostavlja i ponovno pogoršanje situacije sa pandemijom COVID-19. Poremećaji u globalnim lancima nabave uslijed ratnih događanja u Ukrajini će izvršiti dodatni pritisak na rast cijena u odnosu na osnovni scenario. Pretpostavlja se da će inflatori pritisci trajati u cijelom razdoblju testiranja na stres, s tim da će stopa inflacije biti najveća u prvom razdoblju testiranja na stres (2022.). Pretpostavljen porast premije rizika zemlje u makroekonomskom modelu od 150 baznih bodova u Ekstremnom scenariju 1, odnosno 250 baznih bodova u Ekstremnom scenariju 2, zajedno s porastom referentne kamatne stope ECB-a, doveo bi do postupnog porasta domaćih kamatnih stopa na kredite stanovništву i poduzećima u odnosu na osnovni scenario, koji bi bio najizraženiji u drugoj godini testiranja na stres. Kreditna aktivnost u prvoj godini testiranja na stres stagnira, dok se u narednom razdoblju bilježi smanjenje kreditne aktivnosti. Kao posljedica pada domaće ekonomskog aktivnosti, pretpostavlja se i pad potražnje za nekretninama i posljedično pad cijena nekretnina u vremenskom horizontu od tri godine, no ovaj efekat je odgođeni i cijene nekretnina bilježe pad tek od druge godine testiranja na stres. S jedne strane se na cijene nekretnina odražava porast cijena građevinskog materijala koji utječe na rast cijena nekretnina, a s druge strane, pretpostavlja se da će uslijed zabrinutosti zbog rastuće inflacije u narednom razdoblju, kao i niskih pasivnih kamatnih stopa, u prvom razdoblju testiranja na stres još uvijek postojati značajna potražnja za nekretninama.

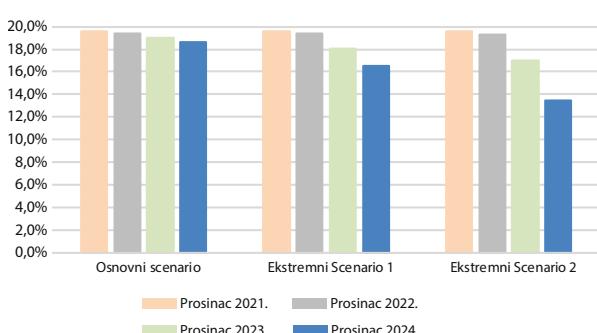
Utjecaj testova na stres na stopu adekvatnosti kapitala kvantificiran je na temelju početnog stanja na dan 31.12.2021. Prema projekcijama iz osnovnog scenario, u vremenskom horizontu od tri godine sve banke u bankarskom sektoru zadržavaju zadovoljavajuću razinu kapitala i pored pretpostavljenog blagog pogoršanja kvalitete kreditnog portfelja i niže profitabilnosti. Stopa adekvatnosti kapitala na razini bankarskog sektora bi se prema postavljenim pretpostavkama smanjila za svega 95 baznih bodova u razdoblju od tri godine.

U slučaju materijalizacije šokova pretpostavljenih u ekstremnim scenarioima, bankarski sektor bi, prvenstveno zahvaljujući postojećoj dobroj kapitalnoj osnovi, bio sposoban da apsorbira pretpostavljene šokove, a niti jedna banka nije iskazala dokapitalizacijske potrebe nakon prve godine testiranja na

stres. Promatrajući po pojedinačnim bankama, u Ekstremnom scenariju 1 nakon druge godine testiranja na stres dvije manje banke ne bi zadržale stopu adekvatnosti kapitala u propisanim regulatornim okvirima, dok bi u trećoj godini, još dvije manje banke imale stopu adekvatnosti kapitala ispod regulatornog minimuma od 12%. Udio aktive ove četiri banke u ukupnoj aktivi bankarskog sektora na kraju 2021. godine iznosio je 6,8%. Ukupne dokapitalizacijske potrebe na razini sektora nakon treće godine testiranja na stres u Ekstremnom scenariju 1, pod pretpostavkom da banke neće imati mogućnost dokapitalizacije u ovom vremenskom razdoblju, bi iznosile 68 milijuna KM, a stopa adekvatnosti kapitala na agregiranoj razini bi se u ovom vremenskom horizontu smanjila sa početnih 19,6% na 16,5%.

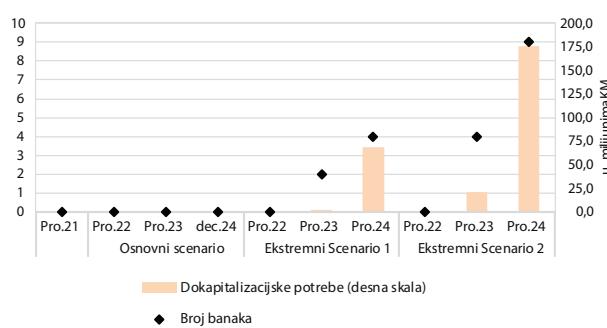
Pod pretpostavkom materijalizacije izuzetno jakih šokova iz Ekstremnog scenarioja 2, stopa adekvatnosti kapitala bankarskog sektora bi se tijekom prve godine testiranja na stres smanjila za svega 31 bazni bod, no uslijed akumuliranja gubitaka u vremenskom horizontu od tri godine, na kraju treće godine testa na stres ovaj pokazatelj bi se dodatno smanjio i iznosio bi 13,4% (grafikon TO 6.8). Tek nakon druge godine ekstremno jakih šokova pojavile bi se banke sa nedostajućim kapitalom, a riječ je o četiri banke koje u trogodišnjem vremenskom razdoblju u Ekstremnom scenarioju 1 iskazuju osjetljivost na postavljene šokove. Do kraja 2024. godine još pet banaka bi imalo potrebe za dodatnim kapitalom, a ukupne dokapitalizacijske potrebe na razini bankarskog sektora nakon treće godine testiranja na stres bi iznosile 175,2 milijuna KM, što predstavlja 0,5% bruto domaćeg proizvoda iz 2021. godine (grafikon TO 6.9). I pored ovako snažnih šokova koji su pretpostavljeni u testovima na stres, može se zaključiti da bi bankarski sustav u cjelini zadržao stabilnost.

Grafikon TO 6.8: Stopa adekvatnosti kapitala bankarskog sektora

Izvor: CBBiH

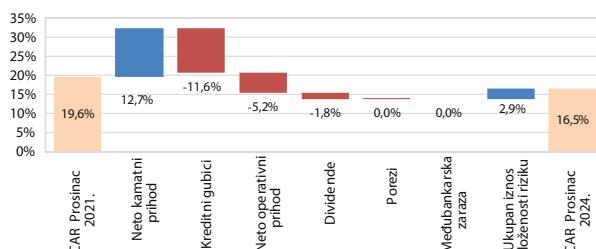
Grafikon TO 6.9: Broj banaka sa nedostajućim kapitalom i dokapitalizacijske potrebe

Izvor: CBBiH

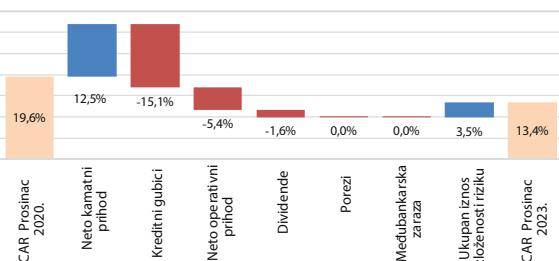
Na grafikonima TO 6.10 i TO 6.11 prikazan je doprinos pojedinačnih pozicija bilance stanja i uspjeha na promjenu stope adekvatnosti kapitala na sustavnoj razini, kumulativno, u ekstremnim scenarijima, u razdoblju od kraja 2021. do kraja 2024. godine. Kreditni rizik se i u testovima na stres izdvaja kao najznačajniji rizik u bh. bankarskom sektoru. Gubici po osnovi kreditnog rizika proizlaze iz rezerviranja za finansijske stavke aktive, prvenstveno kreditnog portfelja sektora poduzeća i stanovništva, i daju najznačajniji negativan doprinos stopi adekvatnosti kapitala u uvjetima stresa. U Ekstremnom scenaru 1 rezerviranja za kreditne gubitke utječu na smanjenje stope adekvatnosti kapitala na kraju 2024. godine za 11,6 postotnih bodova, dok u Ekstremnom scenaru 2 imaju utjecaj na smanjenje CAR-a za 15,1 postotni bod. Stopa adekvatnosti kapitala je također pod značajnim utjecajem kumulativnih promjena neto kamatnih prihoda i neto operativnih prihoda u ekstremnim scenarijima u odnosu na kraj 2021. godine. Utjecaj međubankarske zaraze u sustavu na kapitalizaciju banaka za sadaje zanemariv. S obzirom da je u testu na stres postavljena i pretpostavka isplate dividendi u sva tri razdoblja testiranja na stres i u sva tri scenarija, kreditne institucije koje ostvaruju dobit i ispunjavaju regulatorne uvjete isplaćuju dividendu, što također utječe na smanjenje stope adekvatnosti kapitala u sustavu. Promjene razine ukupnog iznosa izloženosti riziku, uslijed pretpostavki o dinamičkoj bilanci stanja u trogodišnjem razdoblju sva tri scenarija, imaju blagi pozitivan utjecaj na stopu adekvatnosti kapitala.

Grafikon TO 6.10. Utjecaj pojedinačnih pozicija na stopu adekvatnosti kapitala, Ekstremni scenario 1

Izvor: CBBiH

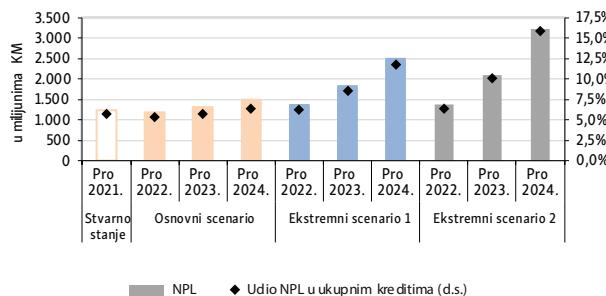
Grafikon TO 6.11. Utjecaj pojedinačnih pozicija na stopu adekvatnosti kapitala, Ekstremni scenario 2

Izvor: CBBiH

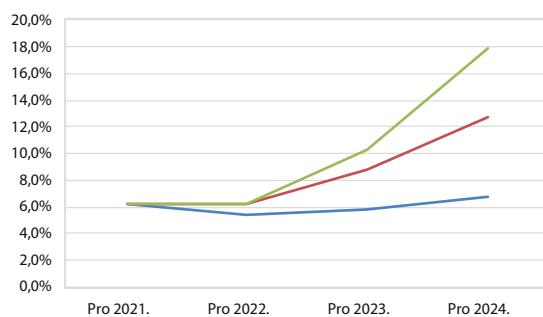
Pod pretpostavkama iz osnovnog scenarija kvalitet kreditnog portfelja bi odruge godine testa na stres počeo da se pogoršava, da bi do kraja vremenskog horizonta za koji se provodi testiranje udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima mogao porasti do razine od 6,5%. U oba stresna scenarija je pretpostavljeno značajnije povećanje nekvalitetnih kredita koje traje tijekom cijelog razdoblja testiranja na stres. Na rast nekvalitetnih potraživanja u oba ekstremna scenarija utječe snažan rast inflacije, kontrakcija ekonomske aktivnosti i rast kamatnih stopa. Projicirani rast nekvalitetnih potraživanja evidentan je kako u sektoru poduzeća tako i u sektoru stanovništva, s tim što je sektor poduzeća osjetljiviji na utjecaj pretpostavljenih šokova. Sobzirom da je pandemija koronavirusa imala snažniji utjecaj na poduzeća koja posluju u djelatnostima čije je poslovanje bilo ugroženo izbijanjem pandemije, pretpostavka je da bi priljev novih nenaplativih potraživanja mogao biti najizraženiji u sektoru poduzeća čiji su pokazatelji profitabilnosti već narušeni. Na grafikonima od TO 6.12 do TO 6.14 prikazana je kvaliteta kreditnog portfelja po godinama i scenarijima.

Grafikon TO 6.12: Nekvalitetni krediti i udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima

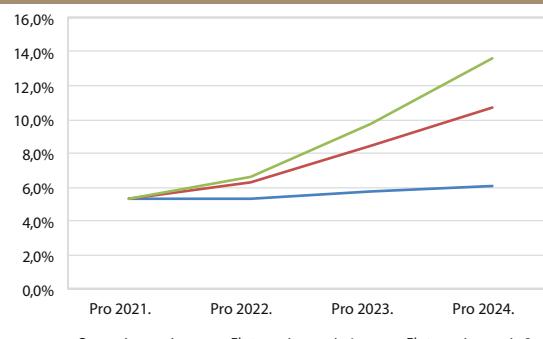
Izvor: CBBiH

Grafikon TO 6.13: Udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima poduzećima

Izvor: CBBiH

Grafikon TO 6.14: Udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima stanovništvu

Izvor: CBBiH

5.2. Nebankarski finansijski sektor

Sektor nebankarskih finansijskih institucija i dalje je slabo razvijen segment finansijskog tržišta, s veoma skromnim udjelom u ukupnoj aktivi finansijskih posrednika (tablica 5.1). Oporavak od koronakrize imao je blage pozitivne efekte na poslovanje svih finansijskih posrednika. U mikrokreditnom ilizing sektoru zabilježen je blagi rast bilančne sume i pokazatelja profitabilnosti, a zadovoljavajuća kvaliteta kreditnog portfelja oba sektora je očuvana zahvaljujući mjerama regulatora za oporavak od negativnih posljedica pandemije koje su bile na snazi tijekom 2021. godine. Najveći i najznačajniji segment nebankarskog finansijskoga sektora, društva za osiguranje i reosiguranje, zabilježila su oporavak poslovanja koji se ogleda u rastu obračunatih premija u obje kategorije osiguranja, životnog i neživotnog.

Poslovanje mikrokreditnog sektora u 2021. godini karakterizira: rast aktive, rast bruto kreditnih plasmana, rast kapitala, smanjenje vrijednosti kredita u kašnjenju te rast profitabilnosti. Na kraju 2021. godine u BiH je poslovalo 26 mikrokreditnih organizacija (MKO), od čega 14 mikrokreditnih društava (MKD) i 12 mikrokreditnih fondacija (MKF). Ukupna aktiva mikrokreditnog sektora na kraju 2021. godine veća je za 7,8% u odnosu na 2020. godinu, dok su krediti zabilježili rast od 8,2% (tablica 5.2). Od ukupnog iznosa mikrokredita, 97,4% je plasirano fizičkim osobama, pri čemu je i dalje primarno financiranje sektora poljoprivrede (27,6%), zatim stambenih potreba (17,4%) te sektora uslužnih djelatnosti (11,1%).

Tablica 5.2: Pojednostavljena bilanca stanja mikrokreditnih organizacija

u milijunima KM

	Aktiva		Pasiva	
	2020.	2021.	2020.	2021.
Novčana sredstva i plasmani drugim bankama	86,4	92,8		
Krediti	889,6	962,6	Obveze po uzetim kreditima	571,77
Rezerve za kreditne gubitke	-15,7	-13,9	Ostale obveze	55,03
Ostala aktiva	117,8	-120,7	Kapital	451,21
UKUPNO	1.078,0	1.162,3	UKUPNO	1.078,0
				1.162,3

Izvor: FBA i ABRS, kalkulacija CBBiH

Poboljšane makroekonomске prilike pozitivno su se odrazile na kvalitetu kreditnog portfelja mikrokreditnog sektora, a pored toga zadovoljavajuća kvaliteta kreditnog portfelja u mikrokreditnom sektoru je očuvana zahvaljujući mjerama regulatora za ublažavanje negativnih ekonomskih posljedica pandemije koje su bile na snazi tijekom cijele 2021. godine. Na kraju 2021. godine, krediti koji u otplati kasne duže od jednog dana imaju udio od 3,1% u ukupnom kreditnom portfelju, te je smanjen njihov udio u odnosu na prethodnu godinu. Također, smanjen je udio kredita koji kasne u otplati duže od 30 dana i na razini sektora iznosi 1,42%. Rezerve za pokriće kreditnih gubitaka na razini sektora iznosile su 13,9 milijuna KM. Na kraju 2021. godine aktivan broj izloženosti obuhvaćen nekom od posebnih mjera propisanih odlukama o privremenim mjerama koje lizing društva i mikrokreditne organizacije primjenjuju za oporavak od negativnih ekonomskih posljedica uzrokovanih virusnim oboljenjem "COVID-19" iznosio je 7.617 partija, odnosno 51,3 milijuna KM, što predstavlja 4% ukupnog kreditnog portfelja²⁸.

U strukturi pasive, obveze po uzetim kreditima predstavljaju osnovni izvor sredstava MKO i bilježe rast od 5,9% u odnosu na prethodnu godinu. Od ukupnih obveza po uzetim kreditima, 94% su obveze po dugoročnim kreditima. Nakon što je u prethodnoj godini značajno poboljšana ročna struktura izvora sredstava kada je većina kratkoročnih obveza po uzetim kreditima mikrokreditnih organizacija iz FBiH zamijenjena s dugoročnim kreditima, rast dugoročnih obveza je nastavljen i u 2021. godini. Ukupni kapital sektora na kraju 2021. godine iznosi 487,2 milijuna KM i bilježi povećanje od 8% u odnosu na prethodnu godinu. U strukturi kapitala MKO sektora, kapital mikrokreditnih fondacija čini 58,1%, dok se na kapital mikrokreditnih društava odnosi 41,9% ukupnog kapitala sektora. U 2021. godini kapital mikrokreditnih fondacija i društava rastao je po stopama od 7,9% i 8% respektivno. Osnovni izvor kapitala MKF predstavlja višak prihoda nad rashodima, koji je na kraju

godine iznosio 229,2 milijuna KM odnosno 80,9% ukupnog kapitala fondacija. Slično, kao i u slučaju MKF dominantan utjecaj na rast kapitala mikrokreditnih društava imao je rast ostvarene dobiti tijekom godine, tako da na kraju 2021. neraspoređena dobit čini 49% ukupnog kapitala MKD, nakon čega slijedi osnovni kapital koju sujeluje sa 43,7% u strukturi kapitala mikrokreditnih društava.

Mikrokreditni sektor je na kraju 2021. godine ostvario pozitivan finansijski rezultat u visini od 32,7 milijuna KM i zabilježio rast profitabilnosti od 38,2% u odnosu na 2020. godinu. Oporavak profitabilnosti MKO sektora u najvećoj mjeri rezultat je rasta ukupno ostvarenih prihoda uz istovremeno niže troškove regulatornih rezervi za kreditne gubitke, koji su pozitivno utjecali na rast profitabilnosti. Ukupni prihodi iznosili su 193,7 milijuna KM, te su u usporedbi sa prethodnom godinom viši za 9,3%. Kamatni prihodi i dalje su dominantan izvor prihoda sektora, pa je zahvaljujući oporavku ekonomske aktivnosti, ali i rastu kamatnih stopa koji je nastavljen i u 2021. godini ostvaren rast prihoda po osnovi kamata i naknada za 8,9% u 2021. godini. Prosječna ponderirana efektivna kamatna stopa na ukupne mikrokredite u FBiH u 2021. godini je iznosila 24%, a u RS-u 34,4%. Naročito su visoke efektivne kamatne stope na kratkoročne kredite, koje su u 2021. godini zabilježile snažan rast u RS, pod utjecajem značajnog povećanja EKS kod jednog mikrokreditnog društva i to na najniži iznos kredita (do 400 KM). Ukupni rashodi mikrokreditnog sektora iznosili su 158,5 milijuna KM i zabilježili su povećanje od 4,5% u odnosu na prethodnu godinu. Porast ukupnih rashoda bio je pod utjecajem rasta svih osnovnih stavki rashoda izuzev troškova rezerviranja za kreditne gubitke, pri čemu je najsnažniji utjecaj imao rast operativnih rashoda u iznosu od 7,7 milijuna KM.

²⁸ Ukupan broj partija i iznos izloženosti koje su obuhvaćene privremenim mjerama regulatora odnosi se na izloženosti kod MKO i lizing društava.

U 2021. godini došlo je do blagog oporavaka poslovanja lizing sektora koji se ogleda u rastu bilančne sume i ostvarene dobiti, s tim da je obujam poslovanja i zastupljenost ovog sektora u aktivi finansijskih posrednika i dalje vrlo skroman. Na kraju 2021. godine dozvolu za rad imala su četiri lizing društava. Ukupna aktiva lizing sektora iznosila je 373,7 milijuna KM i zabilježila je rast od 8,7% u odnosu na prethodnu godinu. Na finansijski lizing odnosi se 84,5% vrijednosti ugovora o lizingu, a na poslove operativnog lizinga preostalih 15,5%. Vrijednost novozaključenih ugovora finansijskog i operativnog lizinga u 2021. iznosila je 214,4 milijuna KM, što je za 30% više u odnosu na prethodnu godinu. Sektor lizinga je na kraju 2021. godine ostvario pozitivan finansijski rezultat u iznosu od 4,8 milijuna KM. Rast profitabilnosti u 2021. godini sektor lizinga je ostvario kao rezultat blagog rasta ukupnih prihoda uz nešto niži rast ukupnih rashoda. Porastu profitabilnosti najviše je doprinio rast kamatnih prihoda (12,5%) i niži troškovi rezervi za gubitke (8,7%) u odnosu na prethodnu godinu. Sektor lizinga je generalno veoma slabo razvijen, a osnovne aktivnosti ovog sektora predstavljaju određeni vid supstitucije klasičnih bankarskih kredita, u najvećoj mjeri pravnim osobama, s obzirom na to da je financiranje putem lizinga za stanovništvo nepopoljnije u odnosu na kreditne plasmane banaka zbog obveze plaćanja PDV-a na kamatu.

Na tržištu osiguranja je došlo do porasta aktivnosti u odnosu na prethodnu godinu. Na kraju 2021. godine u BiH je poslovalo 25 društava za osiguranje i jedno društvo za reosiguranje, kao i u 2020. godini. Trend rasta premije osiguranja iz prethodnih godina (sa izuzetkom 2020. godine) je nastavljen, a ukupna obračunata premija iznosila je 818,4 milijuna KM, te je u odnosu na isto razdoblje prošle godine zabilježila porast od 8,3%. Iako je zabilježen porast premije, uslijed jačanja ekonomske aktivnosti u zemlji, došlo je i do porasta BDP-a, tako da je udio premije u ukupnom BDP-u ostao na približno istoj razini kao i prethodne godine (2% BDP-a). Od ukupne obračunate premije, na neživotna osiguranja se odnosi 78,6%, odnosno 643,6 milijuna KM.

Slaba zastupljenost dobrovoljnih vrsta osiguranja i dalje predstavlja ključnu slabost i limitirajući čimbenik razvoja tržišta osiguranja u BiH. Najznačajniji udio u ukupnoj premiji osiguranja i dalje ima osiguranje od automobilske odgovornosti (60,6%). Rast se bilježi u gotovo svim kategorijama neživotnog osiguranja, izuzev nekoliko kategorija. Obračunata premija na životna osiguranja je iznosila 174,8 milijuna KM i zabilježila je porast od 11,8% u odnosu na prethodnu godinu. Ukupne bruto isplaćene štete iznose 346,9 milijuna KM i čine 42,4% ukupne obračunate premije.

Prema podacima CBBiH, osiguravajuća društva značajan dio imovine drže u visokolikvidnim i niskorizičnim vidovima imovine. Na računima komercijalnih banaka, osiguravajuća društva su držala 31,2% ukupne aktive u različitim formama depozita. Investicije u vrijednosne papire iznosile su 23,7%

ukupne aktive, pri čemu se 73,4% investicija u vrijednosne papire odnosi na vladine vrijednosne papire.

U 2021. godini dozvolu za rad je imalo 32 investicijska fonda, od čega 16 u FBiH i 16 u RS. Od ukupno 32 investicijskih fondova, 19 su otvoreni investicijski fondovi, dok je 11 fondova zatvoreni investicijski fondovi. Ukupna vrijednost neto imovine investicijskih fondova na kraju 2021. godine iznosila je 974,1 milijun KM i veća je za 135,3 milijuna KM ili 16,7% u odnosu na kraj prethodne godine.

Ukupan promet na bh. burzama u 2021. godini je značajno smanjen, s obzirom da su se vlade kao glavni pokretači aktivnosti na primarnom tržištu dužničkih instrumenata u znatno manjoj mjeri zaduživale na bh. burzama. Ukupan promet iznosio je 698,9 milijuna KM i u odnosu na isto razdoblje prošle godine manji je za 576,2 milijuna KM ili 45,2%. Pad prometa zabilježen je na obje domaće burze, a smanjenje je bilo veće na BLSE nego na SASE. Od ukupnog prometa na Sarajevskoj burzi (SASE) ostvareno je 321 milijun KM, odnosno 45,9%, a na Banjalučkoj burzi (BLSE) 377,8 milijuna KM ili 54,1%. Ukupna tržišna kapitalizacija u BiH na kraju 2021. godine iznosi 9.682,8 milijuna KM i nešto je veća u odnosu na prethodnu godinu (4%). Povećanje tržišne kapitalizacije na SASE iznosilo je 235,5 milijuna KM (4,4%), dok je povećanje tržišne kapitalizacije na BLSE iznosilo 135,5 milijuna KM (3,4%) u odnosu na kraj 2020. godine.

Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

FINANCIJSKA INFRASTRUKTURA

6. FINANCIJSKA INFRASTRUKTURA

6.1. Platni sustavi

Centralna banka BiH je u 2021. godini uspješno izvršavala svoju zakonsku obvezu održavanja odgovarajućih platnih sustava. Platni promet se odvijao neometano kroz sustave žirokliringa i bruto poravnanja u realnom vremenu (RTGS). Održavani su Središnji registar kredita (SRK) i Jedinstveni registar računa poslovnih subjekata (JRRPS), a realizacija transakcija putem međunarodnog kliringa plaćanja s inozemstvom se odvijala nesmetano. Tijekom godina, platni sustavi se kontinuirano dograđuju radi ispunjavanja svih neophodnih tehnoloških i sigurnosnih standarda, a najveći iskorak je napravljen u 2019. godini kada je žirokliring sustav usklađen s načinom rada u Europskoj uniji (EU) te je na taj način stvorena prepostavka za bržu integraciju platnih sustava CBBiH u EU tokove.

Tijekom 2021. godine zabilježen je rast broja transakcija i ukupne vrijednosti svih transakcija kroz platne sustave žirokliringa i RTGS-a. Nakon prošlogodišnjeg smanjenja ukupne vrijednosti međubankarskih transakcija u platnom prometu, u 2021. godini registrirano je njihovo povećanje za 16,4%, kao rezultat povećanja ekonomске aktivnosti u zemlji. Ukupan broj transakcija je veći za 9,6% u odnosu prethodnu godinu. Prvi deset banaka u BiH po obujmu transakcija je u 2021. godini sudjelovalo u ukupnom broju RTGS i žirokliring međubankarskih transakcija sa 73,50%, što je neznatno povećanje u odnosu na 2020. godinu. S druge strane smanjen je udio prvih deset banaka u ukupnoj vrijednosti transakcija sa 76,24% u 2020. godini na 75,20% u 2021. godini.

Tablica 6.1: Transakcije u međubankarskom platnom prometu

Godina	Ukupan broj transakcija, u milijunima	Ukupan promet, milijuni KM	Prosječni dnevni promet, milijuni KM	BDP/prosječan dnevni promet
2005.	22,9	36.195	140,3	122
2006.	24,9	47.728	185,0	104
2007.	28,4	60.193	234,2	93
2008.	29,6	70.345	272,7	91
2009.	29,0	64.458	251,8	95
2010.	31,8	67.779	263,7	94
2011.	32,5	76.653	298,3	87
2012.	33,8	81.533	318,5	81
2013.	35,8	76.605	298,1	88
2014.	37,9	87.859	341,9	79
2015.	39,1	85.106	326,1	87
2016.	40,0	88.380	338,6	86
2017.	41,1	96.243	370,2	85
2018.	42,3	102.670	393,4	83
2019.	43,6	123.046	471,4	74
2020.	43,8	105.132	398,2	85
2021.	48,0	122.403	470,8	79

Izvor: CBBiH, BHAS, kalkulacija CBBiH

Povećanje vrijednosti ukupnih transakcija u platnom prometu u 2021. godini i brža cirkulacija novca dovela je do smanjenja broja dana koji su potrebni da bi se izvršile transakcije u vrijednosti godišnjeg nominalnog BDP (tablica 6.1). Broj unutarbankarskih transakcija povećan je za 4,5%, a međubankarskih povećan za 9,8% u odnosu na isto razdoblje prošle godine.

Unutarbankarske transakcije su i dalje dominantne u odnosu na ukupan broj transakcija i sudjeluju sa 54% (56,3 milijuna transakcija). Vrijednost unutarbankarskih transakcija u 2021. godini je iznosila 100,4 milijarde KM ili 47%, od ukupne vrijednosti transakcija.

Tablica 6.2. Koncentracija transakcija u međubankarskom platnom prometu (HHI)

Razdoblje	10 banaka sa najvećim učešćem	
	Broj transakcija	Vrijednost transakcija
Prosinac 2008.	1.271	1.381
Prosinac 2009.	1.233	1.413
Prosinac 2010.	1.256	1.346
Prosinac 2011.	1.230	1.287
Prosinac 2012.	1.278	1.295
Prosinac 2013.	1.337	1.378
Prosinac 2014.	1.350	1.310
Prosinac 2015.	1.314	1.305
Prosinac 2016.	1.307	1.322
Prosinac 2017.	1.320	1.349
Prosinac 2018.	1.344	1.335
Prosinac 2019.	1.397	1.471
Prosinac 2020.	1.352	1.249
Prosinac 2021.	1.373	1.264

Izvor: CBBiH, kalkulacija CBBiH

U tablici 6.2. prikazane su vrijednosti Herfindahl-Hirschmanovog indeksa (HHI)²⁹ koji ilustrira koncentraciju ukupnog broja i vrijednosti međubankarskih transakcija u platnom prometu za 10 banaka s najvećim udjelom u oba platna sustava (žirokliring i RTGS). Iako se većina međubankarskog platnog prometa odvija između manjeg broja velikih banaka, vrijednosti HHI indeksa ukazuju na umjerenu koncentraciju međubankarskih platnih transakcija i nepostojanje sustavnih rizika u platnim sustavima.

U 2021. godini, zabilježeno je povećanje vrijednosti HHI indeksa koji mjeri koncentraciju broja i vrijednosti transakcija

kod deset banaka s najvećim udjelom, što ukazuje da je došlo do blagog povećanja koncentracije transakcija kod velikih banaka.

CBBiH je u 2021. godini nastavila održavati SRK, koji je tijekom godine u realnom vremenu kontinuirano ažuriralo 77 institucija (banke, MKO i lizing društva), čime se finansijskim institucijama korisnicima ove baze podataka osiguravaju podaci o kreditnoj historiji i trenutnoj zaduženosti njihovih postojećih ili potencijalnih klijenata i na taj način omogućava da kvalitetnije procijene rizike prilikom donošenja odluka o odobravanju plasmana.

CBBiH je također nastavila održavati i Jedinstveni registar računa poslovnih subjekata u BiH u kojem je na kraju 2021. godine bilo evidentirano 238.183 aktivnih i 100.271 blokiranih računa. Nakon nadogradnje sustava krajem 2018.

²⁹ HHI je mjera koncentracije i računa se kao suma kvadrata pojedinačnih učešća u posmatranom segmentu. Indeks ispod 1.000 bodova ukazuje na nekoncentrisanost, od 1.000 do 1.800 bodova umjerenu, od 1.800 do 2.600 bodova na visoku koncentraciju, preko 2.600 se smatra veoma visokom koncentracijom do maksimalnih 10.000 kada je koncentracija monopoliska.

godine, JRRPS sadrži sve račune poslovnih subjekata koji platni promet u BiH obavljaju preko računa otvorenih u bankama i CBBiH. JRRPS prvenstveno koristi komercijalnim bankama, poreznim organima, organima uprave, organima za provođenje zakona te ostalim razinama vlasti prilikom otkrivanja finansijskih struktura i transakcija koje kompanije i pojedinci mogu iskoristiti na nezakonit način, npr. za izbjegavanje plaćanja poreza, pranje novca i sl. Registrar, također, pruža informacije svim pravnim i fizičkim osobama koje naplatu svojih potraživanja moraju tražiti prinudnim putem preko ovlaštenih institucija.

Međunarodni kliring plaćanja između banaka iz BiH i Republike Srbije nastavljen je i u 2021. godini. Kroz sustav je izvršeno ukupno 12.236 platnih naloga čija je vrijednost bila 352,7 milijuna eura, što ukazuje na aktivno korištenje ove platforme za poravnanje platnih transakcija.

6.2. Regulatorni okvir

Dugogodišnji proces usklađivanja bankarske regulative i nadzora nad bankama u BiH sa regulatornim okvirom EU je rezultirao donošenjem odluke Europskog povjerenstva u listopadu 2021. godine, kojom je potvrđena ekvivalencija supervizorskog i regulatornog okvira u BiH sa odredbama EU. Institucionalni i regulatorni okvir za bankarski sustav u BiH su ocijenjeni naprednim, usklađenim i uređenim prema pravilima koja se primjenjuju i u EU. Ekvivalencija u segmentima supervizije i regulatornog okvira za bankarski sustav ima značaj i za pondere rizika za izračun kapitalnih zahtjeva za pokriće bankarskih rizika, razine kamatnih stopa, sigurnost ulaganja i drugo.

U 2021. godini stupili su na snagu novi regulatorni propisi koji se odnose na poslovanje banaka: odluke agencija za bankarstvo o upravljanju rizikom likvidnosti banke kojima se propisuju minimalni kvalitativni zahtjevi za upravljanje rizikom likvidnosti u banci, polazeći od propisanih standarda za upravljanje rizicima i kvantitativni zahtjevi za banku u pogledu koeficijenata pokrića likvidnosti i koeficijenta neto stabilnih izvora financiranja, kao i korištenje dodatnih mehanizama za praćenje i procjenu rizika likvidnosti.

Agencije za bankarstvo su sredinom 2021. godine donijele novu regulativu iz oblasti sustava internog upravljanja i upravljanja rizicima, kako bi se otklonile slabosti koje se odnose na rad organa banke, procjene ključnih funkcija, rad kontrolnih funkcija i izvještavanje o rizicima. Ovom odlukom se utvrđuju minimalni zahtjevi za uspostavljanje i primjenu efikasnog sustava internog upravljanja koje je banka dužna da osigura, kontinuirano provodi i održava,

pravila savjesnog postupanja članova organa banke i pravila o procjeni ispunjavanja uvjeta za člana organa banke. Agencije za bankarstvo su donijele i nove odluke o postupku supervizorskog pregleda i procjene banaka te odluke o izmjenama i dopunama odluke o planovima oporavka banke i bankarske grupe.

Početkom srpnja 2021. godine na Zastupničkom domu Parlamenta FBiH imenovani su članovi Komisije za vrijednosne papire FBiH, čime je okončan zastoj u radu Komisije, koji se odražavao i na bankarski sektor FBiH.

Agencija za bankarstvo Republike Srpske je krajem ožujka 2022. godine donijela odluku kojom se odluka o privremenim mjerama bankama za ublažavanje negativnih ekonomskih posljedica uzrokovanih pandemijom koronavirusa stavlja izvan snage. Agencija za bankarstvo Federacije BiH je krajem svibnja 2022. godine donijela odluku kojom se odluka o privremenim mjerama koje banke, kao i lizing društva i mikrokreditne organizacije, primjenjuju za oporavak od negativnih ekonomskih posljedica uzrokovanih koronavirusom stavlja izvan snage. Odlukom o privremenim mjerama, koja je na snazi bila od travnja 2020. godine sve do travnja 2022. godine (Republika Srpska) tj. lipnja 2022. godine (Federacija BiH) je bankama bilo omogućeno da odobravaju olakšice klijentima koji su izravno ili neizravno pogođeni negativnim efektima pandemije u vidu moratorija, odnosno odgađanje plaćanja kreditnih obveza.

U četvrtom tromjesečju 2021. godine izvršena je statusna promjena pripajanja Vakufske banke d.d. Sarajevo ASA banchi d.d. Sarajevo kroz kupovinu većinskog paketa njenih dionica od strane ASA Finance, te je od 1.12.2021. godine ukinuta dozvola za rad Vakufskoj banci d.d. Sarajevo. Krajem veljače 2022. godine agencije za bankarstvo su, odmah po isključenju ruskih banaka iz sustava SWIFT-a, preuzele punu kontrolu nad Sberbank BH d.d. Sarajevo i Sberbank a.d. Banja Luka, a zatim su nad ovim bankama pokrenule proces restrukturiranja. U procesu restrukturiranja društvo „ASA FINANCE“ d.d. Sarajevo je po dobijanju suglasnosti od Agencije za bankarstvo steklo 100% kvalificiranog udjela u dioničkom kapitalu i preuzelo vlasništvo nad Sberbank BH d.d. Sarajevo, nakon čega banka od kraja travnja 2022. godine posluje pod imenom ASA Banka Naša i snažna d.d. Sarajevo. Po okončanju procesa restrukturiranja u svibnju 2022. godine Sberbank a.d. Banja Luka je prešla u vlasništvo Nove Banke a.d. Banja Luka, od kada banka posluje pod imenom Atos Bank a.d. Banja Luka.

Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

STATISTIČKI DODATAK

Tablica A1: Promjene suverenog rejtinga

Država	Datum promjene	Standard & Poor's rejting		
		Dugoročni	Izgled	Kratkoročni
	do 2009	A	Stabilan	A-1
	1/9/2009	A	Negativan, posmatranje	A-1
	1/14/2009	A	Stabilan	A-2
	12/7/2009	A	Negativan, posmatranje	A-2
	12/16/2009	BBB+	Negativan, posmatranje	A-2
	3/16/2010	BBB+	Negativan	A-2
	4/27/2010	BB+	Negativan	B
	12/2/2010	BB+	Negativan, posmatranje	BB+
	3/29/2011	BB-	Negativan, posmatranje	B
	5/9/2011	B	Negativan, posmatranje	C
	6/13/2011	CCC	Negativan	C
	7/27/2011	CC	Negativan	C
	2/5/2012	CCC	Stabilan	C
Grčka	2/27/2012	SD	NM	SD
	5/2/2012	CCC	Stabilan	C
	8/7/2012	CCC	Negativan	C
	12/5/2012	SD	-	SD
	12/18/2012	B-	Stabilan	B
	1/28/2015	B-	Negativan, posmatranje	B
	4/15/2015	CCC+	Negativan	C
	1/22/2016	B-	Stabilan	B
	1/19/2018	B	Pozitivan	B
	6/25/2018	B+	Pozitivan	B
	11/25/2019	BB-	Pozitivan	B
	4/24/2020	BB-	Stabilan	B
	4/23/2021	BB	Positive	B
	4/22/2022	BB+	Stabilan	B
	do 2009	AAA	Stabilan	A-1+
	1/9/2009	AAA	Negativan	A-1+
	3/30/2009	AA+	Negativan	A-1+
	6/8/2009	AA	Negativan	A-1+
	8/24/2010	AA-	Negativan	A-1+
	11/23/2010	A	Negativan, posmatranje	A-1
	2/2/2011	A-	Negativan, posmatranje	A-2
Irska	4/1/2011	BBB+	Stabilan	A-2
	12/5/2011	BBB+	Negativan, posmatranje	A-2
	1/13/2012	BBB+	Negativan	A-2
	2/11/2013	BBB+	Stabilan	A-2
	12/7/2013	BBB+	Pozitivan	A-2
	6/6/2014	A-	Pozitivan	A-2
	12/5/2014	A	Stabilan	A-1
	6/5/2015	A+	Stabilan	A-1
	11/29/2019	AA-	Stabilan	A-1+

	do 2009	AA-	Stabilan	A-1+
	1/13/2009	AA-	Negativan, posmatranje	A-1+
	1/21/2009	A+	Stabilan	A-1
	10/7/2009	A+	Negativan	A-1
	4/27/2010	A-	Negativan	A-2
	11/30/2010	A-	Negativan, posmatranje	A-2
	3/24/2011	BBB	Negativan, posmatranje	A-2
	3/29/2011	BBB-	Negativan	A-3
	12/5/2011	BBB-	Negativan, posmatranje	A-3
Portugal	1/13/2012	BB	Negativan	B
	3/6/2013	BB	Stabilan	B
	7/5/2013	BB	Negativan	B
	5/9/2014	BB	Stabilan	B
	3/20/2015	BB	Pozitivan	B
	9/18/2015	BB+	Stabilan	B
	9/15/2017	BBB-	Stabilan	A-3
	3/15/2019	BBB	Stabilan	A-2
	13.09.2019.	BBB	Pozitivan	A-2
	24.04.2020.	BBB	Stabilan	A-2
	do 2009	AAA	Stabilan	A-1+
	1/12/2009	AAA	Negativan, posmatranje	A-1+
	1/19/2009	AA+	Stabilan	A-1+
	12/9/2009	AA+	Negativan	A-1+
	4/28/2010	AA	Negativan	A-1+
	12/5/2011	AA-	Negativan, posmatranje	A-1+
	1/13/2012	A	Negativan	A-1
Španjolska	4/26/2012	BBB+	Negativan	A-2
	10/10/2012	BBB-	Negativan	A-3
	5/23/2014	BBB	Stabilan	A-2
	10/2/2015	BBB+	Stabilan	A-2
	4/1/2017	BBB+	Pozitivan	A-2
	3/23/2018	A-	Pozitivan	A-2
	9/20/2019	A	Stabilan	A-1
	9/18/2020	A	Negativan	A-1
	3/18/2022	A	Stabilan	A-1
	do 2009	A+	Stabilan	A-1+
	5/20/2011	A+	Negativan	A-1+
	9/20/2011	A	Negativan	A-1
	12/5/2011	A	Negativan, posmatranje	A-1
	1/13/2012	BBB+	Negativan	A-2
Italija	7/9/2013	BBB	Negativan	A-2
	12/5/2014	BBB-	Stabilan	A-3
	10/27/2017	BBB	Stabilan	A-2
	10/26/2018	BBB	Negativan	A-2
	10/23/2020	BBB	Stabilan	A-2
	10/22/2021	BBB	Pozitivan	A-2

	do 2009	A+	Stabilan	A-1
	7/21/2010	A+	Negativan, posmatranje	A-1
	11/16/2010	A	Negativan	A-1
	3/30/2011	A-	Negativan	A-2
	7/29/2011	BBB	Negativan, posmatranje	A-2
	8/12/2011	BBB+	Negativan, posmatranje	A-2
	10/27/2011	BBB	Negativan, posmatranje	A-3
	1/13/2012	BB+	Negativan	B
	8/1/2012	BB	Negativan, posmatranje	B
	10/17/2012	B	Negativan, posmatranje	B
	12/20/2012	CCC+	Negativan	C
Cipar	3/21/2013	CCC	Negativan	C
	4/10/2013	CCC	Stabilan	C
	6/28/2013	SD	-	SD
	7/3/2013	CCC+	Stabilan	C
	11/29/2013	CCC+	Stabilan	B
	4/25/2014	B	Pozitivan	B
	10/24/2014	B+	Stabilan	B
	3/27/2015	B+	Pozitivan	B
	9/25/2015	BB-	Pozitivan	B
	3/18/2017	BB+	Stabilan	B
	9/15/2017	BB+	Pozitivan	B
	9/14/2018	BBB-	Stabilan	A-3
	9/3/2021	BBB-	Pozitivan	A-3

Izvor: Standard & Poor's

Tablica A2: Indeks cijena nekretnina (2015=100)

		Sarajevo	Mostar	Zenica	Tuzla	Banja Luka	Bijeljina	Trebinje	UKUPNO
2004.	Q1	58	71	47					60
	Q2	58	70	46					59
	Q3	58	70	47					59
	Q4	59	68	46					60
2005.	Q1	61	66	48					61
	Q2	61	70	47					61
	Q3	63	67	47					62
	Q4	66	70	50					65
2006.	Q1	69	72	53					68
	Q2	74	71	49					71
	Q3	73	70	52					70
	Q4	80	60	55					74
2007.	Q1	87	73	56					83
	Q2	98	76	67					93
	Q3	108	73	72					98
	Q4	117	77	74					105
2008.	Q1	125	85	78	95				112
	Q2	133	82	84	98				119
	Q3	132	83	88	106				120
	Q4	138	87	99	107				126
2009.	Q1	129	104	101	97				120
	Q2	120	101	100	100				114
	Q3	115	105	100	107				112
	Q4	111	104	93	115				109
2010.	Q1	111	100	99	112				108
	Q2	111	110	101	110				110
	Q3	107	104	99	105				106
	Q4	106	106	107	104				106
2011.	Q1	105	107	105	97				105
	Q2	105	103	107	89				103
	Q3	104	98	102	91				102
	Q4	105	104	102	89				103
2012.	Q1	105	112	101	102				106
	Q2	104	101	109	96				103
	Q3	101	104	95	94				100
	Q4	100	101	103	96				100

		Sarajevo	Mostar	Zenica	Tuzla	Banja Luka	Bijeljina	Trebinje	UKUPNO
2013.	Q1	101	108	105	93				102
	Q2	99	109	104	90				100
	Q3	98	105	97	94				99
	Q4	97	109	106	90				99
2014.	Q1	98	104	98	95				99
	Q2	96	102	97	93				97
	Q3	98	94	99	99				98
	Q4	98	96	101	92				98
2015.	Q1	98	101	100	98	93	102	103	98
	Q2	101	99	99	101	109	82	97	101
	Q3	99	103	102	100	101	92	99	100
	Q4	102	97	99	100	101	118	101	101
2016.	Q1	99	94	97	96	96	68	106	98
	Q2	100	97	104	99	102	93	100	100
	Q3	102	114	101	96	106	89	106	104
	Q4	103	113	104	98	106	94	105	104
2017.	Q1	104	110	104	97	100	93	98	103
	Q2	104	96	105	97	98	94	89	101
	Q3	104	104	104	103	98	102	102	102
	Q4	107	93	105	100	96	100	97	102
2018.	Q1	108	103	103	100	100	96	103	104
	Q2	109	110	102	100	98	100	101	105
	Q3	109	104	102	102	98	99	108	105
	Q4	109	106	102	104	100	98	108	106
2019.	Q1	111	105	106	103	104	97	111	108
	Q2	113	110	109	109	97	99	106	109
	Q3	112	109	113	109	97	102	108	109
	Q4	115	108	107	108	100	104	110	110
2020.	Q1	117	109	112	110	95	103	107	111
	Q2	117	122	125	103	101	109	94	114
	Q3	117	113	123	118	100	104	114	114
	Q4	118	106	121	117	96	102	103	113
2021.	Q1	120	112	123	121	103	99	124	116
	Q2	122	117	127	120	109	105	122	119
	Q3	125	113	126	126	112	111	133	121
	Q4	128	107	131	130	113	117	132	125

Izvor: CBBiH

Napomena: U odnosu na indeks cijena nekretnina prikazan u Izvještaju za 2019. godinu promjenjeno je bazno razdoblje.

Tablica A3: Pokazatelji finansijskog zdravljaja

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Adekvatnost kapitala									
Stopa osnovnog kapitala	15,2	14,3	13,8	15,0	14,8	16,5	17,5	18,1	18,7
Stopa regulatornog kapitala	17,8	16,3	14,9	15,8	15,7	17,5	18,0	19,2	19,6
Stopa redovnog osnovnog kapitala	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	16,5	17,5	18,1	18,7
Stopa finansijske poluge	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	10,5	10,2	10,0
NPL umanjeni za rezerviranja prema regulatornom kapitalu	26,4	24,6	24,9	17,6	13,5	11,4	9,6	7,4	7,0
Velike izloženosti u odnosu na kapital	n/a	81,4							
Kvaliteta aktiva									
Nekvalitetna aktiva prema ukupnoj aktivi	11,3	10,5	10,0	8,3	7,1	6,2	5,2	3,4	3,2
Nekvalitetni krediti prema ukupnim kreditima	15,1	14,2	13,7	11,8	10,0	8,8	7,4	6,1	5,8
Rezerviranja za NPL prema nekvalitetnim kreditima	66,7	69,7	71,2	74,4	76,7	77,4	77,0	78,4	78,4
Koncentracija kredita prema ekonomskoj djelatnosti	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	73,1	72,0	67,6
Profitabilnost									
Povrat na prosječnu aktivu	-0,1	0,8	0,3	1,1	1,4	1,3	1,4	0,7	1,3
Povrat na prosječni kapital	-1,2	4,5	0,9	6,2	9,0	8,5	9,1	5,6	9,6
Neto prihod od kamata prema ukupnom prihodu	62,3	61,6	62,0	60,4	58,3	58,8	56,8	56,0	59,2
Prihod po osnovi trgovanja finansijskim instrumentima prema ukupnom prihodu	0,4	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1
Nekamatni rashodi prema ukupnom prihodu	101,2	85,7	94,5	80,7	73,3	74,0	71,0	83,0	60,1
Troškovi plaća i doprinosa prema nekamatnim rashodima	28,1	32,9	29,2	31,5	32,9	33,2	34,1	29,8	43,8
Likvidnost									
Likvidna sredstva prema ukupnim sredstvima	26,2	26,6	26,2	26,9	28,1	29,3	29,2	28,6	30,7
Likvidna sredstva prema kratkoročnim finansijskim obvezama	65,9	65,6	61,9	61,6	59,9	60,4	61,0	51,3	51,3
Koefficijent pokrića likvidnosti (LCR)	n/a	216,9							
Koefficijent neto stabilnih izvora financiranja (NSFR)	n/a	168,8							
Depoziti prema kreditima	87,2	92,4	96,9	101,7	105,1	109,6	112,7	120,7	130,3
Kratkoročne finansijske prema ukupnim finansijskim obvezama	47,2	48,1	50,3	52,1	55,7	57,2	56,2	65,4	68,8
Devizni rizik									
Indeksirani i krediti u stranim valutama prema ukupnim kreditima	68,8	68,0	67,1	62,6	60,1	56,7	53,9	53,9	50,2
Obveze u stranim valutama prema ukupnim finansijskim obvezama	63,8	62,7	60,3	57,4	55,1	53,3	50,7	48,1	44,4
Neto otvorena pozicija	5,7	9,0	8,3	1,6	-0,2	2,1	3,4	4,2	4,0
Broj banaka	23	23	23	23	23	23	23	23	22

Izvor: CBBiH

Napomena: Kompilacija FSI za bankarski sektor BiH od četvrtog tromjesečja 2021. godine bazira se na Vodiču za kompilaciju pokazatelja finansijskog zdravlja Međunarodnog monetarnog fonda iz 2019. godine. Vrijenosti pokazatelja su retroaktivno preračunate za sva razdoblja u skladu sa novom metodologijom.

Tablica A4: Statusne promijena banaka u razdoblju 2001-Q2/2022. godine

Broj	Banka	Vrsta promjene	Datum promjene
1	Sparkasse Bank d.d. Bosna i Hercegovina Sarajevo Sparkasse Bank d.d. Sarajevo ABS banka d.d. Sarajevo Šeh-in banka d.d. Zenica	Sparkasse Bank d.d. Sarajevo promjenila ime u Sparkasse Bank d.d. BiH Sarajevo ABS banka d.d. Sarajevo promjenila ime u Sparkasse Bank d.d. Sarajevo Postala članica Steiermaerkische Bank und Sparkassen AG, Erste Group Pripojena ABS banch d.d. Sarajevo	Q3 2014 Q3 2009 Q4 2006 Q2 2002
2	Bosna Bank International (BBI) d.d. Sarajevo		
3	Privredna banka Sarajevo d.d. Sarajevo BOR banka d.d. Sarajevo Prvredna banka Sarajevo d.d. Sarajevo	BOR banka d.d. Sarajevo promjenila ime u Privredna banka Sarajevo d.d. Sarajevo BOR banch d.d. Sarajevo pripojena Prvredna banka Sarajevo d.d. Sarajevo Prvredna banka Sarajevo d.d. Sarajevo pripojena BOR banch d.d. Sarajevo	Q1 2017 Q4 2016 Q4 2016
4	UniCredit Bank d.d. Mostar UniCredit Zagrebačka banka BiH d.d. Mostar Zagrebačka banka BH d.d. Mostar Univerzal banka d.d. Sarajevo HVB Central Profit banka d.d. Sarajevo HVB banka d.d. Sarajevo Central Profit banka d.d. Sarajevo Travnička banka d.d. Travnik	UniCredit Zagrebačka banka BiH promjenila ime u UniCredit Bank d.d. Mostar Spajanje sa Univerzal bankom d.d. Sarajevo u UniCredit Zagrebačku banku BiH Spajanje sa Zagrebačkom bankom BH d.d. Mostar u UniCredit Zagrebačku banku BiH HVB Central profit banka Sarajevo pripojena UniCredit Zagrebačkoj banch BiH Spajanje sa Central Profit bankom u HVB Central Profit banku d.d. Sarajevo Spajanje sa HVB bankom d.d. Sarajevo u HVB Central Profit banku d.d. Sarajevo Pripojena Central Profit banch d.d. Sarajevo	Q1 2008 Q3 2004 Q3 2004 Q1 2008 Q4 2004 Q4 2004 Q4 2002
5	UniCredit Bank a.d. Banja Luka Nova Banjalučka banka a.d. Banja Luka Banjalučka banka a.d. Banja Luka	Nova Banjalučka banka a.d. Banja Luka promjenila ime Pripojena HVB grupaciji, nastavila poslovanje kao zasebno pravno lice Privatizovana i promjenila ime u Nova Banjalučka banka a.d. Banja Luka	Q2 2008 Q4 2005 Q1 2002
6	Addiko Bank d.d. Sarajevo Hypo Alpe Adria Bank d.d. Mostar	Hypo Alpe Adria Bank d.d. Mostar promjenila ime i sjedište	Q4 2016
7	Addiko Bank a.d. Banja Luka Hypo Alpe Adria Bank a.d. Banja Luka Kristal banka a.d. Banja Luka	Hypo Alpe Adria Bank a.d. Banja Luka promjenila ime Kristal banka a.d. Banja Luka promjenila ime	Q4 2016 Q3 2003
8	ASA banka d.d. Sarajevo Vakufska banka d.d. Sarajevo Investicione komercijalna banka (IKB) d.d. Zenica MOJA banka d.d. Sarajevo FIMA banka d.d. Sarajevo VABA banka d.d. Sarajevo Validus banka d.d. Sarajevo Ljubljanska banka d.d. Sarajevo	Pripojena ASA banch d.d. Sarajevo IKB d.d. Zenica promjenila sjedište i naziv u ASA banka d.d. Sarajevo MOJA banka d.d. Sarajevo pripojena Investicione komercijalnoj banch d.d. Zenica Promjenila ime u MOJA banka d.d. Sarajevo Promjenila ime u FIMA banka d.d. Sarajevo Promjenila ime u VABA banka d.d. Sarajevo Osnovana Validus banka preuzela dio aktive i pasive Ljubljanske banke d.d. Sarajevo	Q4 2021 Q4 2016 Q3 2016 Q4 2010 Q3 2007 Q1 2007 Q3 2006
9	Komercionalno investiciona banka (KIB) d.d. Velika Kladuša		
10	NLB Banka d.d. Sarajevo NLB Tuzlanska banka d.d. Tuzla Tuzlanska banka d.d. Tuzla Comercebank bančna skupina NLB d.d. Sarajevo	NLB Tuzlanska banka d.d. Tuzla promjenila sjedište i ime u NLB Banka d.d. Sarajevo Tuzlanska banka d.d. Tuzla promjenila ime u NLB Tuzlanska banka d.d. Tuzla Pripojena Tuzlanskog banch d.d. Tuzla	Q1 2012 Q3 2006 Q3 2006
11	NLB Banka a.d. Banja Luka NLB Razvojna banka a.d. Banja Luka LHB banka a.d. Banja Luka Razvojna banka jugoistočne Europe a.d. Banja Luka	NLB Razvojna banka a.d. Banja Luka promjenila ime u NLB a.d. Banja Luka Spajanje sa Razvojnom bankom jugoistočne Europe u NLB Razvojna banka a.d. BL Spajanje sa LHB bankom a.d. Banja Luka u NLB Razvojnu banku a.d. Banja Luka	Q4 2015 Q2 2006 Q2 2006
12	Raiffeisen Bank d.d. BiH, Sarajevo Raiffeisen Bank HPB d.d. Mostar	Pripojena Raiffeisen banch d.d. Sarajevo	Q1 2003
13	ProCredit Bank d.d. Sarajevo	Microenterprise bank d.d. Sarajevo promjenila ime u ProCredit Bank	Q4 2003

Broj	Banka	Vrsta promjene	Datum promjene
14	ZiraatBank BH d.d. Sarajevo	Turkish Ziraat Bank Bosnia d.d. Sarajevo promijenila ime u Ziraat Bank BH	Q1 2013
15	Union banka d.d. Sarajevo		
16	ASA banka Naša i snažna d.d.Sarajevo	Sberbank d.d. Sarajevo promijenila ime u ASA banka Naša i snažna d.d.Sarajevo	Q2 2022
	Sberbank d.d. Sarajevo	ASA Finance d.d. Sarajevo postala vlasnik Sberbank d.d. Sarajevo	Q1 2022
	Sberbank d.d. Sarajevo	Volksbank d.d. Sarajevo promijenila ime u Sberbank d.d. Sarajevo	Q1 2013
	Volksbank d.d. Sarajevo	Sberbank grupacija preuzeila Volksbank d.d Sarajevo	Q1 2012
17	Atos bank a.d. Banja Luka	Sberbank a.d. Banja Luka promijenila ime u Atos bank a.d. Banja Luka	Q2 2022
	Sberbank a.d. Banja Luka	Nova banka a.d. Banja Luka postala vlasnik Sberbank a.d. Banja Luka	Q2 2022
	Sberbank a.d. Banja Luka	Volksbank a.d. Banja Luka promijenila ime	Q1 2013
	Volksbank a.d. Banja Luka	Sberbank grupacija preuzeila Volksbank a.d. Banja Luka	Q1 2012
	Zepter Komerc banka a.d. Banja Luka	Postala članica Volksbank International AG, promijenila ime u Volksbank a.d. BL	Q3 2007
18	Intesa Sanpaolo banka d.d. BiH		
	UPI banka d.d. Sarajevo	Promijenila ime u Intesa Sanpaolo banka d.d. BiH	Q3 2008
	LT Gospodarska banka d.d. Sarajevo	Priopjena UPI banci d.d. Sarajevo	Q3 2007
	Gospodarska banka d.d. Sarajevo	Spajanje sa LT Komercijalnom bankom Livno u LT Gospodarsku banku d.d. Sarajevo	Q1 2003
	LT Komercijalna banka d.d. Livno	Spajanje sa Gospodarskom bankom Sarajevo u LT Gospodarsku banku d.d. Sarajevo	Q1 2003
19	Nova banka a.d. Banja Luka	Nova banka a.d. Bijeljina promijenila sjedište	Q3 2007
	Agroprom banka a.d. Banja Luka	Priopjena Novoj banci a.d. Bijeljina	Q1 2003
20	Naša banka a.d. Bijeljina		
	Pavlović International Banka a.d. Slobomir Bijeljina	Promijenila ime u Naša banka a.d. Bijeljina	Q4 2019
	Privredna banka a.d. Doboj	Priopjena Pavlović International banci	Q2 2003
	Privredna banka a.d. Brčko	Priopjena Pavlović International banci	Q4 2002
	Semberska banka a.d. Bijeljina	Priopjena Pavlović International banci	Q4 2001
21	Banka Poštanska štedionica a.d. Banja Luka		
	Komercijalna banka a.d. Banja Luka	Komercijalna banka promijenila ime u Banka Poštanska štedionica a.d. Banja Luka	Q1 2022
	Komercijalna banka a.d. Banja Luka	Banka Poštanska štedionica a.d. Beograd kupila Komercijalnu banku a.d. Banja Luka	Q4 2021
22	MF banka a.d. Banja Luka		
	IEFK banka a.d. Banja Luka	Promijenila ime u MF banka a.d. Banja Luka	Q3 2010

Banke kojima su oduzete dozvole za rad od 2002. godine:

Datum promjene

1	Camelia banka d.d. Bihac	Q1 2002
2	Privredna banka a.d. Gradiška	Q1 2002
3	Ekvator banka a.d. Banja Luka	Q1 2002
4	International Commercial Bank Bosnia d.d. Sarajevo	Q3 2002
5	Banka za jugoistočnu Europu Banja Luka	Q4 2002
6	Privredna banka a.d. Srpsko Sarajevo	Q4 2004
7	Gospodarska banka d.d. Mostar	Q4 2004
8	Ljubljanska banka d.d. Sarajevo	Q3 2006
9	Hercegovačka banka d.d. Mostar	Q3 2012
10	Postbank BH Poštanska banka BiH d.d. Sarajevo	Q2 2013
11	Bobar banka a.d. Bijeljina	Q4 2014
12	Banka Srpske a.d. Banja Luka	Q2 2016
13	Vakufska banka d.d. Sarajevo	Q4 2021

ISSN 1840-412X

A standard linear barcode representing the ISSN 1840-412X. The barcode is composed of vertical black bars of varying widths on a white background.

9 771840 412001